

Cuprins

Graiul martirilor

creștini din primele secole

de Petru Popovici

Cuprins:

[Prefată](#)

[Apostoli și evangheliști martiri](#)

[Martirii primului val de prigoană](#)

[Tortele lui Nero](#)

[Martirii celui de-al doilea val](#)

[Martirii celui de-al treilea val](#)

[Martirii celui de-al patrulea val](#)

[Martirii din Galia](#)

[Tertulian apărător neînfricat](#)

[Martirii celui de-al cincilea val](#)

[Martirii celui de-al șaselea val](#)

[Martirii celui de-al șaptelea val](#)

[Martirii celui de-al optulea val](#)

[Martirii celui de-al nouălea val](#)

[Martirii celui de-al zecelea val](#)

[Încheiere](#)

Mai multe materiale pentru Theophilos găsiți pe Internet la:

www.theophilos.3x.ro

Prefată

Puține lucruri sunt în istoria omenirii mai zguduitoare ca suferințele martirilor. Atacați, în primele veacuri după Cristos, de dușmanii păgâni, iar mai târziu de cei ce mărturiseau că sunt urmașii blândului și milostivului Mântuitor - care totuși au fost lipsiți de orice pic de milă și compătimire omenească - acești bravi susținători ai credinței au fost întemnițați, torturați și omorâți cu miile.

Îngrozitoare cum sunt unele relatări din acestea despre oribilele bestialități ale omului față de om, ele ne pot fi folositoare nouă, celor de astăzi, spre a aprecia just binecuvântările de care ne bucurăm și suntem în stare să comparăm drepturile și libertățile noastre cu tirania și nedreptatea acelor zile.

Sunt doar câteva sute de ani de când cele mai crude pedepse erau aplicate nu criminalilor periculoși statului, ci unor oameni nevinovați, cei mai nobili și mai buni din vremea lor, a căror singură vină era refuzul lor de a renunța la credința ce le era mai scumpă decât însăși viața lor.

Curajul neclintit al martirilor când erau confrunțați de-a dreptul cu moartea, în cele mai teribile forme, aproape că ne face să credem că ei n-au fost simple făpturi omenești, supuși fricii și durerii, având aceeași dragoste de viață, aceleași afecțiuni ca și noi, ci parcă ar fi fost ființe de alt rang, astfel formate să fie indiferente față de suferințele fizice și să se dovedească împotriva slăbiciunii mintale. Dar relatările despre viețile lor ne încredințează că au fost oameni. Cuvintele lor, faptele lor, scrierile lor, uneori apărarea înflăcărată, despărțirile lor, felul cum își luau rămas bun de la familie și de la prieteni, îi arată că erau din aceeași carne și sânge ca noi. Diferența era în zelul lor fierbinte și în credința înflăcărată a lor, ce creștea tot mai puternic în fața prigoanelor, a închisorilor, ce creștea tot mai puternic în fața prigoanelor, a închisorilor, a schingiuitorilor, încât lumina cu mult mai multă strălucire decât flăcările focului în care li se mistuiau trupurile lor.

Istoriile martirilor au avut veacuri de-a rândul un loc de frunte în literatura creștină. Acest fel de scrieri au fost găsite alături de scrierile sfinte și de cărțile de devoțiune. Unele istorii din prezentul volum au fost scoase din aceste izvoare. Cele care descriu persecuțiile de la începutul creștinismului, fiind tradiționale, ne-au rămas de la vechii scriitori bisericești; cele din urmă, sunt din "Cartea martirilor" de John Fox.

Din mulțimea mare a martirilor, am ales pe cei în ale căror suferințe putem găsi învățături deosebit de folositoare sufletelor noastre. Desigur au fost mulți credincioși, care în focul suferințelor au fost mai scilipitori ca diamantul, dar despre ei nu s-a scris nici un rând. Pe aceștia îi vom cunoaște în ceruri.

În descrierea suferințelor, am căutat să redau stilul ciudat și relatarea grafică ce caracterizează originalele.

Facă Domnul ca ele să fie o mare binecuvântare.

Petru Popovici

Apostoli și evangheliști martiri

Îndurerăți și părăsiți trebuie să se fi simțit ucenicii după plecarea Domnului lor. Însă, deși nu-l mai puteau auzi vocea, ei știau că El îi privește din cer și că, în Duhul, va fi cu ei și cu întreaga Biserică Sa până la sfârșitul lumii. Astfel, apostolii aveau să fie ajutați și călăuziți zilnic în lucrarea ce El le-a spus că trebuie s-o facă, adică să meargă în toate părțile lumii și să spună poporului fiecărei țări că Mântuitorul omenirii a venit și că a murit pe cruce, ca ei să poată fi mântuiți.

Acum au mai rămas numai 11 apostoli, căci Iuda, care L-a trădat pe Isus nu mai era cu ei. De aceea l-au ales pe Matia spre a întregi numărul de 12 apostoli. Nu după mult timp, ei se împrăștiară în toate părțile purtând cu ei vestea bună.

Noul Testament nu ne spune cât au trăit apostolii și evangheliștii, nici cum au murit. În Faptele ne este relatată moartea lui Ștefan și a lui Iacov. Atâta tot. Dar vechii scriitori și istorici, care în primele veacuri după Cristos s-au apucat să adune și să aștearnă în scris ce au auzit ei despre acești sfinți, ne spun că aproape toți au murit moartea de martir.

Cele ce urmează sunt istorisiri ce au ajuns până la noi.

Martirul Ștefan

Diaconul Ștefan a fost primul martir. Istoria lui este relatată în Noul Testament (Faptele Apostolilor 6 și 7).

Datorită creșterii numărului ucenicilor, mulți fiind săraci, s-au ivit nemulțumiri, căci unii au fost omiși la împărțirea ajutoarelor. Atunci apostolii au zis: "Nu este bine pentru noi să lăsăm Cuvântul lui Dumnezeu, ca să slujim la mese". Atunci, au ales șapte administratori ai bisericii, spre a distribui ajutoarele materiale. Ei au fost numiți diaconi. Unul dintre ei a fost Ștefan. El a ajutat la împărțirea hranei pentru cei săraci și de asemenea a predicat Evanghelia poporului. El era un bărbat plin de puterea Duhului. Sfântul Ștefan a făcut multe semne și minuni. El a devenit ținta atacurilor date de evreii mai de seamă. Dar el a predicat cu atâta putere încât nici evreii învățați din Alexandria nu au putut să-l contrazică.

Fiind biruiți prin puritatea doctrinei sale și forța argumentelor sale, evreii s-au înfuriat până acolo încât au plătit mărturii false, care l-au acuzat că ar fi blestemat pe Dumnezeu și pe Moise. Astfel, l-au dus la judecata Soborului. Acolo, el a rostit o apărare nobilă, apărare care i-a înfuriat și mai mult, încât au sfârșit condamnându-l la moarte. În acel moment, Ștefan a avut o vedenie din cer și extaziat de fericire, a strigat: "Iată, văd cerurile deschise și pe Fiul omului stând în picioare la dreapta lui Dumnezeu". Atunci, evreii au început să răcnească împotriva lui, s-au năpustit asupra lui, l-au apucat și l-au târât afară din cetate, unde l-au omorât cu pietre. Pe când îl împoșcau, el a îngenuncheat și s-a rugat zicând: "Doamne Isuse, nu le ținea în seamă păcatul acesta!" De aici se vede că la primii creștini nu era dușmănie nici față de cei mai înverșunați vrăjmași, ci dorința ca și aceștia chiar să fie mântuiți.

După martirajul lui Ștefan, s-a început o mare persecuție împotriva creștinilor din Ierusalim și "toți, afară de apostoli, s-au împrăștiat prin părțile Iudeii și Samariei".

Nicanor, altul din cei șapte diaconi, împreună cu alții vreo două mii de creștini se crede că au fost omorâți în această prigoană.

Iacov

Iacov a fost fiul lui Zebedei, un pescar din Galileea, și fratele mai mare al apostolului Ioan. Într-o zi, fiind cu tatăl său la pescuit, el și fratele său au fost chemați de Isus să devină ucenici ai Săi. Ei au ascultat bucuroși chemarea și părăsind pe tatăl lor, l-au urmat pe Domnul.

Isus i-a numit pe acești frați "Boanerges", adică "Fiii tunetului", din cauza minții lor agere și a temperamentului lor năvalnic.

Dintre apostoli, Iacov a fost primul care a înfruntat moartea de martir. Irod, după ce a fost făcut guvernator al Iudeii de către împăratul roman Caligula, prin anul 44 d.Cr. a pornit o persecuție împotriva creștinilor și a ales în special pe Iacov ca obiect al răzbunării sale.

Când apostolul a fost dus să moară, un om, care a depus mărturie mincinoasă împotriva lui, a mers alături de el până la locul execuției. El, fără îndoială, se aștepta să-l vadă pe Iacov palid și înspăimântat. Dar în loc de aceasta, el l-a văzut senin și vesel, ca un biruitor care a câștigat o mare bătălie. Martorul mincinos s-a uimit mult de aceasta. A privit și și-a dat seama că Mântuitorul în care crede prizonierul, trebuie să fie Dumnezeu adevărat, căci altfel nu ar putea dăruia atâta bucurie și curaj unui om ce merge la execuție. De aceea, el însuși a devenit un convertit la creștinism și a fost condamnat să moară împreună cu Iacov, apostolul. Prin urmare, amândoi au fost decapitați în aceeași zi și de aceeași sabie.

Cam tot în aceeași perioadă, Timon și Parmena, alți doi din cei șapte diaconi, au suferit moartea de martir; primul la Corint, iar al doilea la Filipi în Macedonia.

Filip

Acest apostol s-a născut în Betsaida din Galileea. El a fost trimis ca misionar în țările păgâne din părțile Asiei. Acolo a lucrat cu multă sânguință în apostolia lui. Apoi a călătorit în Frigia și ajungând la Hierapolis, a găsit locuitorii atât de cufundați în idolatrie, încât se închinau unui șarpe mare. Filip a convertit pe mulți la creștinism și a ajuns până acolo că a omorât șarpele. Aceasta a înfuriat atât de mult pe conducători, mai ales pe preoți, care câștigau bani mulți din superstițiile poporului, încât au prins pe apostolul Filip și l-au aruncat în închisoare. El a fost bătut crunt, apoi l-au răstignit. Prietenul său, Bartolomeu i-a coborât trupul în groapă și l-a înmormântat. Pentru aceasta era cât pe aici să împărtășească și el aceeași soartă.

Apostolul Filip a fost martirizat în anul 52 d.Cr. deci la vreo opt ani după omorârea lui Iacov.

Matei

Acest apostol și martir a fost născut la Nazaret, dar a trăit mai mult la Capernaum. Aici făcea slujba de vameș, adică aduna birul pentru coteropitorii romani. Fiind chemat de Domnul Isus, a părăsit totul și l-a urmat. După înălțarea Învățătorului său, timp de nouă ani, el a căutat să predice Evanghelia în Iudeea. Înainte de a părăsi Iudeea spre a merge să predice la neamuri, el a scris pentru evrei evanghelia sa în ebraică. După aceea a fost tradusă în limba greacă de apostolul Iacov cel mic. Matei a plecat în Etiopia, unde a întemeiat biserici, a rânduit prezbiteri și a convertit multe suflete.

Apoi s-a dus în Partia. Prin anul 60 d.Cr., Matei a suferit moartea de martir, fiind ucis cu sabia.

Marcu

Acest evanghelist și martir a fost născut din părinți evrei, ce se trăgeau din neamul lui Levi. Se crede că Marcu ar fi fost convertit de apostolul Petru, pe care apoi l-a ajutat în călătoriile misionare și i-a servit ca scriitor.

Fiind rugat stăruitor de credincioșii din Roma să aștearnă în scris vorbirile apostolului Petru despre Cristos Domnul, Marcu a consimțit și a scris în greacă evanghelia a doua, evanghelie ce poartă numele său. În mod real însă, cuvintele acestei evanghelii sunt ale apostolului Petru.

Marcu a înființat o biserică în Alexandria. De aici, a trecut în Libia, unde a făcut mulți convertiți. La reîntoarcerea sa în Alexandria, unii egipteni geloși pe puterea sa, i-au hotărât moartea.

Evanghelistul Marcu a fost prins, picioarele i-au fost legate împreună și astfel a fost târât pe străzile cetății, apoi zdrobit și însângerat a fost aruncat într-o celulă. În ziua următoare i-au ars trupul. Oasele lui au fost adunate de creștini și înmormântate după cuviință. O tradiție spune că mai târziu oasele lui au fost mutate la Veneția, unde este considerat ca Sfântul protector și patron al cetății.

Iacov cel mic

Acest apostol și martir este supranumit "cel mic", spre a se deosebi de celalalt apostol Iacov, fratele lui Ioan, care era supranumit "cel mare". Iacov cel mic, fiul lui Alfeu a lucrat printre evreii din Ierusalim. Aceștia fiind împietriți și plini de furie împotriva creștinilor n-au vrut să primească Evanghelia. Atunci unele tradiții spun că s-a dus în Egipt să predice. Acolo însă a fost prins și osândit la moarte prin răstignire. După moarte, corpul său a fost tăiat bucăți cu ferăstrăul. De aceea, ferăstrăul a rămas simbolul lui Iacov cel mic.

Matia

Acest apostol și martir a fost chemat la apostolie după înălțarea Domnului Isus la cer. Alegerea lui s-a făcut imediat de către apostoli, spre a completa locul vacant al lui Iuda, trădătorul. Istoricul Eusebiu și Epifaniu ne spun despre Matia că a fost unul din cei șaptezeci de ucenici. Noul Testament nu-l mai pomenește deloc. O tradiție spune că a predicat Evanghelia în Iudeea și că a fost martirizat la Ierusalim prin împroșcarea cu pietre, apoi i-au tăiat capul.

Iuda

Apostolul Iuda, fiul lui Iacov, a avut trei nume. Luca îl numește Iuda, Matei îl numește Levi, iar Marcu îi spune Tadeu. El a fost un naționalist violent, cu visuri de putere și dominație. În Ioan 14:22, 23 ni se redă întrebarea pusă de el Domnului Isus: "Doamne, cum se face că Te vei arăta nouă și nu lumii?" El voia un Cristos care să se facă de cunoscut lumii.

Iuda a mers să predice Evanghelia în cetatea Edesa, pe Eufrat. Acolo a săvârșit multe minuni și a vindecat pe unii bolnavi. Mulți au crezut propovăduirea lui și au părăsit idolii. Aceasta i-a înfuriat pe ceilalți. Atunci a mers în alte cetăți să predice. El a fost omorât cu săgeți la Ararat.

Simon

Apostolul Simon Canaanitul, înainte de a fi chemat la apostolic, a făcut parte din partida Zeloților. Aceștia erau naționaliști fanatici, neîmpăcați dușmani ai Romei și a străinilor, precum și chiar a fraților lor care consimțeau să colaboreze cu romanii, să fie în slujba lor.

După chemarea sa, el învață că trebuie să-i iubească, să fie bun cu toți. Astfel ajunge prieten și părtaș la apostolie cu Matei, vameșul.

Pentru mărturia purtată de el printre evrei, a avut de suferit multe, iar în cele din urmă a fost răstignit.

Andrei

Apostolul Andrei era din Betsaida Galileii. El a fost fratele lui Simon Petru.

Andrei a fost omul care s-a mulțumit cu locul al doilea. El nu a făcut paradă de vorbe, ci a fost foarte activ. Menirea lui a fost să conducă pe alții la Isus.

El a predicat Evanghelia la multe popoare asiatice. Acolo a făcut mulți convertiți. Apoi a trecut în Grecia. Aici a predicat și a săvârșit minuni. O tradiție spune că a vindecat chiar și pe soția guvernatorului Apeas din orașul Patra, Ahaia. După ce a fost vindecată, ea a devenit creștină. N-a trecut mult și chiar fratele guvernatorului a fost convertit. Aceasta a stârnit furia guvernatorului și i-a interzis apostolului să mai predice, amenințându-l cu suferințe și cu moartea dacă mai vorbește împotriva idolilor la care se închina el și poporul lui. Fără frică, Andrei a continuat să predice și mulți au crezut în Cristos. Din această cauză, guvernatorul a rostit sentința de condamnare la moarte prin răstignire pe cruce. Andrei a cerut ca crucea lui să fie în formă de X, spre a fi diferită de crucea Domnului Isus. Cerința aceasta i-a fost acceptată. Ca moartea să-i fie mai înceată, nu l-au pironit pe cruce cu cuie, ci doar l-au legat de ea.

Un vechi scriitor ne povestește despre curajul sublim, precum și liniștea ce a dovedit-o apostolul în fața morții, în următoarele cuvinte: "Când Andrei a văzut crucea pregătită, nu și-a schimbat nici înfățișarea, nici culoarea, așa cum se petrece cu slăbiciunea omenească. Nici sângele nu i s-a retras, nici limba nu i s-a încurcat în vorbire, trupul lui nu a leșinat, mintea nu i s-a turburat, înțelegerea nu l-a părăsit, ci din belșugul inimii, gura sa a început să vorbească și căldura dragostei se arăta în cuvintele sale. El a zis: "O, cruce, cea mai binevenită și de atâtea ori căutată, de bună voie, cu bucurie și plin de dorință acum vin la tine, fiind ucenicul Celui ce a atârnat pe tine. Totdeauna te-am dorit și am vrut să te îmbrățișez".

Andrei a rămas atârnat pe cruce trei zile, suferind dureri îngrozitoare, dar continua mereu să spună poporului adunat în jurul lui, despre dragostea lui Cristos. Cei ce îl ascultau au început să creadă cuvintele lui și i-au cerut guvernatorului voie să-l pogoare de pe cruce. Nedorind să-i refuze, în cele din urmă a poruncit să i se taie frânghiile. Dar când ultima funie a fost tăiată, trupul apostolului s-a prăbușit mort în țărână.

Despre Andrei, istoricul Eusebiu spune că a predicat Evanghelia în Sciția, iar Neceforus spune că a ajuns și în Asia Mică și în Tracia. Se susține că el ar fi înființat biserica creștină din Constantinopol, unde a ordonat ca păstor pe Stache, de care pomenește Pavel în Romani 16:9.

Petru

Marele apostol și martir Petru a fost născut în Betsaida din Galileea. El a fost fiul pescarului Iona, ce și-a învățat și copiii cu această îndeletnicire. De la mreje, Petru a fost chemat să-L urmeze pe Isus, împreună cu fratele său Andrei.

Petru era așa de ferm în credința lui, încât Isus îi dăduse numele de "Chifa", ceea ce în limba siriacă înseamnă pietros, stâncă. Deși a fost înfocat și zelos în slujba lui pentru Cristos, Petru a avut slăbiciunea să se lepede de Învățătorul său. Dar sinceritatea pocăinței sale, l-a ispășit de vina lepădării.

După înălțarea lui Cristos, evreii au continuat să persecute pe ucenici și au poruncit ca unii dintre apostoli să fie biciuiți. Printre aceștia a fost și Petru. Pedepsa au suportat-o cu cea mai strașnică tărie de caracter, ba chiar s-au bucurat că au fost învredniciți să sufere pentru Mântuitorul lor.

Prin anul 44 d.Cr., când Irod a poruncit să i se taie capul lui Iacov și a văzut că lucrul acesta place evreilor, a arestat și pe Petru. Dar un înger al Domnului a venit noaptea, l-a atins, lanțurile au căzut, ușile temniței s-au deschis și el a ieșit liber. Irod s-a mâniat atât de tare, încât a poruncit ca soldații care păzeau temnița, să fie omorâți.

Cum la scurt timp după aceasta Irod a murit, se susține că Petru n-a mai părăsit Palestina. La primul congres creștin, descris în Faptele Apostolilor 15, congres ce s-a ținut aproximativ în anul 51 d.Cr., îl găsim la Ierusalim, ca un membru de seamă al sfatului apostolic, prezidat de Iacov, fratele Domnului. La această consfătuire, care a fost la 14 ani după pocăința lui Saul (Pavel) (Galateni 2:1), frații stabilesc că Pavel și tovarășii acestuia să lucreze printre neamuri, iar Petru să se ocupe de evreii împrăștiați. De aci nu mai avem date biblice despre el.

Înainte de această dată știm că a făcut o vizită la Antiohia (Galateni 2:11), la fel se presupune că a fost la Corint, întrucât unii de acolo pretindeau că sunt ai lui Chifa. Apoi din întâia sa epistolă cap. 5 v. 13 se constată că a fost prin Babilon, deoarece acolo rămăseseră mulți evreii de pe vremea robiei. Nu este nici o dovadă că el ar fi lucrat în Roma. Poate doar ultimul an l-a petrecut acolo, căci e stabilit că acolo a fost martirizat. Clement de Roma scriind înainte de încheierea primului secol, pomenește de martirajul său, fără să menționeze locul, care probabil era bine cunoscut cititorilor săi. Dionisius din Corint în epistola sa către Soter, episcopul Romei, scrisă în veacul al doilea, stabilește ca un fapt bine cunoscut, că martirajul lui Petru a fost la Roma și că s-a petrecut cam în același timp cu martirajul lui Pavel.

Cava susține că a venit în anul 63, iar Lardner crede că în anul 63 sau 64 d.Cr. Cei mai mulți istorici susțin că apostolul Petru a vizitat Roma în timpul persecuției. Călătorul modern ce vizitează Roma, cetatea eternă, o găsește plină cu locuri memorabile legate de viața, suferințele și martirajul apostolului Petru. Se poate vedea unde a fost întemnițat, precum și creasta laniculum, unde se susține că ar fi fost martirizat. La 1 km. de la poarta Apia, se află o bisericuță, care este asociată cu

mișcătoarea povestire a ultimelor clipe din viața de libertate a apostolului. Se spune că văzând groaznică prigoană dezlănțuită de Nero, într-o duminică dimineața, Petru înspăimântat ar fi căutat să fugă din Roma, ca să-și scape viața. În timp ce cobora pe via Apia, deodată i-a apărut în față Mântuitorul. Petru încremenit, a putut doar să strige: "Quo vadis, Domine?" (adică: "Unde mergi, Doamne?") Binecunoscuta voce a Celui înviat i-a răspuns: "Merg la Roma să fiu răstignit din nou". Îndată inima lui Petru a fost zdrobită și rușinat de slăbiciunea arătată, s-a întors la Roma hotărât să sufere moartea de martir.

Întors la Roma ar fi fost prins și aruncat în temniță, unde a stat vreo nouă luni. Dus la judecată în fața lui Nerone, a fost osândit la moarte. La locul de execuție, întâi a fost biciuit, apoi răstignit. Eusebiu, citându-l pe Origen, spune că a fost răstignit cu capul în jos, la cererea sa, căci nu se socotea vrednic să fie răstignit ca și Domnul său.

Toma

Apostolul Toma s-a mai numit și Didimus, adică Geamăn. Prin atitudinea sa față de învierea Domnului Isus, a fost poreclit de popor cu numele de Toma Necredinciosul. Se pare că era sceptic din fire. Deși luase parte ca martor ocular la atâtea minuni săvârșite de Isus, totuși el e greoi în a crede. Pentru convingere, lui nu-i ajunge văzul și auzul, ca oricărui martor. El vrea, ca savantul din laborator, pipăirea, cercetarea de aproape. Cristos Domnul îi acordă și harul acesta.

După înălțarea Domnului la cer, Toma așteaptă împreună cu ceilalți ucenici pogorârea Duhului Sfânt și apoi devine un martor al învierii lui Cristos.

Unele tradiții spun că apostolul Toma a mers să predice Evanghelia în Persia. Alții spun că a ajuns până în India în împărăția lui Gundoforus, că a predicat brahmanilor și că mulți s-au convertit.

În anul 190 d.Cr., când Pantaenus a fost trimis să predice Evanghelia printre brahmanii din India, el a găsit acolo o biserică formată.

Multă vreme s-a crezut că aceasta e doar o legendă. Dar descoperirile moderne au făcut lumină și au confirmat că a existat la Punjab, în primul secol, un așa împărat și că în anul 68 d.Cr. o colonie de vreo zece mii de evrei a imigrat pe coasta Malabar.

Faptul că apostolul Toma a botezat mulți convertiți, se spune că și împăratul Gundoforus a fost convertit, a stârnit furia preoților păgâni, care i-au hotărât moartea. Apostolul Toma a murit străpuns cu sulița.

Bartolomeu

Bartolomeu a fost unul din cei 12 apostoli. Numele lui se găsește menționat în primele trei evanghelii, dar nu este pomenit niciodată în evanghelia a patra. O mare parte din oamenii cu autoritate în cercetarea Scripturilor susțin că el e una și aceeași persoană cu Natanael, pomenit de Ioan și că acesta i-ar fi adevăratul nume, pe când celalalt ar fi slujit doar la identificarea lui ca fiul lui Tolomeu (Bar însemnează fiu). Aceștia spun că numai Ioan i-a înscris numele adevărat, iar

ceilalți evangheliști au urmat obiceiul evreiesc de a-l numi fiul lui Tolomeu. El era din Cana Galileii (Ioan 21:2) Primul care i-a spus despre Isus a fost Filip.

După anumite tradiții, Natanael a devenit misionar zelos în părțile răsăritului. El a predicat Evanghelia în Persia, Mesopotamia, Egipt și Armenia.

Pentru credința sa și pentru mărturia depusă, se spune că a fost martirizat în Albanopolis, Armenia.

Felul morții e necunoscut, nu se știe precis. Unii susțin că a fost crucificat; alții spun că a fost decapitat sau jupuit de viu. Michael Angelo se pare că a înclinat spre cea din urmă, căci pictura sa celebră "Judecata cea din urmă" îl reprezintă pe Bartolomeu jupuit, ținându-și pielea în propriile sale mâini.

Luca

Luca, doctorul prea iubit, a fost un convertit dintre neamuri. Aceasta se înțelege din comparația textului din Coloseni 4:11 cu 4:14, el nu era dintre cei tăiați împrejur. El era medic. Nu știm când s-a convertit, căci deși avem scrierile sale: Evanghelia și Faptele Apostolilor, din motive de modestie, niciodată nu se reliefează pe sine. Din stilul literar al scrierilor sale, precum și din caracterul conținutului se constată că a fost un grec bine educat. Cercetările moderne au pus în lumină faptul că Luca a fost un istoric de mâna întâi. Precizarea datelor, a împrejurărilor, a locurilor geografice, indicarea funcțiilor în termenii oficiali ai vremii, terminologia specifică în descrierea bolilor, redarea sinceră a faptelor i-au făcut chiar pe critici să-i acorde o înaltă prețuire.

El s-a unit cu apostolul Pavel în lucrarea sa misionară la Troa. Amănuntul acesta se observă în Faptele Apostolilor 16:10, 11 în expresia "am căutat îndată să ne ducem în Macedonia", deci și el era cu ei. El i-a însoțit până la Filipii, dar acolo nu a avut parte de prigoană, așa că el n-a părăsit cetatea; lucru ce se înțelege din folosirea verbelor la persoana treia plural. El se unește cu ei din nou în lucrarea misionară către sfârșitul celei de a treia călătorii a lui Pavel (Faptele Apostolilor 20:6). De aici, în descriere, el folosește iarăși verbele la persoana întâia plural. Se pare că o perioadă de vreo 7-8 ani, el a lucrat prin împrejurimile cetății Filipii, în continuare, el a rămas mereu cu apostolul Pavel, chiar și în timpul întemnițării sale la Roma. Cu ceva înainte de martirajul său, Pavel scrie mișcătoarele cuvinte: "Numai Luca este cu mine" (2 Timotei 4:11). Aceasta arată adâncă credincioșie și alipire a lui Luca de bătrânul Pavel. Se pare că l-a însoțit până la martiraj.

Ce s-a întâmplat cu medicul Luca după decapitarea marelui său prieten, nu știm precis. Faptul că a avut contact apropiat cu Pavel și cu unii din cei mai de seamă conducători creștini ca Barnaba, Filip, Iacov, fratele Domnului, Marcu, Sila, Timotei și alții, precum și faptul că a vizitat Palestina, a fost la Ierusalim (Faptele Apostolilor 21:17), i-au dat cea mai bună oportunitate de a culege datele în legătură cu viața Domnului Isus și a compune evanghelia sa (Luca 1:1-4).

Se spune că a avut parte de o viață lungă, atingând 84 ani. Tradiția din vremea lui Grigore de Nazianz spune că Luca ar fi suferit moarte de martir.

Pavel

Pavel, apostolul neamurilor, a fost evreu din seminția lui Beniamin, născut în Tarsul Ciliciei. Jerome spune că strămoșii lui au fost galileeni. Nu se știe dacă au imigrat la Tars pentru scopuri comerciale sau au fost colonizați acolo de vreun conducător sirian. Faptul că Pavel avea cetățenia romană denotă că erau de mult timp acolo.

El a dobândit o bună pregătire în Ierusalim la școala lui Gămăliei. Curând și-a depășit toți colegii săi. Încă de tânăr ajunge în Sanhedrinul lui Israel cu drept de vot, iar datorită râvnii sale pentru religia strămoșească, i se acordă autoritatea de a conduce prigoana împotriva creștinilor. Această slujbă și-o îndeplinește cu multă ardoare. Deși avea mai multe ajutoare, ca șef își rezervase sieși funcția de bătăuș al creștinilor. El însuși mărturisește: "Îi băteam prin sinagogi... Îmi dădeam toată silința să-i fac să hulească". După ce a făcut prăpăd între creștinii din Iudeea, a plecat la Damasc, în Siria, căci auzise că și acolo se află creștini. Pe drum, are vedenia cerească și se pocăiește. De acum înainte, prigonitorul devine prigonit. Cu el s-au împlinit cuvintele Domnului Isus, că a primit înapoi o măsură îndesată și bine clătinată.

Imediat după ce a fost botezat în Damasc, Saul, că așa se numea pe acea vreme, a început să predice pe Cristos. Aceasta a stârnit furia evreilor, iar împăratul Areta însărcinează pe un dregător să-l aresteze. El se ghemuiește într-o coșnița și este lăsat printr-o fereastră în afara zidului cetății.

Pe cât a fost de înflăcărat în lupta lui contra lui Cristos, pe atât a devenit acum zelos în lucrarea pentru Cristos. Aceasta a atras asupra lui un șirag întreg de persecuții și suferințe. În a doua epistolă către Corinteni, care este datată de cei mai mulți cercetători biblici cu anul 54, deci cu zece ani înainte de martiraj, apostolul face un scurt bilanț al suferințelor sale spunând: "De cinci ori am căpătat de la Iudei patruzeci de lovituri fără una; de trei ori am fost bătut cu nuiiele; odată am fost împroșcat cu pietre..". (11:24, 25). În 1 Corinteni 15:32 el spune că s-a luptat cu fiarele în Efes. Se știe că pe acea vreme, unii condamnați erau duși în amfiteatru la anumite spectacole și puși să se lupte cu fiarele. Pavel spune că și de aceasta a avut parte.

El a făcut trei călătorii misionare. Pe la finele lunii mai a anului 57 d.Cr., Pavel se reîntoarce la Ierusalim. Aici este arestat, dus la Cezareea, apoi la Roma să fie judecat de Cezar. Această primă întemnițare a durat până în anul 62, când se pare că a fost pus în libertate. Din scrierile sale constatăm că în această perioadă a făcut călătoria de care pomenește încă din închisoare în Filipeni 2:24 și Filimon 22, că s-a dus prin Asia Mică, la Efes l-a lăsat acolo pe Timotei (1 Timotei 1:3), a trecut în Creta, unde l-a lăsat pe Tit (Tit 1:5), trece apoi în Macedonia, Corint și iernezează la Nicopoli (Tit 3:12). Unii presupun că a vizitat și Spania, apoi s-a reîntors la Efes, unde a fost arestat din nou. Trimis la Roma îndură a doua întemnițare, mult mai aspră ca prima. După prima înfățișare înaintea lui Nerone, el scrie ultima sa epistolă, și anume a doua către Timotei. La a doua înfățișare a fost condamnat la moarte prin decapitare. El era pregătit pentru aceasta, căci scrie: "Sunt gata să fiu turnat ca o jertfă de băutură și clipa plecării mele este aproape. M-am luptat lupta cea bună, mi-am isprăvit alergarea, am păzit credința. De acum mă așteaptă cununa neprihănirii, pe care mi-o va da, în "ziua aceea", Domnul, Judecătorul cel drept. Și nu numai mie, ci și tuturor celor ce au iubit venirea Lui" (2 Timotei 4:6-8). Clement spune că a fost plâns de prieteni care în catacombele subterană i-au luat corpul pentru înmormântare. Aici de-a lungul multor ani de opresiune, Biserica persecutată și-a găsit refugiu pentru cei vii și morminte pentru cei morți (Clement, Romani 1:5).

Timotei

Timotei a fost fiul unei evreice pioase și a unui tată grec. Convertirea lui se crede că s-a produs cu ocazia primei vizite misionare a lui Pavel la Listra. Nu avem nici o mențiune cu privire la el până când apostolul ajunge a doua oară la Listra (Faptele Apostolilor 16:1). El cunoștea bine Scripturile și era vorbit de bine de frați.

Acum Timotei se dedică lucrării sfinte de predicare a Evangheliei și îl însoțește pe apostolul Pavel și tovarășii săi în misiune. Deși tânăr, el devine unul din cele mai folositoare ajutoare ale apostolului în lucrarea misionară.

Timotei este lăsat la Filipi, apoi apare la Berea, unde rămâne cu Sila (Faptele Apostolilor 17:14); se întâlnește cu Pavel în Atena, de unde este trimis înapoi la Tesalonic (1 Tesaloniceni 3:2). Din Tesalonic se întoarce nu la Atena, ci la Corint și numele-i apare în amândouă epistolele trimise de aici către frații din Tesalonic. Pentru o perioadă de vreo cinci ani nu avem nici un amănunt despre el, apoi îl găsim iarăși cu Pavel, pe care îl însoțește până la Roma. Când bătrânul apostol scrie epistolele către Filipeni, Coloseni și Filimon, Timotei era cu el la închisoare. Când apostolul scapă din prima întemnițare, merge cu el în misiune prin Asia proconsulară și cu lacrimi în ochi e lăsat la Efes (2 Timotei 1:4). În a doua epistolă, Pavel îl roagă să vină curând la el. Nu se știe dacă acesta a putut ajunge la Roma înainte de execuția vajnicului luptător.

După unele scrieri, Timotei a lucrat mai departe la Efes și a suferit martirajul sub Nerva sau Domițian.

Aristarh

Aristarh Macedoneanul a fost unul din tovarășii de lucru și de temniță a apostolului Pavel. El era din Tesalonic. El intră în lucrare la a treia călătorie misionară și îl însoțește la Efes. Aici cu ocazia răscoalei produsă de Dimitrie argintarul împotriva lui Pavel, Aristarh a fost prins și târât în amfiteatru. Era cât pe aici să fie omorât de mulțimea înfuriată, dar a intervenit logofătul și i-a liniștit. L-a însoțit pe Pavel în Grecia, prin Asia Mică și chiar la Roma, unde i-a devenit tovarăș de temniță (Coloseni 4:10).

Scrierile vechi spun că el a fost martirizat sub Nero.

Martirii primului val de prigoană

În primele patru secole ale creștinismului, zece valuri de prigoană generală au fost revărsate asupra urmașilor lui Cristos. Primul val a fost dezlănțuit de împăratul Nero. El a fost al șaselea împărat al Romei, în mod indirect, el e pomenit de două ori în Noul Testament. Odată în Faptele Apostolilor

25:11, unde Pavel zice lui Festus: "Cer să fiu judecat de Cezarul". A doua oară e în 2 Timotei 4:17, când tot Pavel spune că a fost izbăvit din "gura leului".

Nero a ajuns împărat când avea doar 16 ani. Mamă-sa Agripina, prin uneltiri ticăloase, și-a otrăvit bărbatul, pe împăratul Claudiu și pe fiul lui, curățind astfel calea spre tron lui Nero, fiul ei dintr-o altă căsători. În primii ani, a cârmuit cu înțelepciune, căci a avut sfetnici abili. Crescând mare, firea sa violentă a început să se arate. El a alunecat sub influența nefastă a unei femei, renumită în frumusețe, Popea Sabina, care era proverbială în goana după vanitate, lux și trai în stricăciune. Despre ea se spune că ținea 500 de măgărițe ca să facă baie în laptele lor, spre a-și menține frumusețea. Nero dorea să se căsătorească cu ea, deși avea o soție, pe Octavia. Agripina luând partea celei neglijate, Nero a plănuț moartea mamei sale prin înec. În acest scop, a trimis-o la țară într-o barcă, ce urma să se umple cu apă de îndată ce pleca de la țarm. Dar Agripina s-a salvat înotând până la țarm. Totuși ea a fost omorâtă cu sabia de niște călăi, ce au fost trimiși de Nero, imediat ce a aflat că a scăpat de la înec. A divorțat de Octavia, apoi a exilat-o pe o insulă, unde a fost omorâtă. S-a căsătorit cu Popea, dedându-se unei vieți fără frâu și celor mai sălbatice porniri. Făcea orice, nu mai ținea cont de demnitatea sa, ci doar să fie aplaudat și lăudat. Uneori cobora în arenă și se amesteca cu gladiatorii și cu luptătorii de profesiune spre a fi aclamat de gloate. Apoi și-a construit un palat măreț numit "Casa de aur". Palatul era împrejmuit de grădini mari, lacuri, băi și locuri de petrecere. Ca să-și poată termina palatul, aducea acuzații imaginare oamenilor bogați din Roma, astfel ei erau omorâți și averile confiscate treceau în vistieria împăratului. Filozoful Seneca, fostul său dascăl, la fel a fost acuzat. Dar el a preferat să moară de mâna sa, decât să fie torturat de călăii lui Nero. Astfel a intrat într-o baie caldă și și-a deschis venele spre a-i curge tot sângele. La fel a făcut și soția sa. Atât de obișnuită a devenit metoda de a primi mesaje de moarte încât oamenii își căutau singuri căile de a muri cât mai ușor, fără să se lase pe mâna călăilor.

Cam în acest timp, Roma a fost cuprinsă de flăcări. Din cele patrusprezece cartiere ale ei, șase au fost distruse de foc. Abia după șase zile au reușit să stingă focul. Dar alt foc a izbucnit în partea opusă. Multe temple vechi, monumente, lucrări de artă au fost cu totul nimicite de flăcări. Roma a fost orașul cel mai mare pe vremea aceea. O inscripție, descoperită în 1941 la Ostia, conține date statistice și indică că populația cetății imperiale în anul 14 d.Cr. a fost de peste 4.000.000 locuitori (Am. Journ. of Arch, 45, 1941, p. 438). Când flăcările au cuprins orașul, populația a intrat în panică, flăcările se ridicau la mari înălțimi, dar Nero, urcat într-un turn cu harfa sa, cânta arderea Troiei zicând "Doream să văd ruina tuturor lucrurilor".

Tacitus, istoric roman, în Analele sale XV, 44, descrie cum Nero, ca să scape de suspiciunea că a dat foc Romei, a aruncat vina pe creștini.

Se spune că Nero dându-și seama de-alarmarea poporului și că tronul îi este în primejdie, începu să alerge pe străzi și cu mână largă arunca bani mulțimilor adunate până ce și-a golit punga, apoi acuză pe creștini că ei au incendiat Roma și porunci să fie vânați, torturați cum se poate mai groaznic și omorâți fără milă.

Torțele lui Nero

Pe unii din creștinii prinși, Nero a poruncit să-i învelească în câlți, să fie unși cu smoală, apoi să fie ridicați pe stâlpi înalți de 4-5 m. În grădina palatului și să li se dea foc. Astfel, seara, grădina îi era luminată de trupurile creștinilor, în timp ce Nero sta pe balcon cu curtenii săi și se desfăta privind-i. El spunea că acestea sunt torțele sale.

Din cauza cruntei prigoane dezlănțuită de împărat, bieții creștini nu se mai puteau aduna pentru închinăciune decât în ascuns. La marginea Romei, se aflau niște galerii de unde s-a scos cândva piatră pentru clădirile Romei. Aceste subterane se numeau catacombe. Cum unii din sclavii care au lucrat în aceste catacombe s-au încreștinat, s-a ajuns la ideea ca să se adune în aceste locuri sub pământ pentru închinăciune. Când se însera, creștinii se strecurau pe furiș spre catacombe. Pe drum mereu se uitau în urmă să vadă dacă nu sunt urmăriți. La început, dușmanii n-au știut nimic despre aceste întruniri. Creștinismul a început să se lățească ca și focul în miriște. Fiecare era o adevărată torță sfântă și aprindea pe altul cu același foc sacru. Soția creștină își convertea soțul; sclavul își convertea stăpânul; stăpânul convertea pe alți sclavi; centurionul își convenea soldații. Creștinismul pătrunsesse până în casa Cezarului. Pavel, în epistola către frații din Filipi, spune: "Toți sfinții vă trimit sănătate, mai ales cei din casa Cezarului" (Filipeni 4:22). Lanțurile lui Pavel i-a îmbărbătat și i-a înflăcărat mai mult.

La Roma erau în totul adevărate cuvintele: "Din pricina Ta suntem dați morții toată ziua" (Romani 8:36). Dar cu cât îi omorau mai mult, cu atât se înmulțeau și mai mult. Văzând că nu-i pot stârpi numai cu ajutorul denunțurilor particulare, au fost puși spioni pe urmele lor. Aceștia s-au strecurat printre cei credincioși, prefăcându-se că și ei sunt creștini. Astfel au ajuns să cunoască toate locurile de întâlnire pentru închinăciune din catacombe. Uneori erau ridicați cu grămada din catacombe. Altădată, le zideau intrarea la galeria laterală unde erau adunați și îi lăseau acolo să moară de foame.

Judecarea celor învinuiți de creștinism nu dura prea mult. Acuzatului i se cerea să-și tăgăduiască crezul și să ardă tămâie în cinstea împăratului, iar dacă nu voia, era osândit la moarte.

În timpul acestui val de prigoană au fost martirizați apostolii Petru și Pavel, Aristarh Macedoneanul, Trofim Efeseanul, un tovarăș al lui Pavel care a rămas bolnav la Milet, iar după aceea a ajuns la Roma, a luat parte la martirajul lui Pavel, fiind denunțat, a fost decapitat și el; Iosif, numit și Barsaba, unul din cei doi propuși de apostoli să înlocuiască pe Iuda; Anania din Damasc, care l-a botezat pe Pavel, a fost martirizat în cetatea sa; Erast, vistiernicul cetății Corint, a fost martirizat la Filipi; și atâția alții pe care îi vom cunoaște doar în ziua judecății. Ei au suferit moartea pe rug, decapitați sau sfâșiați de fiare sălbatice în arene, din porunca împăratului Nero.

Martirii celui de-al doilea val

Anul 85 d.Cr.

Cel de-al doilea val a fost pornit de împăratul Domițian, prin anul 85 d.Cr. Acest împărat a fost un tiran crud și sălbatic. El a persecutat nu numai pe creștini, ci și pe alți cetățeni ai Romei.

Ca să-i poată condamna pe creștini, s-au născocit tot felul de acuze care de care mai năstrușnice. Se spuneau lucruri cu totul neîntemeiate, îi învinuiau că se țin de turburări și dezordini, că sunt rebeli, că sunt criminali, îșiucid copiii, că sunt canibali, mănâncă carnea copiilor lor. Acestea toate erau rostite în sălile de judecată, apoi erau, fluturate în popor spre a ațâța opinia publică împotriva lor.

Dacă foametea, ciuma, grindina sau vreun cutremur de pământ lovea una din provinciile imperiului, toate aceste obișnuite calamități se spunea că sunt trimise de zei, spre a pedepsi pe creștini.

Prigoanele au înmulțit numărul informatorilor. Din dorința de câștig mârșav, unii depuneau mărturii false, făcând ca mulți nevinovați să devină victime.

Când creștinii erau aduși în fața magistraților, li se cerea să jure pe împăratul, iar dacă refuzau, se pronunța osânda de condamnare la moarte. Dacă mărturiseau că ei sunt creștini, sentința era aceeași. Torturile care se aplicau, erau variate: biciuirea, desfacerea încheieturilor, arderea, uciderea cu pietre, spânzurarea și aruncarea la fiare. Unii erau trântiți din locuri înalte să cadă în cap, iar alții erau aruncați în coarnele taurilor sălbatici. După ce mureau în aceste cruzimi, nu se îngăduia cunoscuților sau familiei nici măcar să-i înmormânteze. Iată câțiva care au murit în timpul acestei persecuții:

Dionisie Areopagitul

Dionisie a fost la Atena când apostolul Pavel a predicat în Areopag. Cu acea ocazie el s-a convertit. El a fost educat în toată literatura Greciei. El a călătorit în Egipt spre a studia astronomia și a făcut observații deosebite cu prilejul unei eclipse de soare, ce a avut loc în acel timp. Întorcându-se la Atena, a fost onorat de popor și nu după mult timp a fost ales senator al acelei cetăți celebre.

După ce s-a convertit prin Evanghelia predicată de Pavel, el s-a schimbat dintr-un mândru senator, într-un umil slujitor al lui Cristos. Chiar și în timp ce trăia în întunericul idolatriei, el a căutat să fie drept cu toți oamenii; iar acum după convertire, sfințenia și puritatea manierelor alese ce le avea, l-au recomandat creștinilor să-l aleagă ca prezbiter al bisericii din Atena. El și-a împlinit slujba aceasta până în al doilea an al persecuției lui Domițian. Cineva l-a denunțat atunci și curând a primit coroana de martir, tăindu-i-se capul cu sabia.

Tot sub împăratul Domițian a fost martirizat și Simion, păstorul bisericii din Ierusalim. El a fost răstignit pe cruce. La fel Flavia, fiica unui senator roman, a fost exilată în Pont. Nicomede a fost un creștin care s-a distins la Roma, făcând mari eforturi spre a servi pe cei întristați. El a ajutat și mângâiat pe cei săraci, a vizitat pe cei închiși, a întărit pe cei șovăielnici și a susținut pe cei credincioși. Pentru aceasta, el a fost denunțat ca creștin, și fiind condamnat, a fost biciuit până ce a murit. De asemenea Protasius și Gervasius au fost martirizați la Milano.

Cam în această vreme, la Efes, Timotei a fost prins de mulțimea ce mergea într-o procesiune idolatră și l-au bătut cu nuiiele până l-au zdrobit de tot. La două zile după aceasta, el moare din pricina vânătăilor.

Martirii celui de-al treilea val

Anul 108 d.Cr.

Nerva, care a urmat la tron după Domițian, nu a domnit decât treisprezece luni, apoi s-a urcat pe tron Traian. Dacă celelalte prigoane dinainte au fost începute doar din patimă, cea a lui Traian e din premeditare și este aplicată ca o politică imperială severă.

Pliniu, guvernatorul Bitiniei, un filozof păgân și prieten al împăratului, a scris lui Traian în favoarea creștinilor, spunând că nu a găsit la ei nici un rău, ci că toată suma greșelilor lor constă în aceea că le place să se adune la un timp hotărât, dimineața în zori, să cânte anumite cântări unui oarecare Cristos, Dumnezeul lor; promit să se abțină de la furturi, ucideri și crime; să-și păzească credința și să nu înșele pe nimeni. Făcând acestea, ei se adună spre a lua împreună pâine și vin, apoi se despart în liniște, fără a săvârși vreun rău.

La această scrisoare, Traian a dat următorul răspuns: "Creștinii să nu mai fie urmăriți și nici să nu se ia de bază denunțurile anonime. Dar când sunt învinuiți de o persoană responsabilă și sunt aduși în fața magistraților, să fie pedepsiți". Provocat de acest răspuns, Tertulian, avocat din Cartagina, spune mai târziu: "O, sentință nejustă! Nu vrea să-i urmărească fiindcă sunt nevinovați, și totuși îi pedepsește la fel ca pe cei vinovați!"

Acest răspuns al împăratului cu dublu sens, a slujit unora spre a întezi persecuția. Altor, care i-au persecutat înainte cu multă severitate, spre a se mai potoli. Mulți au fost luați de acest val de persecuție și trimiși în ceruri spre a fi încoronați ca biruitori. Unul dintre aceștia mulți a fost Foca, un prezbiter din Pont. Din cauza că a refuzat să jertfească lui Neptun, a fost aruncat în var aprins, apoi a fost scos de acolo și aruncat într-o baie cu apă fiartă, unde a murit opărit.

Alt martir a fost Ignațiu, prezbiterul bisericii din Antiohia. O tradiție spune că el ar fi copilul luat în brațe de Domnul Isus și dat ucenicilor ca exemplu de nevinovăție și umilință. El a auzit vestirea Evangheliei din gura lui Ioan, evanghelistul, și a fost deosebit de înflăcărat în misiunea sa. El a apărut cu îndrăzneală credința în Cristos înaintea împăratului, fapt pentru care a fost aruncat în închisoare și torturat în chip îngrozitor. După ce a fost biciuit într-un fel oribil, pe coastele sale au fost puse țandări înmuiate în ulei și li s-a dat foc. Carnea astfel prăjită, i-a fost ruptă cu cleștele. Trupul ciopârțit, în cele din urmă, a fost aruncat fiarelor sălbatice.

Se pare că Ignațiu a avut o presimțire a suferințelor grozave prin care avea să treacă, căci scriind lui Policarp de Smirna, el spune: "O, de ar vrea Dumnezeu ca dintr-odată să ajung la fiarele care sunt pregătite pentru mine, și care doresc să fie gata a veni cu guri căscate, atunci le-aș provoca să mă înghită fără amânare".

Altă martiră, care a suferit deosebit, a fost Simforoza, o văduvă creștină cu șapte copii. Adusă fiind înaintea împăratului Traian, acesta le porunci să jertfească zeilor păgâni. Ea a refuzat să facă aceasta. La fel și copiii, împăratul, cuprins de furie, porunci ca femeia să fie dusă în templul lui Hercule, unde a fost biciuită, apoi agățată sus, spânzurată de părul capului ei. În toate aceste torturi, ea nu a vrut să se lepede de credința ei. O, ce scumpă a fost credința pentru unii, iar azi ce ușor se leapădă unii de ea! După ce a îndurat aceste suferințe, i-au legat un pietroi mare de gât și a fost aruncată în râu.

Cei șapte fii ai ei au fost legați la șapte stâlpi, apoi cu scara cu scripete le-au desfăcut toate încheieturile, întrucât această cumplită tortură nu și-a atins scopul, căci ei n-au vrut să se lepede de credința lor, s-a dat porunca să fie omorâți. Cel mai mare, Crescențiu, a suferit decapitarea. Iulian, al doilea, a fost înjunghiat cu un pumnal în piept. Nemesius, al treilea, a fost înjunghiat în inimă. Primițiu, al patrulea, a fost înjunghiat pe la mijloc. Justițiu, al cincilea, a fost înjunghiat pe la spate, Stacteus, al șaselea, a fost junghiat în coastă. Iar Eugenius, cel mai tânăr, a fost tăiat în două cu fereștrăul.

Alexandru, păstorul bisericii din Roma, a fost martirizat tot în această vreme. După ce și-a îndeplinit slujba timp de zece ani, el a fost dat morții împreună cu doi diaconi ai săi și cu multe mii de alți creștini.

Eustachius, care era un brav comandant roman, a primit poruncă de la împărat să ia parte la un sacrificiu închinat idolilor, în amintirea unor biruințe ale sale. Credința lui l-a făcut să refuze a lua parte, deși era în onoarea sa. Înfuriat de o așa neascultare, împăratul nerecunoscător, uitând de serviciile aduse patriei de acest distins și dibaci ofițer, l-a condamnat la moarte cu toată familia sa. Și omul ce s-a dovedit brav în lupta pentru patrie, acum s-a dovedit tot așa de brav în lupta sa pentru credință.

Se spune că în timpul martirajului a doi frați: *Faustines* și *Ioviță*, torturile lor au fost atât de îngrozitoare și răbdarea lor așa de mare încât Colocerius, un bărbat păgân, copleșit de uimire, într-un fel de extaz a strigat: "Mare este Dumnezeu creștinilor!" Numai decît mulțimea adunată la acel spectacol barbar l-a dat și pe el morții.

După moartea lui Traian, a urmat la tron ca împărat Adrian. *Quadratus*, păstorul bisericii din Atena, a apelat la Adrian, cerându-i să cruțe pe creștini, împăratul a luat în considerare scrisoarea lui *Quadratus*, explicarea credinței, a practicelor lor, încât a poruncit să înceteze persecuția. Ba a mers până acolo că a dat dispoziții ca nici un creștin să nu mai fie condamnat din pricina religiei sau a credinței sale. Dar dușmanii creștinilor n-au cedat. Ei au început să formuleze alte acuze politice, să spună că sunt împotriva autorității civile, împotriva statului, ca totuși să-i poată omorî. Martirii însă au fost mult mai puțini sub Adrian. Biserica a primit clipe de răgaz pentru refacerea rândurilor decimate așa de cumplit în timpul persecuțiilor.

Martirii celui de-al patrulea val

Anul 163 d.Cr.

Antonius Pius, care a urmat la tron după Adrian, s-a distins prin bunătatea sa. El a fost denumit de popor "Părintele virtuților". Imediat după urcarea pe tron, el a dat un edict care sfârșește cu cuvintele: "Dacă cineva va neliniști sau necăji pe creștini, fără să aibă altă cauză decât credința lor, creștinii să fie puși în libertate, iar acuzatorii lor să fie pedepsiți".

Aceasta a oprit cu totul valul de prigoană pornit sub Traian. Nimeni nu mai îndrăznește să-i acuze pe creștini căci ajungea el la închisoare. În această perioadă, Biserica a crescut și s-a întărit tot mai mult.

Dar regula că după vreme bună, vine și vreme rea, s-a adevărat și în istoria creștinilor. Antonius Pius a fost urmat la tron de Marcu Aureliu. Cu toate că el a fost un împărat bun, în timpul domniei sale, a început una din cele mai crâncene persecuții. Nu este sigur dacă el a dat poruncă să fie prigoniți creștinii și nici dacă a tolerat așa ceva. Totuși, mii de creștini au fost martirizați. El fie că n-a știut - ceea ce greu se poate concepe - fie că a fost indiferent față de suferințele creștinilor. Persecuția a fost însă deosebit de grea în Asia și în Galia.

Atât de oribile erau torturile, încât mulți din spectatori se înfiorau de groază privind, și erau înmărmuriți de curajul celor ce sufereau. Unii martiri erau forțați să treacă cu picioarele - deja toate răni - peste spini, cuie sau bucăți de scoici ascuțite. Alții erau biciuiți până ce li se despuia carnea și le atârnavă nervii, venele și tendoanele. După ce sufereau cele mai înfricoșătoare schingiuri, erau prăjiți sau dați morții prin ardere. Martiri mai de seamă în această perioadă au fost: Policarp de Smirna, Iustin Martirul și Blandina.

Policarp

Policarp a fost păstorul bisericii din Smirna. El s-a născut la anul 70 d.Cr. Pe el, Ireneu, elevul și admiratorul său, îl numește într-o scrisoare către Florinul: "Bindecuvântatul și apostolicul prezbiter". Scrisoarea este păstrată în lucrarea lui Eusebiu. Se crede că Policarp a fost ordonat în această slujbă chiar de apostolul Ioan. Tot în scrisoarea pomenită, Ireneu spune că își aduce aminte de discuția sa cu Policarp, își amintește locul în care bindecuvântatul Policarp obișnuia să stea când vorbea... și cum descria el discuția cu Ioan și cu ceilalți care au văzut pe Domnul. Așa a primit el învățăturile și minunile Domnului de la martori oculari.

Numele lui Policarp nu este pomenit în Biblie, deși unii sunt de părere că el ar fi îngerul bisericii din Smirna, căruia i se adresează de către Domnul scrisoarea din Apocalipsa. Știm precis că el a petrecut mulți ani împreună cu cei ce l-au văzut pe Mântuitorul. Dacă ar fi scris și s-ar fi păstrat scrierile lui, am avea o imagine clară a stării bisericii din prima parte a secolului al doilea. Dar nu ne-a rămas de la el decât o singură scrisoare scurtă către biserica din Filipi, care conține îndemnuri practice, pline de duh și cu foarte multe citate din Scripturi. Ea a fost scrisă prin anul 116.

Mai târziu, Policarp a făcut o călătorie la Roma, unde a stat de vorbă cu Anicetus privitor la sărbătoarea Paștelor. Acolo l-a întâlnit și pe Marcion pe care l-a înfruntat cu asprime.

În anul 161 d.Cr., când Marcu Aureliu a devenit împărat, el a căutat să accentueze cultul împăratului. O părere greșit concepută era că numai printr-o religie de stat poți păstra imperiul. Ideea aceasta a fost sâmburele uneia din cele mai sângeroase persecuții cunoscute în istorie. De aceea, nu ne-am mirat când aceeași idee a fost fluturată și în România până acum câțiva ani în urmă. Ea a produs aceleași rezultate: șicanări, arestări și condamnări.

Iată cum descrie un istoric vechi împrejurările care au dus la martirajul lui Policarp.

Un tânăr creștin numit Germanicus a fost condamnat să fie sfâșiat de fiarele sălbatice din pricina credinței sale. El a înfruntat moartea cu atâta curaj, încât mulți din spectatori au fost convertiți pe loc la credința care inspiră atâta tărie. Aceasta a infuriat pe ceilalți, care au început să strige: "Moarte creștinilor!" În învălmășeala care a urmat, un oarecare frigian numit Quintus, venit nu demult din țara sa, a fost așa de mișcat de toate cele petrecute, de urlatul lacom al fiarelor, încât desprinzându-se din mulțime, a trecut în fața scaunului de judecată, denunțându-se singur în fața magistraților. El fu dat numaidecât morții. Atunci, unii din dușmanii creștinilor au început să strige: "Pierzare tuturor celor răi! Policarp să fie căutat!" Și a fost o mare turbulență.

Policarp auzind că e în mare primejdie, a fugit și a reușit să se ascundă, dar a fost descoperit de un copil. Din aceasta, precum și dintr-un vis pe care îl avusese că patul lui deodată a luat foc, el a tras concluzia că voia lui Dumnezeu este ca el să sufere martirajul. De aceea, cu toate că a avut o nouă posibilitate să scape, nu a mai fugit. După ce a ospătat pe cei ce au venit să-l aresteze, el a dorit încă odată să aibă ora de rugăciune, lucru care i s-a îngăduit. Se spune că s-a rugat cu atâta înflăcărare încât gardienii veniți după el, s-au pocăit. El a fost dus înaintea proconsulului. Pe drum, când să se apropie de oraș magistratul opri și îl luă în carul lui. El îl întrebă: "Ce rău e în cultul și sacrificiul împăratului?" - "Aceasta e ceva ce eu nu pot face", răspunse Policarp. Auzind acest răspuns, magistratul îl aruncă jos din carul său și căzând, bătrânul se lovi la un picior, așa că în stadion intra șchiopătând, abia târându-și piciorul. Aici în circ, proconsulul îi oferi libertatea cu condiția să se lepede de credință și să-L blesteme pe Cristos. "Optzeci și șase de ani L-am servit pe Cristos - răspunse Policarp - și nu mi-a făcut nici un rău, cum aş putea atunci să-L blestem pe Regele și Mântuitorul meu?"

- Eu am fiare sălbatice care te vor sfâșia într-o clipă -strigă proconsulul.

- Cheamă-le! - răspunse Policarp.

- Tu ai vrea fiarele, dar eu vreau să fii ars de viu pe rug - amenință proconsulul.

- De ce mai întârzi? - întrebă sfântul.

După aceasta un slujbaș a pășit în arenă și a strigat de trei ori: "Policarp a mărturisit că este creștin". Mulțimea a început să vocifereze, iar proconsulul dădu poruncă să fie ars de viu.

Policarp fu dezbrăcat și cu hainele în spate, fu așezat pe o grămadă de crengi. Când au pus focul, bătrânul a îngenuncheat acolo și s-a rugat zicând: "O, Doamne, Dumnezeu Atotputernic, Tatăl preaiubitului Tău Fiu Isus Cristos, prin care am învățat să Te cunoaștem! Te binecuvântează că m-ai găsit vrednic în această zi, în această oră, să iau loc între martirii Tăi și să beau potirul Cristosului

Tău, pentru învierea vieții veșnice a trupului și a sufletului meu. Să fiu primit înaintea Ta ca o jertfă de bun miros. Te laud, Te binecuvântează, Te glorific pentru tot ce ai făcut cu mine".

Flăcările se ridicau în lungi limbi de foc, dar parcă ocoleau trupul credinciosului urmaș al lui Cristos. Atunci, unul din călăi a împlântat un pumnal în trupul lui Policarp, care se prăvăli în jăratec.

Iustin Martirul

Iustin Martirul a fost principalul apologet al vremii sale. În el, creștinismul a avut un vajnic și neînfricat apărător. Scrierile lui adresate împăratului și poporului căutau să împrăștie norii acuzațiilor nedrepte aduse creștinilor.

Iustin a fost născut în anul 103 d.Cr., la Nicopolis, dintr-o familie păgână, care a imigrat din Grecia în Samaria la începutul secolului al doilea. Deci, încă de mic, din leagăn, a fost așezat între păgânism și iudaism, cu care a avut mult de luptat mai târziu. Se pare că părinții au avut o situație bună, ceea ce l-a ajutat să facă mai multe călătorii. Era familiarizat cu toate necazurile și suferințele vremii sale.

El a avut un caracter bine format. S-a ferit de corupție, nu a iubit luxul și plăcerile, nu a frecventat forul, arena de sport și nici palatele. De tânăr a îmbrăcat mantia de filozof și și-a luat drept țintă cercetarea adevărului. Prima școală care a urmat-o a fost aceea a filozofilor stoici. Acolo s-a deprins cu viața aspră. Dar văzând că învățătorii acestei școli nu aprofundează gândirea, ci rămân doar la niște reguli de viață, i-a părăsit și s-a dus la școala peripatetică. Dar și aici a fost decepționat când a făcut constatarea că învățătorul său profesează filozofia numai de dragul onoarei ce i-o aduce aceasta. Nimic nu putea să-i irite mai mult inima și mintea sa tânără, care căuta cu sete adevărul curat, ca aceasta. De aceea părăsi și această școală și se duse la una pitagoreană, care avea mare reputație datorită misticismului oriental, armonizat cu curentul predominant al vremii. A căutat apoi și s-a adâncit în doctrinele alese ale lui Plato. Dar lumea ideală prezentată de școlile acestea era ca o regiune înghețată, care nu-i putea încălzi inima sau schimba viața, încă odată își văzu nădejțile înșelate.

Prin această vreme, ajunse să aibă unele noțiuni vagi despre adevărul creștinismului. El ne spune în "Apologia" sa (a doua), despre adâncă impresie care au produs-o asupra sa suferințele martirilor. El spune: "În timp ce mă desfătam studiind doctrinele lui Plato și chiar pe când auzeam de calomniile aruncate asupra creștinilor, văzându-i așa de calmi și senini în fața morții și în mijlocul pericolelor pe care lumea le socotea așa de grozave, îmi ziceam că este imposibil ca ei să fie oameni care să trăiască în pofte și crime". Aceste spectacole mișcătoare, l-au pregătit să primească chemarea lui Dumnezeu.

Într-o zi, Iustin se plimba singur în meditație pe țărmul mării. Aici întâlni un bătrân necunoscut, a cărui înfățișare arăta gravitate și gingășie. Părea un filozof, care a găsit pace în filozofia lui. Ei au intrat în vorbă. Bătrânul putea citi pe fața lui Iustin frământările lăuntrului său. Cu o dibăcie deosebită, bătrânul atinse punctul sensibil al lui Iustin, arătându-i că filozofia lui nu are nici o influență asupra vieții morale și că îl lasă pradă celei mai chinuitoare nesiguranțe cu privire la cele mai serioase probleme. "Unde se găsește atunci adevărul, dacă nu între filozofi?" întrebă Iustin

nedumerit. "Cu mult înainte de filozofi - răspunse bătrânul - au trăit în vechime niște oameni drepti și fericiți, prieteni ai lui Dumnezeu. Ei vorbeau prin Duhul Său și se numeau prooroci. Ei spuneau oamenilor ceea ce au auzit și i-a învățat Duhul Sfânt. Ei se închinau lui Dumnezeu, Creatorul și Tatăl tuturor. Ei adorau pe Isus Cristos, Fiul Său. Cere ca porțile luminii să ți se deschidă și ție acum". De altfel, aceasta era dorința lui Iustin din tinerețe. Acum, după ce ascultase pe filozofi, îi părăsi și se întoarse spre prooroci, spre Cel ce este mai mare și mai presus de prooroci - Cuvântul veșnic - al cărui martor credincios avea să fie de acum înainte.

Convertirea lui Iustin a fost sfârșitul unei lungi și grele lupte lăuntrice. Niciodată el nu a disprețuit filozofia, pe care o considera un drum greu de urcat în căutarea adevărului. El susținea că platonismul a fost o pregătire a lumii păgâne pentru creștinism.

El, care a experimentat toate luptele și frământările mintale ale contemporanilor săi, cunoștea deci și boala și leacul. A fost admirabil pregătit pentru a fi un harnic misionar. Avea adânc dezvoltat simțul răspunderii de starea altora. Se simțea îndatorat să predice atât iudeilor cât și paginilor. El declară în "Apologia" sa că s-ar simți vinovat de ignoranța paginilor, dacă n-ar face tot ce-i stă în putință spre a o înlătura. "Fiecare - spunea el - poate purta mărturia adevărului și dacă nu o face, va fi judecat odată de Dumnezeu".

Credincios convingerilor sale, era neobosit în străduința de a răspândi învățătura creștină. Pe lângă predici, el mai ținea anumite conferințe cu evreii și cu păgânii, la fel și cu ereticii. În aceste discuții, el dădea dovadă de multă răbdare și tărie. El a călătorit mult. Astfel îl găsim la Efes, unde a purtat discuția cu evreul Trifon. Discuția a scris-o într-o carte intitulată "Dialogul cu iudeul Trifon". Apoi îl găsim la Roma împotrivindu-se unui filozof fals numit Crescens.

Cea mai de seamă activitate a lui însă a desfășurat-o apărând creștinismul împotriva nedreptelor învinuiri de tot felul. Prin scrisul lui, glasul creștinilor s-a auzit înaintea împăraților. Adânc convins de dreptatea cauzei sale, pledează cu toată autoritatea în numele veșnicei legi a justiției contra atâtor violențe făcute creștinismului și arată clar, că el crede că face un serviciu țării sale, denunțând aceste nelegiuiri. În introducerea "Apologiei", el spune:

"Către împăratul Titus - Aelius - Adrian - Antonius - Pius - Cezar August - și către fiul său, eminentul filozof și prieten al științei, fiul lui Lucius Cezar prin natură și fiul împăratului prin adopțiune, către venerabilul Senat și către întreg poporul roman. În numele acestor oameni urâți pe nedrept și față de care s-au făcut atâtea abuzuri, eu, Iustinian, unul dintre ei, vă prezint acest discurs și petiție. Tu, care peste tot ești proclamat cel pios, paznic al dreptății, prieten al adevărului, faptele tale vor arăta dacă meriți aceste titluri. Ținta mea nu este nici să te măgulesc prin această scrisoare, nici să obțin vreun favor.

Eu simplu vă cer să ne judecați după regulile unei amănunțite și luminate echități și nu după o simplă presupunere, nici în numele unei superstiții sancționate de voi, spre a place oamenilor, nici după o pornire negândită, nici după o convingere din calomnii. Aceasta ar însemna să vă judecați pe voi înșivă, căci noi nu ne temem de nici un rău care ni s-ar face de cineva, atâta vreme cât nu suntem găsiți vinovați de nici o crimă...".

Cu o forță remarcabilă, el se ocupă apoi de acuzațiile aduse creștinilor, le spulberă una după alta, și după practica vechilor apologeți, atacă pe adversar în timp ce se apără pe sine; întorcând împotriva lor sabia pe care le-a smuls-o din mână. Capetele de acuzație contra creștinilor erau trei: că sunt atei, că sunt rebeli și că sunt făcători de rele.

La prima acuzație, el face o acceptare că da, sunt atei, căci ei nu cred în zeii păgâni, dar că aceștia nu sunt dumnezei, ci doar diavoli și că acest ateism glorios pe care ei îl au, este ca al lui Socrate, care la fel a fost jertfit, ca și ei, pentru cauza marelui adevăr. Face apoi o respingere a acestei acuzații, arătând că nu sunt atei, ci că ei cred în Dumnezeu adevărului, Tatăl dreptății, a înțelepciunii și a tuturor virtuților, Cel Preasfânt. Că Lui I se închină, pe El îl onorează prin cuvânt și fapte și că vreau să împărtășescă tuturor adevărul-pe care ei l-au primit.

La cea de a doua, acuzația de rebeliune, Iustin nu-i cu nimic mai prejos în apărarea sa. El arată că împărăția întemeiată de Cristos este o împărăție pur spirituală și că progresul ei nu stânjenește cu nimic pe cel al imperiului. Enunță apoi principiile înțelepte ale bisericii primitive, atitudinea lor față de stat și față de autorități. Pomeneste cuvintele Domnului Isus în legătură cu birul ce trebuie dat Cezarului. Argumentează, în continuare, că nici o doctrină nu este mai bine adaptată spre menținerea ordinii și a bunei rânduieli în stat, decât doctrina creștină. Legile omenești sunt lipsite de puterea de constrângere, căci totdeauna oamenii năzuiesc să scape de ele. Dar cum vor scăpa de Dumnezeu care vede toate lucrurile și știe nu numai ce facem, ci chiar și ce gândim? Respinge învinuirea de crime și că sunt făcători de rele, prezentând un admirabil tablou al vieții lor curate, precum și a închinăciunii, a învățăturilor și a practicilor lor. De altfel intră în prea multe amănunte ale doctrinei, depășind cadrul unui tratat de apologie. Dar se vede că el a folosit și această cale de a răspândi învățătura creștină.

În ciuda defectelor, apologia lui a slujit model și bază de plecare celorlalte apologii creștine, care au urmat de la cea a lui Tertulian până la cea a lui Origen. Nu s-a putut să nu producă o puternică impresie prin francheța și curajul vorbirii. Profund convins că lupta dintre Biserică și imperiu este mai presus de toate o luptă între puterile cerului și ale iadului, el nu ezită de a spune împăratului, fără ocolișuri, că, în mod inconștient, ei sunt sub influența duhurilor rele.

"Noi suntem pe deplin convinși - spune el - că conduita voastră față de noi este inspirată de demoni necurați, care caută jertfă și omagiu de la cei ce au lepădat lumina rațiunii. Prinți virtuoși și înțelepți cum sunteți voi, n-ar acționa contra rațiunii. Luați seama ca demonii biruiți de noi, să nu vă ducă pe voi în robie. Ei caută să vă aibă ca sclavi și slujitori ai lor".

De altfel, Iustin are curajul să spună autorității supreme ce a decretat atâția ani în șir toate persecuțiile că "după toate acestea, prinții care se complac într-o părere trândavă despre adevăr, își folosesc puterea numai ca hoții de codru".

Prima apologie a lui Iustin se susține de către anumiți istorici că ar fi fost scrisă pe la anul 140 d.Cr. și a fost trimisă împăratului Antoninus Pius. Nu mult după aceasta, în Grecia s-au întâmplat unele nenorociri și vina de acestea a fost aruncată în capul creștinilor, împăratul auzind de aceste agitații și de un masacru ce se pregătea pentru creștini, a scris magistraților unde s-au produs aceste turburări, să nu mai ia nici o măsură nouă contra creștinilor. Se pare că aceste ordine au fost

rezultatul primei sale apologii. A doua a fost scrisă prin anul 160 d.Cr. și adresată împăratului Marcu Aureliu.

Contribuția lui Iustin la teologia creștină este de o deosebită valoare. El este unul din cei mai vechi scriitori creștini, care a fost bine versat în literatura și filozofia păgână, prin studiile făcute înainte de convertire, și de la care ne-au rămas unele scrieri. În dialogul cu iudeul Trifon, el discută mesianismul lui Isus, bazat pe o bogăție de argumente din proorocii. Într-o altă lucrare tratează despre înviere. Mai tratează despre Sfânta Treime, trinitatea în unitate a dumnezeirii. Iustin este cel ce mărturisește, fără înconjur, ceea ce noi azi numim perfecțiunea și suficiența Scripturilor ca singura regulă de credință. El vorbește de necesitatea botezului pentru cei convertiți, arătând că nu se aseamănă întru nimic cu vechile spălări de curățire ale evreilor, căci toate apele unui fluviu nu ar putea spăla păcatele noastre. Curățirea este prin Cristos. Dacă te pocăiești de păcatele tale - spune el lui Trifon - și-L recunoști pe Isus ca Cristos și dacă în păzirea poruncilor Lui, tu atribui că voia Tatălui a fost ca El să sufere aceste lucruri, spre a putea fi tu vindecat prin rănilile Lui, vei obține iertarea păcatelor. Botezul este folositor numai pentru un păcătos pocăit. Iustin nu vorbește nimic despre botezul copiilor, ci numai de instruirea lor. Despre Cina Domnului spune că este un act memorial al răscumpărării. Tăgăduiește existența vreunei caste preoțești, declarând că fiecare credincios este un preot al lui Isus Cristos. La fel procedează și cu Sabatul, spunând că el a fost dat lui Israel. Afirmă că creștinii nu păzesc sâmbăta și nu țin legea veche. Face precizarea că legea harului, a libertății este legea desăvârșită. Arată că ea se deosebește de legea veche prin aceea că unește în sine viața morală cu o mântuire deja săvârșită.

În a doua apologie, Iustin mărturisește că presimte apropierea sfârșitului său, că va suferi moartea la instigația lui Crescens, un filozof păgân cu care a avut o controversă la Roma și căruia i-a închis gura într-o întrunire publică. Eusebiu spune că acesta, în dorul de răzbunare, l-a denunțat și a fost aruncat în închisoare cu câțiva tovarăși de ai lui, căutând astfel să înăbușe în sânge, vocea ce n-a putut-o înăbuși cu argumentele sale.

Adus în fața tribunalului, prefectul cetății, Rusticus, un filozof stoic, instructor de a lui Marcu Aureliu, l-a ascultat pe Iustin mărturisind marea filozofie a lui Cristos, în care el spunea: "După o căutare atât de obositoare, am găsit pacea și liniștea". La cererea magistratului de a defini această filozofie, el a expus, în cuvinte pline de forță, credința lui în Dumnezeu cerului și al pământului și în Fiul Său, "Domnul Adevărului"; apoi a adăugat: "Sunt prea mic ca să pot spune ceva mare despre Cristos". Întrerupându-l, magistratul îl întrebă în bătaie de joc dacă el crede că se va înălța la ceruri, când i se va tăia capul, îndată Iustin îi răspunse: "Da, știu! Și aceasta depășește orice posibilitate de îndoială. Știu că mă voi înălța".

Când a fost îndemnat să aducă jertfă și va fi eliberat, el spuse: "Dorința noastră mare este să suferim pentru Cristos, căci aceasta ne dă încredere înaintea înspăimântătorului Său scaun de judecată, la bara căruia va avea să stea lumea întregă".

Sentința de condamnare la moarte a fost dată și executată în aceeași zi. Pe drept cuvânt el a fost supranumit Iustin "Martirul". El a fost martirizat în anul 165 d.Cr.

Puțini martiri au slujit adevărul atât de dezinteresați și de curajoși ca el. Larghețea inimii sale și râvna aprinsă a minții sale își aveau izvorul în dragoste. Elocvența lui curgea din inima lui.

Talentele lui nu au fost prea strălucite, dar cunoștințele câștigate în tinerețe, luminarea minții prin descoperire divină, experiențele lui au devenit sugestii mult roditoare pentru sine și a dat Bisericii o moștenire de gândire, care dezvoltată și pânguită la Alexandria, a format baza marii apologii a creștinismului.

"Ferice de morții care mor în Domnul. Da, zice Duhul, ei se vor odihni de ostenele lor, căci faptele îi urmează" (Apocalipsa 14:13).

Martirii din Galia

Valul de persecuții a atins tot imperiul, dar ele au fost deosebit de crunte în Galia. Mai ales în orașul Lion, torturile care s-au aplicat creștinilor depășesc puterea de a le descrie. Toate metodele de schingiuire și pedepsire au fost adoptate: despuierea de bunuri, exilul, gama durerilor, spânzurătoarea și arderea pe rug. Chiar și slugile și sclavii creștinilor au fost torturați ca să-i facă să-și acuze stăpânii. Iată câțiva din cei martirizați:

Blandina a fost o tânără sclavă, slabă ca constituție fizică, dar puternică în credință. Denunțată fiind, ea a fost supusă torturilor. Intenția era s-o facă să se lepede de credință. Dar ea a primit atâta putere de sus, că schingiuitorii au obosit ei torturând-o și se mirau cum ea poate să rabde toate. A fost chinuită de dimineața până seara, fără s-o poată face să se lepede de credință. La toate insistențele lor, ea le răspundea: "Sunt creștină și nouă nu ne puteți face nici un rău". Alții sub presiunea grozavă a asupritorilor și a oribilelor torturi s-au lepădat și au acceptat să jertfească idolilor, dar ea a rămas tare. Atunci a fost dusă în arenă, legată de un stâlp, apoi s-a dat drumul fiarelor sălbatice, dar ele nu i-au făcut nici un rău. A fost dusă din nou la închisoare, unde a vestit celorlalți credincioși închiși suferințele ei. Câteva zile ea a fost supusă la tot felul de chinuri. Prăjită pe jumătate au aruncat-o în coarnele unui bour sălbatic. Fiindcă acesta nu a omorât-o, ci doar a străpuns-o cu coarnele, a venit un călău, care cu o lovitură de pumnal, a pus capăt martiriului ei. Ea a murit în timpul domniei lui Marcu Aureliu, în anul 177 d.Cr.

Sanctus, un diacon din Viene, a fost dat maltratării tot cam prin această vreme. Toate suferințele le-a răbdat cu multă tărie, singurul strigăt ce-l scotea era "Sunt creștin!" Farfurii de aramă, înroșite în foc, i-au fost aplicate pe părțile sensibile ale corpului, contractându-i tendoanele. Fiindcă a rămas neclintit, a fost trimis din nou la închisoare. După câteva zile, a fost adus din închisoare și supus schingiurii. Cu trupul tot zdrobit, a fost aruncat iarăși în temniță, apoi l-au decapitat.

Vetius Agotus, un tânăr care a pledat pentru cauza creștinilor, întrebat fiind dacă și el este creștin, a răspuns: "Da!" Numai decît a fost condamnat și el la moarte. Mulți din cei mai slabi au fost întăriți de curajul acestui tânăr și au fost gata să-și mărturisească și ei credința lor și să împărtășească și ei aceeași moarte.

Fotinus, un bătrân prezbiter din Lion, care la vârsta de 90 de ani, a fost atât de brutalizat de mulțimea înfuriată, încât după două zile de la aruncarea sa în temniță, și-a dat sufletul.

Valerian și Marcus, doi tineri care erau rude apropiate, au fost înțemnițați la Lion pentru că erau creștini. Datorită unor împrejurări, au fugit. Au apucat drumuri diferite. Marcus a convertit pe mulți în regiunile Besançon și Chalons. Fiind arestat, a fost dus în fața lui Priscus, guvernatorul acelor părți. Magistratul cunoscându-l, a poruncit să fie legat de mai multe ramuri ale unui copac, pentru ca prin zmucituri să fie prefăcut în bucăți. Nereușind această invenție, a fost luat și dus la Chalons să participe la niște sacrificii idolatre. Refuzând aceasta, a fost dat torturării. După aceea a fost legat de mijloc și atârnat sus. În această poziție a fost ținut trei zile. Moartea a pus capăt suferințelor sale.

Valerian a fost prins și el și dus înaintea lui Priscus, care îl trimise la scaunul de tortură, apoi l-a decapitat, în același an cu Marcus, rudenia sa.

La Lion s-a folosit mult scaunul înroșit. Condamnatul era ținut pe el până ce i se prăjea toată carnea. Era o tortură teribilă. Alții au fost cusuți în plase, ca să nu poată să se apere, apoi au fost aruncați în coarnele taurilor sălbatici. Trupurile celor ce mureau în temniță, mai înainte de vremea execuției, erau aruncate la câini. Răutatea paginilor a mers până acolo ca puneau oameni să păzească trupurile până ce erau mâncate, ca nu cumva să vină cineva din prietenii celor morți să le fure trupurile.

Felicitata a fost o doamnă de rang înalt și mare abilitate. Era mamă a șapte copii. Ea a devenit o creștină devotată. Pe cei șapte fii i-a educat cu mare grijă. Cam prin acest timp, imperiul a fost bântuit de cutremure, foamete și inundații. Vina a fost pusă pe creștini, că ei ar fi toată cauza acestor dezastre. Felicitata a fost implicată și ea în acuzație. Fiind denunțată, împăratul a dat ordin guvernatorului roman Publius, să ia măsurile cuvenite împotriva ei și a familiei ei. La interogatorii și cercetări, Publius a început cu mama, crezând că dacă o va determina pe ea să-și lase credința, exemplul ei va fi urmat de fiii ei. Lovindu-se de fermitatea ei, Publius își schimbă metoda și îi spuse că va nimici întâi familia apoi pe ea. Dar ea i-a spulberat și această amenințare. Publius a cerut să fie aduși înaintea lui fiii ei și i-a cercetat pe fiecare în parte. Toți au rămas neclintiți în credința lor. Atunci toată familia a fost condamnată la moarte. Ianuarie a fost biciuit și strivit sub greutatea. Filip și Felix au fost omorâți zburându-le creierii cu măciuca. Silvanus, cel de-al patrulea, a fost aruncat într-o prăpastie, iar ceilalți trei mai tineri: Alexandru, Vitalis și Martialis au fost decapitați cu sabia. Mama a fost omorâtă de aceeași sabie, care era încă roșie de sângele fiilor ei.

Epipodius și Alexandru au fost doi creștini renumiți. Aveau o unitate și caldă părtășie frățească. Primul a fost un tânăr născut la Lion, al doilea a fost născut în Grecia. Ei au fost foarte activi și buni credincioși. Când a fost dezlănțuită prigoana la Lion, ei erau în floarea tinereții. Pentru a se feri de persecuție, ei au încercat să se ascundă în satul vecin. Aici au fost găzduiți pentru o vreme de o văduvă creștină. Dar răutatea prigonitorilor i-a urmărit și găsimdu-i, au fost aruncați în închisoare fără nici o cercetare. După trei zile au fost aduși în fața guvernatorului și anchetați înaintea unei mari mulțimi de păgâni. Ei au folosit și această ocazie spre a-L mărturisi pe Cristos și divinitatea Lui. Văzând aceasta, guvernatorul se înfurie zicând: "Ce rost au toate persecuțiile, dacă ei totuși rămân credincioși și îndrăznesc să-L mărturisească pe Cristos, iar vechilor zei refuză să le sacrifice?"

Atunci guvernatorul a încercat să-l ispitească pe Epipodius, care era mai tânăr. El pretindea că are milă de starea lui și că îl sfătuiește să nu se ruineze prin încăpățănare. "Zeilor noștri - continuă el -

li se închină cea mai mare parte a lumii și chiar împărații. Noi îi adorăm cu serbări, cu praznice și veselie, în timp ce voi slăviți pe un răstignit. Noi îi onorăm aruncându-ne în brațele plăcerilor; voi, prin credință, sunteți fără de această desfătare a simțurilor. Religia noastră se bucură de sărbători, a voastră de posturi; a noastră de bucuriile vieții, a voastră de sărăcicioasa virtute a castității. De aceea, te sfătuiesc, renunță la o așa religie aspră și bucurate de acele privilejii pe care lumea le oferă și pe care tinerețea ta le pretinde".

La acestea, Epipodius i-a răspuns: "Pretinsa ta milă e adevărată cruzime, iar viața plăcută pe care mi-ai descris-o, este urmată de osânda veșnică. Cristos a suferit pentru noi, ca plăcerile noastre să fie nemuritoare. El a pregătit pentru urmașii Săi o veșnicie de fericiri. Omul este compus din două părți: trup și suflet; primul este slab și pieritor, dar trebuie să slujească celuilalt. Sărbătorile voastre idolatre pot să mulțumească partea muritoare, dar ele rănesc pe cea nemuritoare. Deci, acelea ce distrug cea mai de valoare parte a omului, cu adevărat nu pot fi bucurii. Plăcerile voastre vă duc la moarte veșnică; durerile noastre la fericire veșnică".

Pentru aceste îndrăznețe cuvinte, Epipodius a fost bătut aspru și apoi pus pe scaunul de tortură. Aici a fost chinuit oribil. După ce a suportat totul cu o răbdare minunată, a fost dus și decapitat.

Alexandru a fost adus înaintea judecătorului după două zile, și fiindcă n-a vrut cu nici un chip să renunțe la creștinism, a fost așezat și el pe scaunul de tortură, ca și tovarășul său și bătut groaznic de trei călăi, care se schimbau cu rândul până ce l-au omorât în bătăi. Toate suferințele de nedescris le-a înfruntat cu mult curaj.

Apolonius a fost un senator roman ce a devenit creștin. El a suferit mult pentru credința sa în timpul domniei lui Comodus, fiul lui Marcu Aureliu, care a urcat la tron în anul 180 d.Cr., când a murit tatăl său. Apolonius a fost un bărbat eminent. El cunoștea bine literatura din vremea sa și tot așa de bine cunoștea și percepțiile religiei lui Cristos. El a fost acuzat de unul din sclavii săi, numit Sever. Pe baza edictului împăratului Traian, acuzația a fost luată de bună. Această lege prevedea că acuzatul să fie condamnat la moarte, dacă nu-și schimbă religia. Aceeași lege prevedea însă ca și denunțatorul să fie omorât pentru defăimare. În baza acelei legi ridicole, Apolonius a fost luat la cercetări. Nevrând să-și schimbe convingerile și credința, din ordinul senatului roman la care el a apelat, a fost condamnat să fie decapitat, iar sclavului i-au rupt picioarele și apoi a fost omorât și el.

Fructuosus, prezbiter din Taragon, pe coasta de răsărit a Spaniei și doi diaconi: *Augurius* și *Eulogius*, au fost arși de viu pentru că au mărturisit că sunt creștini.

Malcus, *Alexandru* și *Priscus*, trei creștini din Palestina și o credincioasă s-au prezentat de bună voie și au declarat că sunt creștini, fapt pentru care au fost osândiți să moară sfâșiați de tigri.

Trei sute în cuptor

Unul din cele mai înspăimântătoare evenimente descrise în istoria martirilor creștini, atât din punct de vedere al numărului cât și a felului morții lor, a avut loc la Utira, una din cele mai mari cetăți din Africa de Nord. Din ordinul proconsulului, trei sute de creștini au fost aduși în fața unui cuptor de ars var. Alături a fost ridicat un altar și creștinii trebuiau ori să sacrifice zeilor păgâni, ori să îndure înspăimântătoarea moarte prin aruncarea în cuptorul învăpăiat. E minunat de notat faptul că din

trei sute de persoane, nici unul n-a fost gata să sacrifice pe altar, spre a-și salva viața, ci toți au preferat să fie aruncați în cuptorul aprins.

Apologetul Lactanțiu, care a trăit în veacul al doilea, spune că suferințele creștinilor din timpul său nu pot fi descrise. El zice: "De așa avea cel mai puternic glas din lume și chiar o sută de limbi, n-aș putea spune toate păcatele săvârșite și înșira toate uneltele de chin, născocite de mintea ageră a autorităților și folosite contra creștinilor".

Tertulian apărător neînfricat

Quintus Septimius Florens Tertulianus a fost cel mai mare scriitor creștin din Africa. El s-a născut în anul 160 d.Cr. Era fiul unui centurion păgân. A studiat filozofia, literatura, retorica, medicina și îndeosebi dreptul. El s-a distins ca avocat și orator în Cartagena, Africa de Nord. După cum mărturisește el însuși, în tinerețe a trăit o viață dezordonată.

Curajul dovedit de martirii creștini - spune Eusebiu - a impresionat așa de mult pe tânărul Tertulian, încât a devenit creștin. În calitatea sa de avocat, a asistat desigur la judecarea creștinilor, și faptul că în cele mai cumplite chinuri, ei preferau mai degrabă să renunțe la viață, decât la învățătura lor scumpă, l-au zguduit pe Tertulian. Cu toate că și-a dat seama de cele ce avea să înfrunte, el a părăsit păgânismul prin anul 195 și a apucat calea crucii.

Prea puțin s-au gândit cei ce mureau pentru Cristos că seninătatea feței lor și adâncă lor dragoste față de Domnul poate ridica din rândul privitorilor pe unul din bărbații cei mai de seamă ai Cartagenei, determinându-l să-și dedice viața sa lui Cristos. Dar el a cunoscut această experiență și a fost gata s-o spună chiar și guvernatorilor în nemuritoarele cuvinte: "Ne facem chiar mai numeroși ori de câte ori suntem secerați de voi; sămânța este chiar sângele creștinilor".

Nu după multă vreme de la convertirea sa, prin anul 200, este ales prezbiterul bisericii - prezbiter eclesiae - în Cartagena. El cunoștea cele patru evanghelii și le afirmă în mod accentuat autoritatea lor, spunând că sunt scrise de apostoli și de tovarășii lor. El ne informează cum biserica creștină încă de timpuriu a știut să facă deosebire între scrierile autentice inspirate și între cele false. Dă un caz cum un prezbiter, care a scris o lucrare în numele lui Pavel: "Acta Pauli et Teclae", mărturisindu-și vina, a fost pedepsit de biserică cu înlăturarea sa din slujbă. La fel cunoștea Faptele Apostolilor, 1 Petru, 1 Ioan, cele 13 epistole ale lui Pavel și Apocalipsa. Deci, cunoștea 21 din 27 cărți ale Noului Testament.

El a fost un creștin puritan în convingeri și în practică. E adevărat că uneori a pus accentul prea mare pe fapte meritorii, pe celibat și milostenii. De altfel, în biserică deja începuseră unele devieri de la simplitatea Evangheliei, în unele locuri începuseră să boteze copiii. El s-a opus acestei abateri și astfel - spune Neander - biserica din Africa de Nord a susținut vechea practică.

Alte abateri au fost: ierarhia bisericească, monahismul și rugăciunile pentru morți. Încă de prin anul 169 d.Cr. a început să se arate dorința unora de a domina, ideea de papalitate. Episcopul Victor al Romei a rupt relațiile frățești cu bisericile din Asia Mică, pentru că acestea au refuzat să

sărbătorească Paștele la data fixată de el. Monahismul era în floare și un spirit lumesc a început să se arate în biserică datorită faptului că unii fiind botezați de mici copii, nu aveau nașterea din nou și trăiau în felul lumesc.

În anul 202, pe când era în vârstă de 45 ani, din cauza firii sale neîngăduitoare, el trece la Montanism, o sectă, care după spusele lui Vedder, nu a fost o sectă nouă, ci din contră era o reacție a vechii biserici primitive la tendința învederată de a se asemăna cu lumea în organizare și în comportare. Montanus, conducătorul sectei, nu voia să facă reforme noi, ci să readucă viața de sfințenie și să întărească disciplina bisericească, slăbită în multe locuri. Această grupare cerea ca membrii bisericii să fie numai cei născuți din nou, deci o întoarcere la principiul Noului Testament. Ei se numeau creștini spirituali sau duhovnicești, în contrast cu ceilalți pe care îi numeau creștini firești. Din cauza că Tertulian a îmbrățișat ideile montaniste, biserica ortodoxă nu-l numără printre așa numiții părinți bisericești, ci doar ca scriitor bisericesc.

El avea un temperament de luptător neînfricat. Prin scrierile sale, el a adus mari servicii cauzei creștinilor. El a luptat pe mai multe fronturi. Pe de o parte, i-a apărat pe creștini prin scrieri către guvernatorii provinciilor romane, pe de altă parte, a combătut cu multă râvnă și pricepere pe păgâni și pe eretici, atacând fără cruțare orice rău văzut printre creștini. Se cunosc de la el peste 30 de scrieri.

Din punct de vedere al conținutului, scrierile lui se împart în trei categorii: 1) scrieri cu caracter apologetic și polemic, care se referă la relațiile dintre creștini și păgâni; 2) scrieri de educație morală și religioasă a creștinilor; 3) scrieri cu caracter polemico-dogmatic, îndreptate împotriva diferitelor erezii și a iudeilor.

Cea mai de seamă scriere din prima categorie și chiar din toate scrierile lui, o adevărată operă, este *Apologeticum*, o apărare adresată guvernatorilor provinciilor romane. Lucrarea are 50 de capitole și se poate împărți în trei diviziuni principale: prefață, cuprins și epilog.

În prefață (cap. 1-6), el arată motivele care l-au determinat să scrie această apărare. "Creștinii - zice el - sunt condamnați fără nici o cercetare, numai la auzul numelui de "creștin". Adevărul - pe care el personificându-l îl face apărătorul creștinilor - nu are voie să rostească nici un cuvânt de apărare. Așa stând lucrurile, trebuie cel puțin pe calea scrisului să ajungă adevărul la guvernatorii provinciilor (cap. 1-3), apoi discută natura legilor pe baza cărora sunt condamnați creștinii (cap. 4-6).

În partea a doua, Tertulian combate toate acuzațiile, împărțindu-le în două categorii: crime ascunse sau secrete și crime pe față. În primul rând, creștinii erau învinuiți de unele crime secrete (cap. 7-9), ce s-ar săvârși odată cu tainele lor religioase. El arată că romanii cred așa ceva, pentru că ei înșiși săvârșesc adevărate crime la misterele cultului lor. Apoi creștinii erau acuzați de unele crime religioase, de sacrilegii pentru că nu adorau zeii păgâni și de crime contra împăratului pentru că nu sacrificau împăratului (cap. 10-38). Discutarea acestor crime săvârșite pe față constituie miezul apologiei.

De exemplu la învinuirea de ateism, el acceptă învinuirea și spune că da, creștinii nu cred în zei. Dar arată că zeii nu sunt Dumnezeu. Creștinii îl servesc și-L adoră pe adevăratul Dumnezeu, dar tocmai

ei, păgânii, sunt cei ce își blestemă zeii, râd de ei în legende, îi scot la vânzare pe piață. Deci, lor li se potrivește acuza aceasta.

Tertulian, omul cu o logică ascuțită, cu cunoștințe juridice bogate, cu spirit înalt de dreptate față de frații săi de credință și cu un adânc devotament față de Dumnezeuul său, a luat cauza creștinilor în mâinile sale și a întocmit pledoaria aceasta.

În cap. 39-45, el se ocupă de mesele comune ale creștinilor, numite agape; arată că nu creștinii sunt de vină pentru calamitățile ce se abat asupra imperiului și precizează că ei iau parte la tot ce e bun cerut de societate.

În epilog, Tertulian dovedește că creștinismul nu este o filozofie, ci este urmarea unei revelații divine.

Apologia sa se deosebește de toate celelalte apologii prin documentația juridică și politică. El discută acuzele aduse creștinilor de către păgâni și apoi, printr-o întorsătură caracteristică spiritului său, răstoarnă aceste acuze peste capetele acuzatorilor, arătând că tocmai ei sunt cei vinovați. Iată câteva pasaje din ea de toată frumusețea:

"Adevărul nu se roagă de nimic în sprijinul cauzei sale, ca unul care își cunoaște menirea sa în lume. El știe că își duce viața pe acest pământ ca un adevărat străin, că este amenințat să-și afle la fiecare pas dușmani printre străini și că familia, locuința, speranța, răsplata și buna sa cinstire se află numai în cer. Aici pe pământ, nu cere decât un singur lucru: să nu fie condamnat mai înainte să fi fost cunoscut" (Apologeticum 1:3).

El condamnă ușurința judecătorilor, care fără să cerceteze cu de-amănuntul, fără să cunoască bine fondul, pronunță osânde grave împotriva creștinilor. El zice: "Mărturie a necunoașterii voastre, care în timp ce scuză nedreptatea, o osândește de fapt, stă în împrejurarea că toți care mai înainte ne urau, pentru că nu cunoșteau ce anume este acel lucru pe care îl urau, îndată ce încep a cunoaște, încetează și ura lor. Aceștia se fac creștini fără îndoială, în urma celor aflate și încep a urî ceea ce ei făcuseră mai înainte și a mărturisi de acum pe față tocmai ce urâseră, și numărul acestora este pe atât de mare, pe cât ne este și învinuirea" (1:6).

Cât de răspândit ajunsese creștinismul pe vremea lui Tertulian, se constată din cuvintele: "Se strigă împotriva noastră că cetatea este ca și stăpânită de noi; că pe ogoare, în fortărețe, pe insule, pretutindeni predomină creștinii; se întristează, ca de o mare nenorocire, că oricare ar fi sexul, vârsta, starea socială sau rangul, trec de partea acestui nume (de creștin). Sau într-un alt pasaj: "Suntem de ieri, și totuși am ajuns să umplem pământul și toate ale voastre, orașele, insulele, municipiile, consfăturile voastre intime, tribunalele, adunările poporului, palatul, senatul, forul; numai templele vi le-am lăsat" (1:7; 37:4).

Această răspândire ar fi trebuit să-i facă pe conducători să gândească puțin. El zice: "Și cu toate acestea, nici chiar împrejurarea aceasta nu-i face să-și îndrepte mintea spre existența unui oarecare bun ascuns. Nici gând să fie mai drepți în bănuiala lor. Nu le place a cerceta mai de aproape. Le place a nu cunoaște, pe când alții se bucură că au cunoscut" (1:8).

La fel acceptarea cu bucurie a osândei ar trebui să le dea de gândit. "Cei răi, intenționat caută să stea în umbră, se fereșc de a ieși la iveală, tremură când sunt învinuiți, nu mărturisesc cu ușurință nici chiar atunci când sunt supuși torturilor; fără îndoială, se întristează când sunt osândiți. Dar de ce nu face creștinul la fel? Nimeni nu se rușinează, nimănui nu-i pare rău, afară numai că n-a fost mai înainte creștin. Este pârât, se fălește; este acuzat, nu se dă în lături; este cercetat, mărturisește de la sine cu voie bună; de este osândit, mulțumește. Ce fel de rău este acesta, care nu are nici una din caracteristicile firești ale răului: teama, rușinea, prefăcătoria, căința, jeluirea? Ce fel de rău este acesta, când cel învinuit se bucură? Pentru el, învinuirea este ceva de dorit și osânda este fericire curată. N-ai putea s-o numești nebunie, tu care ți-ai pus în minte să n-o cunoști?" (1:11-13).

Apoi ironizează anchetele lor și folosirea torturilor pentru stoarcerea mărturisirilor de la creștini. "Zilnic suntem spionați, zilnic suntem trădați" (7:4). "Strigă omul în gura mare "Sunt creștin!" Ce este, el spune. Tu voiești să auzi ce nu este. Voi, care sunteți puși să stoarceți, prin chinuri, adevărul, de la creștini vă străduiți să stoarceți minciuna. "Asta sunt ce mă întrebi dacă sunt, zice creștinul. De ce mă chinuiești în disprețul legilor? Mărturisesc de bună voie și totuși mă chinuiești; ce-ai face dacă aș tăgădui?" Desigur, altora care ar tăgădui nu le-ați da așa ușor crezare; pe noi, dacă ar fi să tăgăduim, ne-ați crede îndată. Pe creștin îl socotiți vinovat de toate nelegiuirile... și pe el îl constrângeți să tăgăduiască, ca să-l achitați de orice pedeapsă, de care n-ați putea să-l achitați, dacă n-ar tăgădui. Aceasta înseamnă ca vă abateți de la lege. Voiți să tăgăduiască că este vinovat, ca să-l declarați nevinovat, și aceasta fără voia lui, fără vreo vină despre trecut" (2:13-16).

Despre neparticiparea creștinilor la plăcerile și la distracțiile lor, Tertulian spune: "Cât despre spectacolele voastre, ne lipsim ușor de ele, la fel cum ne lipsim și de originile lor, despre care știm că au fost plănuite din superstiție, cum nu luăm parte nici chiar la lucrurile din care își trag începutul. Nu aveți nimic de zis cu privire la nebunia din circ, la imoralitatea din teatru, la cruzimile din arene, la deșertăciunea din localurile unde se exersează luptătorii înainte de lupte. Epicurienilor li s-a îngăduit să stabilească chiar o realitate a plăcerii, adică egalitatea sufletelor; în ce vă jignim dacă și noi ne făurim alte plăceri? Dacă, la urma urmei nu știm să ne desfătăm, este paguba noastră, dacă cumva este așa, iar nu a voastră. Dar - ziceți voi - ne lepădăm de ceea ce vouă vă place. Nici pe voi însă nu vă desfătează plăcerile noastre" (38:4, 5).

Faptul că creștinii erau învinuiți de toate relele și calamitățile ce se abăteau asupra imperiului roman, reiese din cuvintele: "Dacă Tibrul se revarsă peste malurile sale, dacă Nilul nu adapă ogoarele, dacă norii refuză să plouă, dacă pământul se cutremură, dacă bântuie foametea și molima, întotdeauna strigătul este: "La lei cu creștinii!"

În ce privește statornicia creștinilor, Tertulian are cuvinte de toată frumusețea. El spune: "Arși cu vreascuri, legați la jumătatea unui stâlp, aceasta este înfățișarea biruinței noastre; aceasta este haina împodobită a victoriei noastre; pe un astfel de podium ne sărbătorim noi biruința" (50:3).

Iar despre zădărnicia și rezultatul invers al prigoanei, el spune: "Puteți să ne chinuiți, să ne țintuiți pe cruce, să ne condamnați, să ne striviți... toate vor fi de prisos. Dimpotrivă, va fi un îndemn în plus pentru credința noastră. Ne facem chiar mai numeroși, ori de câte ori suntem secerăți de martirajul vostru; sămânța este chiar sângele creștinilor" (50:12-13).

Apologia lui Tertulian este o lucrare literară excelentă. Antitezele ei sunt mărețe: "Murim, dar învingem". "Voi ne osândiți, Dumnezeu ne dă mântuire".

Alte lucrări ale lui Tertulian sunt: "De testimonio animae" sau "Despre mărturia sufletului", "De oratione" (Despre rugăciune), carte care explică rugăciunea "Tatăl nostru". "De paenitentia" (Despre pocăință) are 12 capitole, în prima parte, el tratează pocăința dinainte de botez (cap. 1-6) iar în a doua parte, pocăința după botez (cap. 7-12). "Ad martires" este o lucrare în 5 capitole, prin care mângâie pe cei ce erau aruncați în închisori și amenințați cu moartea. De altfel, zice el, lumea aceasta e o închisoare pentru suflet și numai atunci se eliberează, când părăsește corpul. Faptul că sunt amenințați cu moartea nu trebuie să-i înspăimânte, ci din contră să-i bucure, căci ajung mai repede în fața Adevărului etern, care este Dumnezeu. În "De fuga in persecutione", el combate părerea unora că ar fi îngăduit ca cineva să scape de persecuții prin fugă. Lucrarea cuprinde 14 capitole. În scrierea sa, "De spectaculis", el combate spectacolele și îndemnă pe creștini să se ferească de teatre și circuri. "De idolatria" este o scriere în care arată că slujirea la idoli este cauza tuturor viciilor. Mai are scrieri referitoare la botez, superstiții, trup și suflet, înviere, monogamie și scrieri de combatere.

Talentul lui de scriitor, pus în slujba lui Dumnezeu, a adus multe binecuvântări creștinilor. Data morții nu se cunoaște în mod precis. Se știe că a trăit până la adânci bătrânețe. Unii presupun că a murit în anul 250 d.Cr.

Martirii celui de-al cincilea val

Anul 200 d.Cr.

Împăratul Comodus a fost succedat de Pertinax și acesta de Iulian. Fiecare a domnit o perioadă scurtă. După moartea celui din urmă, Sever a devenit împărat.

La puțin timp după urcarea pe tron, Sever s-a îmbolnăvit rău și era să moară, dacă n-ar fi intervenit un medic creștin foarte dibaci. Datorită acestui fapt, el a ajuns să favorizeze pe creștini în general și chiar să permită ca fiul său, Caracula, să fie îngrijit de o doică creștină. Astfel, creștinii au avut o perioadă de liniște, când s-au putut închina lui Dumnezeu fără teama de persecuție.

După o vreme, ura împotriva creștinilor s-a reaprins. Vechile legi au fost puse din nou în vigoare. Temnița, focul, sabia și fiarele sălbatice au început iarăși să facă prăpăd între creștini. Ba chiar și trupurile moarte ale creștinilor erau dezgropate și supuse insultelor și batjocurii. În ciuda persecuției dușmanilor, creștinii s-au înmulțit nespuse de mult. Tertulian, care a trăit și în această perioadă, a scris guvernatorului din Cartagena: "Dacă voiești ca și mai departe să continui cu persecuțiile contra creștinilor din Africa, te întreb ce ai de gând să faci cu miile de creștini de toate vârstele și din toate clasele sociale, care se vor prezenta de bună voie înaintea ta și se vor declara creștini? Vei avea destule ruguri și săbii să stingi viața acestora? Numai din Cartagena va trebui să duci la eșafod o zecime din locuitori. Apoi, printre victime, vei afla rudele și prietenii tăi cei mai intimi, persoane distinse ale orașului, bărbați și femei din familii nobile. Dacă nu ți-e milă de noi, fie-ți milă de Cartagena și de provincia cu a cărei guvernare ești încredințat".

Valul de persecuție a cuprins tot imperiul. Iată câțiva din martirii mai de seamă din această perioadă:

Leonida a fost tatăl vestitului scriitor bisericesc Origen. Pentru că a mărturisit că este creștin a fost prins, torturat și condamnat la moarte. Înainte de execuție, Leonida a primit din partea lui Origen, care pe atunci era băiețandru, o scrisoare cu remarcabilele cuvinte: "Nu cumva, dragă tată, grija pentru noi să te facă să-ți schimbi hotărârea". La câțiva timp Leonida a fost decapitat. Mulți din prietenii lui Origen au suferit martirajul în această vreme. Printre ei au fost doi frați numiți Plutarh și Serenus și alți doi, Heron și Heraclide, care au fost decapitați. O credincioasă numită Rais a primit să i se toarne păcură fierbinte pe cap, iar după aceea i-au dat foc și a fost arsă de vie. La fel au făcut și cu mama ei Marcela.

Potamiena, o soră a martirei Rais, a fost arestată, judecată și condamnată la moarte, ca atâția alții. Basilide, ofițerul însărcinat cu execuția ei, văzând seninătatea și fericirea ei, a devenit creștin. După aceea, când i s-a cerut să depună un jurământ oarecare, el a refuzat spunând că pe idoli nu mai poate jura deoarece e creștin. La început, poporului nu-i venea să creadă, dar curând el le dădu dovada, căci fiind tras în fața judecătorului, el mărturisi din nou. Atunci fu aruncat în închisoare și a doua zi primi să i se taie capul cu sabia.

Irineu, prezbiterul bisericii din Lion, a fost martirizat tot cam prin această vreme. El a fost născut în Grecia și a primit o educație creștină. După martirajul lui Fotinus a fost însărcinat el cu păstoria bisericii, slujbă pe care a îndeplinit-o până la moarte cu multă abilitate.

În general, se presupune că el ar fi scris suferințele martirilor din Lion. De la el au rămas câteva scrieri.

Luptele între gladiatori sau între prizonierii de război, între sclavi sau criminali cu fiarele sălbatice, era o distracție deosebită pentru locuitorii Romei. Împăratul, care putea să dea mai mult spectacole de acestea, era idolul poporului.

Un circ imens, clădit din piatră, numit Coloseum, s-a început sub Vespasian și s-a terminat sub Titus. Aici aveau să se dea spectacole. Ruinele lui se mai văd și azi. Jos era o arenă, iar de jur împrejur cuștile fiarelor sălbatice, cărora li se dădea drumul în timpul spectacolului. În Coloseum, cei o sută de mii de spectatori ocupau loc pe băncile așezate în formă de amfiteatru, ca toți să poată vedea. Rândul ultim de bănci era la vreo 52 m înălțime. În primele rânduri din fața era loja imperială, unde lua loc împăratul și curtenii săi. Coloseumul avea o lungime de 200 m și o lățime de 170 m. Clădirea era fără acoperiș. Numai în timpul jocurilor din arenă se trăgea sus o perdea de pânză. Se spune că la inaugurarea Coloseumului a fost o serbare de o sută de zile. Pentru acest scop a fost aduse 5.000 de fiare sălbatice din toate părțile, care au fost eliberate din cuști rând pe rând și omorâte în cursul luptelor. În această arenă, foarte mulți urmași ai lui Cristos și-au isprăvit alergarea, înconjurați de un nor așa de mare de martori. Numai sângele lor, ce a îmbibat nisipul arenei, va putea mărturisi în ziua judecății, cât de mare a fost numărul lor. Ori de câte ori se abătea asupra imperiului vreo nenorocire, vina se arunca asupra creștinilor și pe străzile Romei se auzea strigătul mulțimii: "La lei cu creștinii".

După anul 200 persecuțiile au fost deosebit de crunte în părțile Africii de Nord. Cartagena, oraș în plină înflorire, cu mare belșug de bogății, dar mai mare de păcate și stricăciuni, era un centru al creștinismului. Încă înainte ca Sever să dea decretul imperial de aspră prigonire, proconsulul Saturninus luă el inițiativa și dezlănțuî furtuna persecuției. Primul martir al acestui val a fost un sărman sclav de origine punică numit Nimfonius. În anul 200, o seamă de creștini din orașelul Scilita au fost aduși la Cartagena, în fața tribunalului lui Saturninus. Printre ei se aflau și multe femei. Speratus, care a luat cuvânt în numele fraților, prin franchețea și noblețea spiritului său, a căutat să înlătore toate acuzele nedrepte și să arate respectul lor pentru legile lui Dumnezeu și ale împăratului. La cererea proconsulului de a jertfi pe altarul împăratului, au refuzat spunând că ei se roagă pentru împărat, dar nu mai jertfesc idolilor. Când proconsulul a văzut că toți sunt neclintii în credința lor, le-a dat trei zile termen de gândire, dar creștinii au spus că nu au nevoie de trei zile de gândire, căci nu se schimbă. Sentința de decapitare fu dată și executată imediat. Nu mult după aceasta, persecuția deveni generală și un alt grup de 5 creștini fu aruncat în închisoare. Între aceștia erau și două femei tinere, una se numea *Vibia Perpetua*, în vârstă de 22 ani din Cartagena și avea un copilăș mic, neîntărcat. Era născută din părinți de seamă. Tata era păgân, mama creștină. Avea o educație aleasă. Nu știm nimic despre soțul ei. Cealaltă tânără se numea *Felicita* și fiind însărcinată, a născut pe paie în temniță. Ceilalți bărbați se numeau: *Revocatus*, se pare frate al Felicitei, *Saturninus* și *Secundus*. Acesta din urmă, a murit în închisoare, înainte de începerea jocurilor în arenă. Locul lui însă a fost completat de Satorius, un diacon, care a fost absent când s-au făcut arestările și care la înapoiere, s-a prezentat singur, de bună voie la închisoare.

Citind aceasta nu se poate să nu te întrebi: ce l-a făcut să se predea, din moment ce el a fost ferit de arestare? Trebuie să știm însă că cei mai mulți creștini de atunci, considerau martirajul altfel decât noi. Pentru noi, el este o experiență de groază, poate o datorie necesară, pe care este bine dacă o poți evita. Pentru ei, martirajul era o ocazie după care râvneau și o doreau fierbinte, căci ea nu numai că le făcea parte de cea mai înaltă cinste între credincioși, ci prin moarte scăpau de toate suferințele și ajungeau imediat în fericirea eternă. Ce erau acele câteva ore sau minute de suferințe trupești față de slava după moarte, de porțile strălucitoare ale Paradisului, deschise larg și de vocea care-i chema: "Vino, slugă bună!"

Cele două tinere încă nu erau membre ale bisericii creștine, ci doar catecumene, adică urmau învățătura creștină și se pregăteau pentru botez. O mare mângâiere au avut totuși că au putut fi botezate după arestare. Câtă hotărâre de a-L urma pe Cristos! Mă gândesc la atâția care azi au libertatea, dar totuși n-au acest curaj de a-L urma pe Cristos.

Nici ororile închisorii, nici torturile nu au putut schimba hotărârea acestor femei în floarea vârstei. Perpetua mai ales a avut mult de suferit. Prigonitorii, văzând că toate torturile nu au putut-o clinti din credință, au recurs la alte metode mult mai grele pentru inima ei. Într-o zi, au dat voie tatălui ei bătrân să o viziteze în celulă. Acesta i se aruncă la picioare, îi acoperi mâinile cu sărutări și i le scaldă în lacrimi, cerându-i să-i fie milă de perii lui cărunți, să-i fie milă de copilășul ei, care are nevoie de brațele ei și să renunțe la credința creștină. Aceasta a fost cea mai amară picătură în cupa întristărilor ei. Scena aceasta a rănit-o mai adânc decât toate instrumentele de tortură. Dar a rămas tare. Ea se plecă asupra bătrânului, răspunse cu plâns la plânsul lui, apoi îi zise: "Mă doare, plâng pe capul alb al tatălui meu, gem, fiindcă el e singurul din familia noastră, care nu se bucură de moartea mea. Știi că noi nu mai suntem ai noștri. Noi suntem în mâinile lui Dumnezeu".

Când privești la grelele torturi fizice și psihice pe de o parte și la slăbiciunile omenești pe de altă parte, te întrebi cum de au putut suporta toate? Imaginea redată de Bunyan în "Călătoria Creștinului" cu focul pe care dușmanul căuta să-l stingă, dar nu putea căci cineva, din dosul gardului, turna mereu ulei în foc, dezvăluie un mare secret al credincioșiei. Pe drept cuvânt ei puteau cânta:

*"Când sunt aproape să cad
În lumea aceasta rea,
Puterea Ta-mi dai s-o văd,
Care mă va ținea".*

Așa s-a petrecut cu Cristos Domnul în Ghetsemani, când un înger a venit să-L întărească. Lui Ștefan, în grozavele clipe, când pământul nu-l mai voia, i s-a deschis cerul. Tot așa și Perpetua înainte de moarte a fost întărită. Într-o viziune, Perpetua a văzut înaintea ei o mare scară strălucitoare de la pământ la cer. De o parte și de-alta se aflau numai instrumente de tortură și un dragon înspăimântător păzea primele trepte ale scării. Ea izbi capul dragonului și alergă pe treptele scării până ce ajunse sus. Acolo o aștepta Păstorul cel bun. Cu altă ocazie, l-a văzut pe diaconul Pomponius, mort nu cu mult înainte, apropiindu-se de ușa închisorii și zicându-i: "Vino, noi te așteptăm". "El mă luă de mână - adaugă ea - și începurăm să urcăm pe cărări prăpăstioase și cu torturi".

După câteva zile, toți fură duși în fața judecății. Judecătorul o rugă să jertfească în cinstea împăratului, arătând prin aceasta milă față de perii cărunți ai tatălui și de copilășul ei. Dar ea răspunse: "Nu voi face aceasta". Procurorul o întrebă "Ești creștină?" și ea răspunse: "Da, sunt creștină". Sentința fu dată să fie aruncați fiarelor sălbatice. Astfel la festivalurile ce au avut loc în onoarea tinerei Geta Cesar, grupul de condamnați a fost dus în Amfiteatru spre a se lupta cu fiarele sălbatice în fața mulțimii înfuriate. Felicita, înainte de a fi introdusă în circ, dădu dovadă de eroism. La cuvintele temnicerului că durerile nașterii agravate de ororile închisorii au fost o nimica față de chinurile ce le va îndura în circ, ea răspunse: "Aici am suferit eu, dar acolo altul va suferi pentru mine, căci eu pentru El sufăr".

Iată descrierea martirajului lor, prescurtată puțin, dată în cuvintele lui Tertulian: "Ziua victoriei lor se luminase și ele au mers de la închisoare la amfiteatru, voioase și cu înfățișarea senină, ca la o adunare. Pentru tinerele femei, diavolul a pregătit o vacă foarte sălbatică. Perpetua a fost condusă întâi. Ea a fost apucată în coarne și aruncată, căzând în șale. Când și-a văzut tunica ruptă, a tras-o peste ea, ca pe un văl, mai de grabă din băgarea de seamă a modestiei, decât de suferință. Apoi se sculă și văzând-o pe Felicita zdrobită, îi întinse mâna și o ridică în sus. Brutalitatea poporului fiind potolită, ele au fost chemate la poartă. Dar poporul strigând să fie aduse din nou, ele mai întâi s-au sărutat una pe alta, ca să-și isprăvească martirajul cu o sărutare a păcii. Cealaltă, într-adevăr nemișcată și în tăcere, a primit o lovitură de sabie. Perpetua însă, fiind lovită printre coaste, a strigat cu putere și însăși ea a pus mâna dreaptă nehotărâtă a tânărului gladiator la gâtul ei".

Astfel au avut ocazia să-și arate iubirea lor pentru Cel ce întâi le-a iubit. Nici crudele torturi, nici cea mai sfântă legătură a familiei nu le-a putut despărți de Mântuitorul lor.

Tertulian în cartea sa "Ad martires" îi îndemna stăruitor pe "fericiții martiri" să-și umple mintea cu gânduri despre lucrurile de sus și atunci temnița și condițiile grele de acolo vor fi de neînsemnată importanță; ba mai mult, le vor socoti câștig.

"De aceea, fericiților, vă puteți socoti ca fiind mutați de la o închisoare - putem spune - la un loc în siguranță. Că ea e plină de întuneric, dar voi sunteți lumină; ea are legături, dar Dumnezeu v-a făcut slobozi; acolo este miros greu, duhoare, dar voi sunteți o mireasmă plăcută. Judecătorul vă anchetează zilnic, dar voi îi veți judeca până și pe judecători. Acolo poate fi tristețe pentru cei ce caută bucuriile lumii. Creștinul însă a renunțat la lume încă înainte de a fi la închisoare. În închisoare, el nu a renunțat decât la o altă închisoare. Nu are importanță unde ești în lume, tu care nu ești al ei. Și dacă tu ai pierdut unele bunuri ale vieții, trebuie să știi că aceasta este calea urmașilor: să suferi pierderi prezente pentru ca câștigurile după aceea să poată fi mult mai mari..."

"Să nu o mai numim închisoare, ci mai de grabă loc de retragere. Deși trupul este închis, carnea este întemnițată, duhului însă toate lucrurile îi sunt deschise. În duh putem hoinări peste tot. În duh poți umbla fără să ai înainte-ți cărări întunecoase sau coloane masive, ci calea care duce la Dumnezeu. De câte ori pașii vă sunt în duh, de tot atâtea ori nu veți fi în lanțuri. Unde îți este inima, acolo îți este comoara".

Poate adeseori ne-am gândit care a fost starea creștinilor întemnițați, cum se simțeau, ce gândeau, cum își petreceau ultimele zile, cum așteptau ei moartea? Iată mai jos o parte din jurnalul scris de Perpetua în închisoare, de la arestare până în ziua dinaintea execuției.

"Încă pe când eram sub supraveghere, tatăl meu a încercat să mă convingă, ca pentru dragostea sa față de mine, să renunț la mărturisirea pe care mi-am propus-o. Dar i-am spus: "Tată, vezi unealta aceea acolo?" "Da", mi-a răspuns. "Poți să o numești altfel decât sapă?" - "Nu", zise el. "Tot așa nici eu nu mă pot numi altfel decât ceea ce sunt, o creștină". Atunci tatăl meu, iritat de vorbele mele, s-a repezit la mine de parcă ar fi vrut să-mi scoată ochii. Dar a țipat numai și a plecat biruit, depărtându-se cu argumentele sale diavolești. Apoi, în timp ce a fost plecat de acasă pentru câteva zile, eu am mulțumit Domnului și absența lui a devenit un izvor de mângâiere pentru mine. În acest timp, am fost botezată. Și eu am fost inspirată de Duhul Sfânt să nu cer altceva la botez decât să pot suferi cu răbdare".

"După câteva zile am fost aruncată în temniță, eu m-am speriat foarte mult. Ce zi grozavă! Niciodată nu am văzut un așa întuneric și o căldură așa înăbușitoare. Temnița era tixită cu o mulțime de popor, cei mai mulți pe baza acuzațiilor false ale soldaților. Afară de toate acestea, eu eram amărâtă din cauza copilașului meu. Atunci Terțius și Pomponius, binecuvântată diaconi care ne-au servit, au aranjat plătind daruri, ca să fim transferate într-o celulă mai ușoară a închisorii. Atunci am fost scoși și serviți după dorință. Eu mi-am alăptat copilul, care era slăbit de foame. Am vorbit cu mama. Mi-am îmbucurat fratele. Le-am încredințat lor copilașul. Dar am fost măcinată de durere, văzându-i pe ei întristați din pricina mea. Această îngrijorare am suferit-o multe zile. Dar am obținut o îngăduință să rămână copilașul cu mine în închisoare. Atunci m-am întărit și am scăpat de necaz și de îngrijorarea cu privire la copil. Și iată, temnița a devenit palat pentru mine, așa preferam să fiu acolo mai bine decât oriunde altundeva. "Atunci fratele meu mi-a zis: "Scumpa mea soră, tu te afli deja într-o stare înaltă, așa că poți cere o viziune ca să știi dacă vei isprăvi în pătimire sau vei scăpa". Și eu care știam că am privilegiul să vorbesc cu Domnul, a cărui bunătate

am găsit-o așa de mare, cu îndrăzneală i-am promis zicându-i: "Mâine îți voi spune". Astfel am cerut și iată ce mi s-a arătat. Am văzut o scară de aramă, de o înălțime nemaipomenită, a cărei vârf atingea cerul, dar atât de îngustă de se putea urca numai unul câte unul. Și pe fiecare parte a scării se aflau fixate săbii, sulige, cârlige, cuțite și piroane de toate felurile, așa că dacă cineva urca nepăsător, fără să bage de seamă, ar fi fost rupt în bucăți și carnea i-ar fi rămas lipită acolo".

"La picioarele scării era un balaur nespus de mare așteptând pe acei care ar fi vrut să urce și îngrozindu-i, astfel ca să nu îndrăznească să se suie. Dar Satorius s-a suit, căci el s-a predat de bună voie în numărul nostru, nefiind prezent când noi am fost arestați. Când el a ajuns la vârful scării, s-a întors și a zis: "Perpetua, eu te aștept, dar fii cu grijă să nu te lovească balaurul". Și eu i-am răspuns: "În Numele Domnului Isus Cristos, el nu mă va răni. Și ca și cum balaurul ar fi vrut să mă sperie, el și-a arătat capul la piciorul scării și eu cum am pus piciorul pe treapta întâi, i-am strivit capul. Și m-am urcat și am văzut o foarte mare grădină, iar în mijlocul grădinii un om de statură nespus de înaltă, cu părul alb, îmbrăcat în haine de păstor care mulgea oile. Și multe mii de suflete stăteau împrejurul lui, îmbrăcați în haine albe. Și ridicându-și capul m-a zărit și mi-a zis: "Bine ai venit, fiica mea". M-a chemat și cum mulgea, el mi-a dat o turtă de brânză, iar eu am primit-o și am mâncat-o și toți cei ce stăteau împrejur au zis "Amin!" La sunetul vocilor lor, m-am deșteptat cu un gust de dulceată în gura mea, pe care nu-l pot descrie. Și am istorisit viziunea fratelui meu și am înțeles că asta înseamnă pătimire, suferință pentru mine, iar din acel timp ani încetat de a mai avea vreo nădejde în viața aceasta".

"După câteva zile am auzit că vom fi interogați. Tatăl meu sosise din lunga sa călătorie. Sleit de oboseală, a venit la mine și m-a îndemnat să mă las de mărturisirea mea, zicând: "Ai milă, fiica mea, de perii mei cărunți, ai milă de tatăl tău, dacă într-adevăr sunt vrednic să mă numești tată. Adu-ți aminte că cu aceste mâini te-am adus până la această floare a vârstei și te-am preferat pe tine mai mult decât pe ceilalți frați ai tăi. Nu mă face de rușine în fața oamenilor. Ține seama de sora mamei tale, ține seama de fiul tău care nu va putea trăi fără tine. Dă la o parte curajul și nu ne împinge pe toți la distrugere, căci nimeni din noi nu va mai putea vorbi liber, dacă vreo nenorocire ar veni peste tine".

"Așa mi-a vorbit tatăl meu în dragostea sa, sărutându-mi mâinile și aruncându-se la picioarele mele... Și eu m-am întristat de starea tatălui meu, că el singur din familia mea nu se bucură de suferințele mele. Și eu l-am mângâiat zicându-i: "La judecata tribunalului se va întâmpla ceea ce va vrea Dumnezeu, căci fii sigur că noi nu suntem în puterea noastră, ci în a lui Dumnezeu". Și el a plecat amărât".

"Într-o altă zi, în timp ce eram la prânz, am fost luați dintr-odată și zoriți să mergem la interogatoriu. Și când am ajuns în piață, deodată s-a dat vestea prin împrejurimi și o mare mulțime a început să vină alergând. Când am ajuns la locul unde era tribunalul, alții erau cercetați și au mărturisit. Când era să fiu eu anchetată, a sosit tata cu copilașul meu și arătând spre mine, zise cu o voce rugătoare: "Sacrifică, din milă pentru copilaș!" Atunci Hilarianus, procuratorul, care tocmai primi puterea vieții și a morții în locul proconsulului Minucius Timinianus, ce murise, a zis: "Cruță perii albi ai tatălui, cruță copilăria băiețelului tău și adu jertfe în cinstea împăraților". Și eu i-am răspuns: "Nu voi aduce jertfe". Hilarianus zise: "Ești creștină?" Și eu am răspuns: "Da, sunt creștină".

"Când tata s-a lăsat de încercările lui de a mă abate de la credință, Hilarianus a poruncit să-l scoată afară și să-l bată cu vergile. Și asta m-a întristat de parcă eu aș fi fost bătută, căci îmi era milă de bătrânețea lui nenorocită".

"Atunci procuratorul ne-a condamnat pe toți să fim aruncați pradă fiarelor sălbatice și cu bucurie am mers la închisoare. Cum copilașul meu a fost alăptat la pieptul meu și s-a obișnuit să stea cu mine în temniță, am trimis pe diaconul Pomponius la tatăl meu să-i ceară copilașul. Dar el a refuzat să-l dea. Totuși, așa a rânduit Dumnezeu, copilașul de atunci nu a mai dorit să fie alăptat și nici eu nu am mai avut necaz cu pieptul, probabil ca să nu sufăr din cauza îngrijorării pentru copilaș și a durerilor de piept".

"După câteva zile, Pudens, un soldat care era însărcinat cu paza temniței, a început să țină seama cu multă grijă de noi, înțelegând că marea putere a lui Dumnezeu era în noi. El a îngăduit ca mai mulți frați să ne vadă, astfel că și noi și ei, toți am fost înviorați. Și când ziua execuției s-a apropiat, tatăl meu a venit îmbrăcat de jale și a început să își smulgă barba și să se arunce pe jos și zăcând pe fața sa, a început să-și reproșeze bătrânețea cu așa cuvinte și acuzări încât desperarea sa ar fi mișcat pe orice făptură. Și m-am amărât pentru bătrânețea lui nefericită".

"Cu o zi înainte de a fi duși să ne luptăm cu fiarele, am văzut în viziune pe diaconul Pomponius că a venit la poarta temniței și a bătut cu tărie. Eu m-am dus și i-am deschis. El era îmbrăcat în haine strălucitoare, avea mijlocul încins, în picioare avea sandale cu multe culori și mi-a zis: "Perpetua, noi te așteptăm, vino!" și mi-a întins mână; și noi am început să mergem prin locuri prăpăstioase și cu torturi, cu greu am ajuns la amfiteatru. El mi-a zis, conducându-mă în mijlocul arenei: "Nu te teme, eu sunt cu tine aici și voi împărtăși lupta ta". Și iată am văzut o mare mulțime privind cu nesaț la spectacol. Și știind că am fost condamnată să fiu aruncată fiarelor sălbatice, m-am mirat că nu li se dă drumul asupra mea. Atunci veni împotriva mea un egiptean, grozav la înfățișare, cu apărătorii lui, să lupte cu mine. Tot atunci apăru un tânăr foarte senin la înfățișare, strălucind de frumusețe și cu el alți tineri frumoși. Ei veniră spre mine să mă ajute și să mă susțină. Și eu am fost despoiată și am devenit bărbat și ajutoarele mele începură să mă frece cu ulei, cum este obiceiul după lupte. Pe de-altă parte am zărit pe egiptean prăbușindu-se în țărână. Apoi, veni un om de o înălțime uimitoare ce întrecea vârful amfiteatrului. El purta o tunică desfăcută și o haină de purpură cu două banderole peste mijlocul pieptului. El, de asemenea, avea sandale cu multe culori de aur și argint și avea un toiag ca de judecător sau instructor de gladiatori și o ramură cu mere de aur. El a poruncit să se facă liniște și a zis: "Dacă acest egiptean va birui pe această femeie, o va omorî cu sabia lui; dar dacă ea îl va birui pe el, ea va primi această ramură. Atunci el s-a retras și noi am înaintat unul împotriva celuilalt ca să dăm lupta. Și când adversarul a vrut să mă apuce de picioare, i-am dat o lovitură în față cu piciorul. Și iată eu am fost ridicată în aer și am început să-l lovesc ca și cum nu aș mai fi călcat pe pământ. Dar văzând că nu l-am rănit încă, mi-am încleștat mâinile și i-am izbit capul de pământ, apoi l-am călcat pe cap. Atunci, toată mulțimea a început să strige, iar susținătorii mei să chiuie. Și venind la judecător, am primit ramura și m-a sărutat zicându-mi: "Fiică, pacea fie cu tine". Și noi ani început să mergem, cu aplauze, spre așa numita Poartă a Vieții. Atunci m-am trezit și am priceput că lupta mea avea să fie nu cu fiarele, ci cu diavolul. Și am știut că îl voi birui. Aceste lucruri le-am scris până în ziua dinaintea execuției. Ceea ce se va petrece în amfiteatru să le scrie cine o vrea".

Aici se încheie jurnalul.

În ziua când Perpetua și Felicita au fost date morții, alți trei tineri creștini au fost aduși în arenă. Numele lor este: Satur, Saturnius și Secundulus. Când le-a sosit rândul, au fost introduși înăuntru și siliți să fugă printre oamenii ce aveau în grijă fiarele sălbatice. Aceștia erau înșiruiți pe două rânduri și creștinii, cum fugeau printre ei, erau loviți și zdrobiți. După aceea au dat drumul tigrilor, care i-au sfâșiat în bucăți.

Speratus și alți doisprezece creștini au fost decapitați în Galia. Aceeași soartă a avut-o și *Androclus*. Prezbiterul din Antiohia, *Asclepiades*, a suferit multe torturi, dar viața i-a fost cruțată. *Cecilia*, o tânără creștină dintr-o bună familie din Roma, căsătorită cu un tânăr nobil Valerian, a stăruit ca el să devină creștin. După convertirea soțului, a urmat convertirea fratelui său numit *Tiburtiu*. Vestea despre convertirea lor s-a aflat numaidecât și au avut de îndurat toată asprimea legilor. Cum făceau parte din societatea de seamă a Romei, prefectul cetății a fost foarte furios și i-a condamnat să fie decapitați. Ofițerul care i-a condus la execuție s-a convertit și el și a suferit aceeași moarte. Martirajul lor se află redat mai pe larg și în românește în cartea "Sfintele amintiri", de Mihail Sadoveanu.

Fiindcă ea a contribuit la convertirea celor doi, *Cecilia* i-au aplicat un tratament și mai aspru. Ea a fost așezată într-o baie cu apă fiartă, iar după aceea o sabie a pus capăt suferințelor, despărțindu-i capul de trup. Aceasta s-a petrecut în anul 222 d.Cr.

Calist, prezbiterul Romei, a fost martirizat, dar nu avem amănunte. Aceeași soartă a împărtășit-o și urmașul său la slujbă, *Urban*. Un băiat de vreo cincisprezece ani numit *Agapetus* din Praeneste, Italia, fiindcă a refuzat să jertfească zeilor, a fost bătut crunt, iar după aceea i-au tăiat capul cu sabia. Antiohus, ofițerul care supraveghea execuția, a căzut deodată din scaunul său și, țipând de o mare durere, a murit și el.

Martirii celui de-al șaselea val

Anul 235

Împăratul Maximinus, după ce a ajuns pe tron, a pornit o mare persecuție împotriva creștinilor, poruncind să fie vânați și omorâți. Mulți în această perioadă au plătit, cu grele suferințe și chiar cu viața, credința lor în Cristos Domnul. Creștinii erau gata să îndure totul, dar nu se despărteau de Mântuitorul lor. Ei nu glumeau cu păcatul, nu se complăceau în ușurătate și nu-și permiteau să arunce nici măcar un bob de tămâie pe altar. Ce lecție binecuvântată este aici pentru toți cei ce de ochii altora fac lucruri neîngăduite, spre a-și ascunde credința lor. Cei de atunci zăreau osânda iadului în orice compromis, își iubeau Mântuitorul și preferau mai bine să moară decât să se lepede de El.

Un soldat brav a fost răsplătit de împărat cu o cunună de lauri pe care el a refuzat să o poarte, întrebând de ce nu o poartă, el a mărturisit că este creștin. Numaidecât a fost biciuit, întemnițat și apoi dat morții.

Pontianus, un prezbiter din Roma, pentru că a vorbit împotriva idolatriei, a fost exilat în insula Sardinia și acolo a fost ucis. *Anteros*, un grec, care l-a urmat pe Pontianus la slujbă, a făcut o colecție de istorii ale martirilor. Faptul acesta a înfuriat atât de mult autoritățile, încât abia după patruzeci de zile de slujbă, a și fost dat morții.

Pamachius a fost un senator roman care a devenit creștin cu toată familia sa. Când s-a aflat lucrul acesta, a fost arestat cu toată familia și cu alții, în total patruzeci și două de persoane. Toți au fost decapitați în aceeași zi pentru credința lor, iar capetele lor au fost așezate pe porțile cetății.

Simplicius a fost un alt senator care a crezut Evanghelia și a împărtășit aceeași moarte. *Calepodius*, un înflăcărat vestitor al Evangheliei, a fost târât în mod oribil pe străzi. După aceea i-au legat de gât o piatră de moară și l-au aruncat în râul Tibru. *Quiritus*, un nobil roman, a primit creștinismul cu toată familia sa. Se pare că și robii au fost creștini, căci atunci când a fost arestat cu familia sa, au fost arestați și sclavii. Toți au fost torturați în chip barbar și apoi au fost dați morții. *Martina*, o frumoasă fecioară din viță nobilă, a plătit cu capul credința ei. Un alt slujitor al Evangheliei, *Hipolit*, a fost legat de coada unui cal sălbatic și târât prin câmpii peste pietre și tufișuri, până a murit.

În timpul acestei prigoane, creștinii au fost omorâți cu grămada încât nu au mai putut face gropi separate, ci au fost îngropați în gropi comune, uneori cincizeci și chiar șaiszeci laolaltă.

Maximinus a fost urmat la tron de Gordian și acesta de Filip. În timpul domniei lor biserica creștină s-a bucurat de pace și liniște. Dar în anul 249 d.Cr., cu ceva înainte de edictul lui Decius, o violentă persecuție a izbucnit la Alexandria. Ea a fost declanșată de un preot păgân, fără cunoștința împăratului. Ea nu a fost generală, ci locală. După cum argintarul Dimitrie a atârnat mulțimea la Efes contra lui Pavel, așa a făcut acesta la Alexandria. Mulțimile atârțate au pornit pe străzi în căutarea creștinilor, au devastat casele, au prădat avutul creștinilor, iar pe ei unde îi prindeau, îi omorau fără nici o judecată. Pe străzi urlau ca înnebuniți: "Ardeți-i! Omorâți-i! Unul să nu scape!" Din numărul mare de martiri, trimiși în veșnicie de această vifornița, nu ni s-a păstrat numele decât al celor trei de mai jos.

Metras a fost un foarte bătrân credincios. El a rămas tare sub toate torturile. În cele din urmă, a preferat ca fața să-i fie spintecată cu spini și apoi omorât cu pietre, decât să se lepede de credință.

Quinta a fost o credincioasă, fizic slabă dar tare în duh. Ea a fost dusă la un templu păgân, dar refuzând a aduce jertfe, a fost târâtă pe străzile Alexandriei până ce trupul i s-a prefăcut bucăți, pe pietrele ascuțite și omorâtă apoi cu lovituri de bici.

Apolonia a fost o fată tânără credincioasă. Ea a rămas statornică în credința ei, cu toate că a văzut cum dușmanii au aprins rugul pe care avea să fie mistuită. Mai înainte de a o arde, i-au smuls toți dinții din gură. Din nou i-au cerut să se lepede de credința ei, dar în loc să se lepede, ea s-a aruncat singură în flăcări și a fost mistuită.

"Cine va răbda până la sfârșit, va fi mântuit".

Martirii celui de-al șaptelea val

Anul 249 d.Cr.

În timpul domniei lui Decius, o persecuție înspăimântătoare a fost pornită împotriva creștinilor. Ea a fost generală, întrucât creștinii s-au înmulțit nespuse, iar templele păgâne au rămas goale. Decius a dat un edict care ordona dezlănțuirea prigoanei contra creștinilor din întreg imperiul roman.

"Împăratul - se spune în "Viața lui Grigore Taumaturgul" de Grigore de Nisa - a poruncit guvernatorilor din diferitele provincii, sub amenințarea de pedepse îngrozitoare în caz de neascultare, să supună pe creștini la toate torturile, cu scopul de a-i aduce înapoi la închinăciunea națională a demonilor". Oamenii cărora le-a fost trimis acest decret, nu au fost din aceia care să se dea la o parte, ci cu o râvnă deosebită în cruzimi, au căutat să-l împlinească. Astfel, Biserica s-a pomenit în fața unei prigoane fără pereche în istoria ei. "Au venit timpurile - spune Origen - despre care vorbea Domnul când zicea că și cei aleși cu greu vor putea scăpa". Și el n-a greșit, căci nu peste mult, unii s-au și lepădat de credință.

Decretul a fost promulgat imediat și afișat în toate locurile publice. Era fixată o zi după care, toți cei ce n-au sacrificat zeilor, aveau să fie supuși torturii. Panica a început să facă ravagii. Mulți, îngroziți, au făcut pasul apostaziei. Cei mai mulți care s-au lepădat de credință aparțineau claselor înalte a societății romane. "Oamenii și-au adus aminte atunci - spune Dionisos de Alexandria - de ceea ce a zis Mântuitorul despre greutatea omului bogat de a intra în Împărăția cerurilor".

Uneori apostazia era publică și trebuia în fața mulțimii să sacrifice zeilor. Alora nu le cerea lucrul acesta, de cât doar mergeau și cereau să fie înscrși în lista celor ce revin la păgânism și fără să sacrifice, primeau din partea magistraților un certificat de idolatrie.

Dacă edictul lui Decius ar fi avut de-a face numai cu astfel de oameni, el și-ar fi atins ținta și creștinismul ar fi fost stârpit din imperiu. Dar vechiul eroism s-a trezit din nou și s-a manifestat ca în cele mai glorioase zile ale primelor două veacuri.

Unii creștini au fost gata, ca Ciprian și Dionisos de Alexandria, să părăsească toate pentru Isus Cristos și să se condamne singuri la exil, retrăgându-se în pustiuri sau în peșteri. Alții, în mare număr, au fost aruncați în închisori întunecoase, unde au îndurat toate caznele. Magistrații, dornici de a împlini în totul porunca împăratului, au încercat sute de torturi spre a înfrânge statornicia creștinilor, dar a fost în zadar.

"Voi ați rămas statornici - scria Ciprian către cei ce se aflau în închisorile Cartagenei - până la capăt, sub cele mai îngrozitoare încercări. Nu ați fost doborâți sub nici o tortură, ci torturile au fost doborâte sub statornicia voastră".

Într-adevăr, suferințele din vremea aceasta au fost înspăimântătoare. Nimeni nu a venit în ajutorul celor ce sufereau, decât moartea. Toate metodele s-au folosit numai ca să-i doboare pe creștini. Uneori încercarea se făcea pe calea plăcerilor și a poftelor spre a-i seduce. Jerome ne relatează că un tânăr a fost închis cu o femeie desfrânată, care a căutat în toate felurile să-i ațâțe patimile. El a

rezistat, a fost biruitor și împotriva plăcerilor, cum se dovedise mai înainte biruitor împotriva suferințelor grele pe care le îndurase.

Persecuția s-a lățit peste tot imperiu, atât în Răsărit, cât și în Apus. La Roma, printre primele victime a fost episcopul Fabianus. El a fost bine cunoscut în Roma. Împăratul Filip, dinaintea lui Decius, îl făcuse pe el vistiernic al casei împăratului. Când a ajuns Decius pe tron, negăsind în vistierie atât la cât se aștepta în lăcomia lui, l-a înlocuit și fiind creștin, l-a aruncat în închisoare. Ceva mai târziu, din ordinul împăratului, a fost martirizat prin decapitare.

Abdon și Semen, doi persieni, erau socotiți ca străini, dar aflându-se că sunt creștini, au fost dați morții.

Iulian, un bărbat din Cilicia, după cum ne informează Hrisostom, a fost arestat pe motivul că era creștin. În închisoare a fost torturat în repetate rânduri, dar el a rămas statornic în credința sa. Atunci a fost condamnat. Mai de multe ori a fost scos din temniță și dus pentru execuție, ca apoi să-l trimită iarăși înapoi să sufere alte cruzimi. În cele din urmă, l-au forțat să meargă timp de douăsprezece luni, din oraș în oraș, spre a fi expus batjocurilor populației. Când toate cele întreprinse spre a-l face să-și renege credința s-au dovedit fără efect, a fost adus în fața judecătorului și biciuit în mod groaznic. Apoi l-au băgat într-un sac de piele, împreună cu o seamă de șerpi și scorpioni, l-au legat și l-au aruncat în mare.

Petru, un tânăr ce a dat dovadă de calități superioare, a fost prins și dus înaintea lui Optimus, proconsul din Asia. Acesta îi porunci să jertfească zeiței Venus, dar el răspunse cu mult curaj: "Mă mir că dvs. sacrificați unei femei infame, despre a cărei crime vorbesc chiar istoricii voștri și a cărei viața a fost plină de așa fapte, încât legile voastre ar condamna-o. Nu! Eu îi ofer numai adevăratului Dumnezeu jertfa rugăciunilor și a laudelor mele". El a fost dat morții. Optimus a poruncit să fie legat de o roată, care să fie rostogolită peste pietre, astfel ca să i se frângă toate oasele. Suferințele acestea se pare că i-au dat un nou curaj. El a zâmbit schingiutorilor și prin seninătatea feței sale se părea mai de grabă că îi aplaudă, decât că îi dojenește. Atunci proconsulul a poruncit să-i taie capul.

Nicomachus, alt creștin, poruncindu-i-se să jertfească idolului, păgân, a răspuns: "Nu voi acorda diavolului respectul pe care îl datorez numai lui Dumnezeu". Răspunsul acesta l-a înfuriat așa de tare pe Optimus că a poruncit numaidecât a-l pună pe scaunul de tortură. La început a suportat cu răbdare durerile, dar după un timp n-a mai putut rezista și a cerut să-l lase că își tăgăduiește credința. Ei l-au scos din scaunul de tortură, dar el se prăbuși cuprins de groază și muri.

Andrei și Pavel, doi tovarăși ai lui Nicomachus, s-au denunțat singuri ca creștini și au fost condamnați la moarte. Ei au fost predați gloatelor să-i omoare prin împroșcarea cu pietre. Ei au suferit martirajul chemând Numele Domnului.

Alexandru și Epimachus, doi creștini din Alexandria, au fost arestați pe baza acuzației că sunt creștini. Fiindcă au mărturisit că sunt creștini, au fost bătuți cu doage pe care erau prinse potcoave. După ce au fost tot zdrobiți, au fost legați la rug și arși. Eusebiu ne spune că patru femei au fost martirizate în aceeași zi și în același loc, dar nu în același fel, ci prin decapitare.

Lucian și Marcian, doi vrăjitori, au devenit urmași ai lui Cristos, pocăindu-se de viața lor de altădată. Pentru o vreme, ei au trăit ca și călugări într-o peșteră, hrănindu-se doar cu pâine și apă. Acolo și-au dat seama că trăind așa, ei numai pierd vremea. Atunci au părăsit peștera și au început să lucreze pentru convertirea altora la creștinism. Cum persecuția era în toi, ei au fost arestați și duși înaintea lui Sabinus, guvernatorul Bitiniei din Asia Mică. Întrebați fiind că cine i-a autorizat să predice, Lucian a răspuns: "Legea dragostei și a umanismului obligă pe toți oamenii să caute să-și convertească aproapele la ceva mai bun, să facă tot ce le stă în putință spre a-i salva din ghearele diavolului".

Marcian a spus că schimbarea inimii lor a fost făcută de același har care a fost dat apostolului Pavel ca dintr-un prigonitor al Bisericii să devină un vestitor al Evangheliei. După ce judecătorul s-a convins că nu-i poate îndupleca să renunțe la credința lor, i-a condamnat să fie legați la stâlp și arși de vii. Sentința a fost executată imediat.

Trifu și Respicius au fost doi bărbați de seamă în societate și credincioși urmași ai lui Cristos. Ei au fost arestați și întemnițați la Nice. Numai de câțiva au fost puși pe scaunul de tortură, pe care l-au suportat cu o admirabilă răbdare timp de trei ceasuri. Tot timpul, ei au laudat și slăvit pe Dumnezeu cel Atotputernic. După aceea au fost expuși goi în frig până ce au amorțit. În cele din urmă, i-au dus iarăși în celulă pentru o vreme. Nu i-au executat, dar i-au torturat în mod barbar. Le-au străpuns picioarele cu piroane, i-au tras târâș pe străzi, i-au biciuit, i-au pârjolit cu torțe, apoi i-au decapitat.

Agata a fost o tânără siciliană foarte frumoasă și atractivă. Într-adevăr frumusețea ei a fost așa de mare încât chiar Quintain, guvernatorul insulei, s-a îndrăgostit de ea. Deoarece guvernatorul, vestit în stricăciune, voia s-o ducă la palatul lui, tânăra Agata s-a gândit că e mai bine să părăsească orașul. Oamenii guvernatorului au descoperit unde s-a retras și au adus-o la Catana. Aflându-se în puterea vrăjmașului ei, căci ea era creștină, s-a încredințat ocrotirii Celui Preaînalt și se ruga pentru moarte. Fiindcă ea a continuat să-i refuze toate cererile de a se căsători cu el, dragostea lui s-a preschimbat în ură; iar când ea a mărturisit că e creștină, el a găsit motivul să se răzbune.

Quintain a poruncit ca Agata să fie crud biciuită. Cu o răbdare uimitoare, ea a suferit biciuirea. Aceasta l-a infuriat și mai tare pe guvernator, care a poruncit să fie aruncată într-un foc mare spre a fi arsă.

Astfel Agata a preferat mai degrabă curăția și moartea decât luxul palatului și păcătoșenia.

Ciril din Creta a fost martirizat tot pe această vreme. El a fost arestat din ordinul lui Lucius, guvernatorul insulei. Ciril era un bătrân venerabil în vârstă de optzeci și patru de ani. Guvernatorul l-a sfătuit că este bine să asculte de porunca împăratului și să aducă jertfe, spre a scăpa de foc.

Bătrânul episcop a răspuns că nu poate consimți la așa ceva. El, care toată viața a învățat pe alții să-și mântuiască sufletul, cum ar putea acum să dea cu piciorul în mântuirea sa? Guvernatorul văzând că încercările îi sunt zadarnice, a rostit următoarea sentință: "Eu poruncesc ca Ciril, care și-a pierdut mințile și e declarat vrăjmaș al zeilor noștri, să fie ars de viu".

Cu multă demnitate, bătrânul a pășit la locul martiriului, unde a fost mistuit de flăcările dogoritoare ale focului.

În insula Creta, persecuția aceasta a făcut mulți martiri. Guvernatorul a fost foarte activ în a împlini decretul imperial și sângele multor creștini a fost vărsat, ca dovadă a credințioșiei lor față de Cristos Domnul.

Iată numele câtorva dintre credincioșii mai de seamă ce și-au dat viața în perioada aceasta: Teodulus, Saturnius și Europus din Gortina, iar Eunicianus, Zeticus, Cleomenes, Agatopas, Bastides și Eurastus au fost aduși din diferite părți ale insulei sub acuzația că sunt creștini.

În ziua procesului, li s-a poruncit tuturor să sacrifice lui Jupiter. Din cauza că au refuzat, au fost toți amenințați cu cele mai severe torturi. Ei au răspuns că a suferi pentru Ființa Supremă, pentru ei constituie cea mai sublimă plăcere. Când a văzut că amenințările nu-și au efectul, magistratul a încercat să le câștige respectul pentru zei, înșirând meritele lor și vorbind despre unele virtuți imaginare. Aceasta a dat prilej acuzaților de a arăta absurditatea unor așa povești și nebunia de a te închina unor statui lipsite de viață.

Auzind că idolii săi favoriți sunt ridiculizați, judecătorul s-a înfuriat și a poruncit ca toți să fie puși pe scaunul de tortură. Durerile le-au pricinuit o stare de nepricepută fericire. La sfârșit, toți au suferit martirajul tăindu-li-se capul.

Babylas a fost un creștin din Antiohia cu o excelentă educație. În anul 237, după moartea lui *Zebinus*, a ajuns el în fruntea bisericii din Antiohia. Deși a fost o vreme foarte critică, el a lucrat cu mult zel și răbdare.

Se spune că *Decius*, împăratul Romei, făcând o vizită la Antiohia, a vrut să meargă și la biserica creștină, însă *Babylas* s-a opus să-l lase să intre în biserică. Reținându-și furia, împăratul a plecat, dar curând a trimis după *Babylas*. Când a venit, l-a muștrătat aspru pentru obrăznicia sa și i-a poruncit să jertfească idolilor păgâni.

Cum *Babylas* a refuzat categoric așa ceva, împăratul a poruncit să fie încătușat cu lanțuri grele, să fie supus torturilor și la urmă să fie decapitat. Odată cu el au fost condamnați și alți șase tineri, care urmau la catecheza înainte de botez. După ce a asistat la decapitarea celor șase tineri, *Babylas* își plecă singur capul pe butuc înaintea călăului, zicând: "Aici sunt, o, Dumnezeule, eu și copiii pe care mi i-ai dat". La dorința sa, lanțurile cu care a fost încătușat, au fost puse cu el în groapă spre a arăta că ceea ce lumea disprețuiește, este gloria creștinismului - zice *Cristostom*.

Alexandru, episcopul bisericii din Ierusalim, a fost arestat și aruncat în închisoare, unde a și murit, probabil în urma schingiuirilor la care a fost supus.

Cu nimic nu au fost mai ușoare persecuțiile la Efes. Împăratul *Decius* a ridicat un templu păgân la Efes și a poruncit ca toți cetățenii să sacrifice aceluia idol. Primii care au refuzat să asculte de acest ordin au fost șapte ostași din armata sa. Numele lor au fost: *Maximianus*, *Martianus*, *Ioanes*, *Malcus*, *Dionisius*, *Constantinus* și *Seraion*. Împăratul dorind să încerce stăruința lor, le-a dat timp de gândit până se va întoarce dintr-o călătorie. Profitând de absența lui, ei au fugit și s-au ascuns

într-o peșteră. La reîntoarcerea lui Decius, i s-a spus lucrul acesta. Drept răzbunare, el a poruncit să fie zidită intrarea peșterii, iar cei șapte au murit din cauza foamei. Istoria aceasta poartă trăsătura terorii dezlănțuită împotriva creștinilor, care i-a determinat să-și caute refugiu în crăpăturile pământului.

Teodora a fost o tânără credincioasă din Antiohia. Din cauza că n-a vrut să sacrifice zeilor, a fost condamnată la închisoare. Didimus, un creștin de seamă, logodnicul ei, s-a deghizat în haine de ostaș roman, s-a dus la celula ei și a convins-o să plece în hainele lui militare ca să scape, iar el să rămână la închisoare în locul ei. După un timp s-a aflat că nu e Teodora în celulă, ci un bărbat. Atunci l-au luat și l-au dus înaintea guvernatorului. Didimus a mărturisit adevărul, iar pentru fapta sa, guvernatorul l-a condamnat la moarte. Când a auzit Teodora de aceasta, a alergat la guvernator, s-a aruncat la picioarele lui și i-a cerut să-l libereze pe Didimus și toată vina să cadă asupra ei. Tiranul însă a condamnat-o și pe ea la moarte și au fost executați prin decapitare, apoi trupurile le-au fost arse.

Tot la Antiohia, alte patruzeci de fete, din cauza că erau creștine, au fost ridicate din casele părinților lor, aruncate în închisoare, biciuite, torturate ca să se lepede de credință. Oricât de grele au fost suferințele, ele au rămas statornice, n-au fost gata să se despartă de Isus, Mântuitorul lor. Fiindcă n-au putut fi înfrânte în devotamentul lor, cele patruzeci de fete fecioare au fost condamnate la moarte prin ardere de vii. Ele au fost patruzeci de torțe ce au ars în dragostea lor pentru Cristos Domnul.

La Smirna, martirajul lui Pionius și a câtorva cu el, confirmă aceeași luptă aprigă purtată împotriva creștinilor ce căutau să trăiască în toată curăția. Pionius a fost surprins tocmai când făcea frângerea pâinii în amintirea morții Domnului. Mulțimea înfuriată care căuta pe creștini, a tăbărât asupra lor și i-au târât în piața publică. Pionius a fost un om bine educat. În cuvântarea sa de apărare le-a amintit de cuvintele lui Homer să nu-și bată joc de cei ce mor, iar evreilor le-a pomenit porunca lui Moise că trebuie să-și ajute chiar dușmanul, când măgarul acestuia a căzut sub povară. I-a înștiințat de judecățile lui Dumnezeu, a căror umbră în nimicirea Sodomei el a văzut-o când a vizitat Marea Moartă. Apoi a încheiat cu cuvintele celor trei din Babilon: "Noi nu ne închinăm dumnezeilor voștri și nu adorăm statuia de aur pe care voi ați ridicat-o".

Când cineva l-a întrebat dacă nu i-a plăcut, dacă nu i-a fost dulce viața - o întrebare atât de naturală sub cerul senin al Asiei Mici - el a răspuns că i-ar place să respire aerul și să vadă lumina țării de care este alipită inima lui.

Funcționarul care le-a făcut arestarea a cerut să se înduplece și să meargă cu ei la templul păgân, dar Pionius a spus că idolii n-ar avea nici un câștig din aceasta. Dându-și seama că nu pot fi înduplecați să renunțe la credința lor, cineva a strigat că trebuie să fie arși de vii. La aceasta amenințare, Pionius a dat replica: "Este mai bine să arzi înainte de moarte decât după moarte", făcând aluzie la focul iadului.

Sabina, o tânără credincioasă ce era și ea arestată, a zâmbit. Aceasta l-a întăritat pe anchetator și i-a dat morții.

Martirul nemartirizat

Unul, care a avut mult de suferit în această vreme, a fost Origen. El a fost trecut prin toată gama suferințelor martirilor, dar nu a fost martirizat, adică nu l-au omorât. El a fost unul din cei mai iluștri bărbați ai bisericii creștine.

Origen s-a născut în anul 185 d.Cr. din părinți creștini. Încă din anii copilăriei, tatăl său Leonida a căutat să-l instruiască în cuvântul Sfintelor Scripturi, l-a deprins cu gustul studiului, a cercetării. El era dotat cu o predilecție spre aprofundarea lucrurilor. Chiar pe atunci, de multe ori punea tatălui său întrebări care depășeau cu mult vârsta lui și cărora nici tatăl său nu putea să răspundă. H. Kraft în cartea sa "Early Christian Thinkers" zice despre el: "O însemnată erudiție și o capacitate de muncă de necrezut erau combinate în el, în slujba unui intelect atotcuprinzător. Gândirea sa și-a pus amprenta nu numai pe gândirea vremii sale și a generației imediat următoare, ci chiar și asupra celor de mai târziu, care doreau să-l uite".

Tatăl său Leonida a suferit moartea de martir în anul 202, pe vremea persecuției de sub Septimiu Sever. Deși Origen era doar de 17 ani, persecuția nu l-a înspăimântat, ci mai degrabă s-ar putea spune că a aprins în el dorul după martiraj. Iată ce zice istoricul bisericesc Eusebiu: "Când Sever a pus în mișcare persecuția bisericilor, peste tot s-au săvârșit martiraje însemnate a celor mai de valoare bărbați ai credinței. Cei mai numeroși au fost în Alexandria... Printre martiri a fost și Leonida, tatăl lui Origen".

"Focul persecuției a ars cu furie și mulți au obținut coroana de martir. Origen era pe atunci doar un copil andru. Dar el a fost cuprins de o așa dragoste pentru martiraj încât în mod deliberat voia să alerge spre pericol, să se arunce în luptă. Încercările sale erau cât pe aici să reușească și viața-i să ajungă la sfârșit, dacă nu ar fi intervenit Providența cerească să-l împiedice de la aceasta, spre avantajul multora, prin opunerea mamei sale. Întâi, ea l-a implorat prin cuvinte și i-a cerut să aibă considerație față de dragostea ei de mamă. Dar tocmai pe atunci, el a aflat că tatăl său a fost ridicat și dus de-a dreptul la închisoare. Ea și-a dat seama că dorința lui pentru martiraj a devenit chiar mai puternică, că acum era predat în întregime acestei dorințe. Așa că ea a trebuit să-i ia hainele și să i le ascundă și prin mijlocul acesta l-a constrâns să rămână acasă... Cum nu putea face nimic altceva, el a scris tatălui său o scrisoare, îndemnându-l să rămână tare în fața martirajului; în scrisoare sunt cuvintele: "Ia seama, nu cumva din cauza noastră să îți schimbi hotărârea ta".

După ce Leonida a fost martirizat, tot ce au avut a fost confiscat de stat. El cu mamă-sa și cu alți șase frațiori mai mici au rămas săraci, urmând ca din greu să-și câștige pâinea cea de toate zilele.

La Alexandria, un creștin învățat numit Plutarh a deschis o școală catihetică, unde instruia pe alții în cunoașterea Scripturilor și trăirea vieții sfinte. Nu după mult timp a fost martirizat, iar cu grija școlii a rămas fratele său Haraclas, dar fiind martirizat Demetrius, acesta a fost chemat să devină păstorul bisericii. Atunci școala a fost încredințată lui Origen, care avea doar 18 ani. Fiind foarte talentat, Origen și-a câștigat foarte mulți elevi. Faima școlii din Alexandria a ajuns până departe. Pe vremea împăratului Antonin, Mamea, mama împăratului, fiind la Alexandria, a trimis după el o escortă să-l aducă să stea de vorbă cu el despre lucrurile privitoare la Împărăția lui Dumnezeu.

Dar faima aceasta și numărul mare de discipoli a atras asupra sa ura păgânilor. Ostilitatea față de el a mers până acolo că au format o conspirație, postând soldați în jurul casei sale. Găsindu-se într-o așa situație, el a fost nevoit să se mute cu școala de la casă la casă.

Pe de altă parte, faptul că vizita pe creștinii ce se aflau în închisori, că lua parte la judecarea lor, că le dădea un ultim sărut și încuraja pe cei ce mergeau spre locul martirajului, a înfuriat mulțimile, care în mai multe rânduri, au luat pietre să-l omoare. Adeseori a fost în fața morții, dar Dumnezeu, în Providența Sa, în chip minunat i-a ocrotit viața. În cele din urmă a fost forțat să părăsească Alexandria, mutându-se la Cezareea în Palestina.

Deși a fost o persoană foarte distinsă, în cunoștințe fără pereche, totuși a fost de o smerenie rară. Nu pune de loc preț pe cele din afară, pe îmbrăcăminte, și pe străzile Alexandriei, care era un oraș foarte vestit pe vremea aceea, el umbla desculț. Lucra foarte mult. Dormea doar 3-4 ceasuri pe noapte. Nu folosea patul, ci dormea pe pământul tare. obișnuia foarte des să postească. Nu s-a căsătorit, ci și-a dedicat viața în totul școlii și scrisului.

Convertind pe un bogătaș numit Ambrosie, ce fusese un aderent al învățăturilor lui Valentin, munca lui Origen a ajuns mult ușurată. Ambrosie din banii lui a plătit șapte scribi în slujba lui Origen și câțiva copişti. Așa că Origen de acum nu mai scria, ci doar dicta și ceilalți scriau. După unii, în timpul vieții sale ar fi scris vreo șase mii de volume. Cea mai de seamă lucrare a sa a fost "Hexapla", Biblia în șase versiuni paralele. Alta a fost "De Principiis", scrisă înainte de anul 231, care e o prezentare sistematică a credinței creștine. "Cuvânt adevărat" e o lucrare în opt volume contra lui Celsus, un scriitor păgân. Ea a constituit cea mai ascuțită și convingătoare apărare a credinței creștine. "Tratatul despre rugăciune" se ocupă de relația dintre capacitatea omului de a cunoaște și harul lui Dumnezeu, "Îndemn spre martiraj" e o carte scrisă după anul 235, când împăratul Maximin Tracul a dezlănțuit prigoana împotriva creștinilor, îndeosebi a conducătorilor creștini. Cartea e dedicată prezbiterului Protoctetus și diaconului Ambrosie, încurajându-i să stea tari, să nu facă nici un compromis. În mod real, cartea e îndreptată către toți creștinii îndemnându-i să nu se sperie de suferințele trecătoare, ci să aibă viziunea lucrurilor ce pot fi zărite doar de ochii iluminați de dumnezeieștile cuvinte ale Domnului.

Apoi a lucrat o seamă de comentarii exegetice, un fel de explicare a Scripturilor. Interpretările sale sunt alegorice, dar pline de miez spiritual. Numai asupra lui Isaia a scris 30 de cărți; asupra lui Ezechiel 25 cărți; asupra Evangheliei după Ioan 22 cărți. Din nefericire, nu toate au ajuns până la noi, căci s-au pierdut în scurgerea vremii.

La vârsta de 64 ani, în prigoana de sub Decius, Origen a fost arestat și aruncat într-o celulă mușcărită și murdară, pus în lanțuri și cu picioarele în butuci. Fiind o persoană atât de marcantă, dușmanii și-au concentrat toate eforturile să-l determine să se lepede de credință. Aceasta ar fi avut o puternică influență supra altora. De aceea, magistratul a primit sarcina să nu-l omoare dintr-o dată, ci să-l chinuiască până îl doboară din credință. Astfel, Origen, care din tinerețe dorea martirajul, a fost supus tuturor caznelor, dar nu a fost executat. Cine ar putea ști ce dureri a avut când i s-a pus un guler de fier la gât sau când zile întregi a fost întins pentru desfacerea încheieturilor pe scaunul de tortură? El a fost supus celor mai umilitoare și crude torturi. I s-a aplicat chiar și foc pe coaste. În groaznicele suferințe prin care l-au trecut, Origen a rămas statornic, neclintit în credința sa. În timpul acesta, împăratul prigonitor Decius, împreună cu copiii

săi, a fost asasinat, iar Gaius care l-a succedat la domnie, l-a eliberat pe Origen din închisoare. Se spune că s-a retras la Tir și a murit acolo în al șaptezecilea an al vieții sale. Nu se știe dacă moartea sa a fost cauzată de suferințele din timpul torturării sau de altă boală. Oricum, moartea a pus capăt unui lung martiraj.

Origen a fost unul din cei mai prolifici scriitori creștini și unul din cei mai sârguincioși cercetători în aprofundarea sensului Cuvântului Sfânt. În perioada de strălucire a faimei sale, el a fost smerit, iar în perioada de întuneric al suferințelor, el a strălucit în credincioșie față de Domnul său.

Valul de prigoană de sub Decius a fost grozav. Pe un număr restrâns de creștini i-a înfrânt, i-a făcut apostatați, iar pe alții nenumărați i-a făcut mai mult ca biruitori prin Acela care i-a iubit. Prigoana a fost scurtă, a durat doar doi ani de zile.

"Ei l-au biruit pe vrăjmașul prin sângele Mielului și prin Cuvântul mărturisirii lor, și nu și-au iubit viața chiar până la moarte".

Martirii celui de-al optulea val

Anul 257

După moartea lui Galiu, generalul Emilian a fost omorât de dușmanii săi și Valerian a fost ridicat pe tronul Romei. Acest împărat, timp de patru ani, a domnit în liniște și a tratat bine pe creștini. Cu timpul însă un magician egiptean numit Macrianus a câștigat o mare influență asupra împăratului și l-a determinat să persecute pe creștini. Au fost întocmite legi în sensul acesta și prigoana a durat trei ani și șase luni. Suferințele au fost grele și variate.

Rufina și Secunda au fost două tinere frumoase, fiice ale unui cetățean bogat al Romei numit Asterius. Rufina, cea mai mare, a fost logodită cu un tânăr nobil numit Armentarius. Secunda, cea mai tânără, a fost logodită cu Verinus, un tânăr de rang. Și ei amândoi se numeau creștini, dar când a început prigoana, ei au dat înapoi, s-au lepădat de credință, întorcându-se la idoli. Tinerele au dovedit însă mult mai mult curaj, rămânând statornice în credința lor. Logodnicii au stăruit de ele să urmeze pilda lor, ca să se salveze, dar ele n-au vrut. Atunci le-au luat și le-au dus afară din Roma, într-o casă la țară, cu gândul să le pună în siguranță, dar au fost găsite și aduse în fața guvernatorului. Aici, ele și-au mărturisit credința și n-au vrut să renunțe la ea. Atunci au fost supuse torturilor pe care le-au îndurat cu mult eroism. Văzând că nu cedează, li s-a tăiat capul cu sabia. Au preferat mai bine să moară decât să se despartă de Cristos.

În această vreme, *Ștefan*, episcopul Romei, a fost decapitat. *Saturnius*, prezbiterul de la Toulouse, a fost atacat de gloată și dus să sacrifice. Refuzând să facă așa ceva, a fost bătut în chip barbar, apoi a fost legat la picioare de un taur, căruia i-au dat drumul în jos pe treptele templului. Plecând în goană, i-a sfărâmat țeasta capului de trepte și i s-au împrăștiat creierii. Furia poporului fiind mare, nimeni n-a îndrăznit să-i ia trupul mort. La urmă două femei i-au târât trupul și l-au îngropat într-un șanț. Martirul a fost un om foarte învățat, iar scrierile sale au fost foarte prețuite.

Sextus a fost un bun diacon în biserica creștină din Roma. Se presupune că ar fi fost grec de origine. El a dat dovadă de multă înțelepciune și tact. Datorită lui, s-a terminat cu succes o dispută cu unii ce susțineau alte învățături. După ce a fost martirizat Ștefan, a fost ales el ca episcop. În această slujbă, Sextus a dat dovadă de mult curaj, dezbrăcare de sine și spirit de jertfă.

Macrianus, care pe vremea aceasta era guvernator, a obținut din partea împăratului Valerian și a senatului aprobarea să dea morții pe toți conducătorii creștinilor. Sextus a fost primul care a fost prins, apoi au urmat alții. El a fost condamnat să fie decapitat. Odată cu el, au mai suferit moartea de martir încă șase diaconi.

Anchetarea lui Laurențiu

Laurențiu a fost unul din diaconii bisericii din Roma. Când Sextus a fost dus la locul de execuție, Laurențiu l-a însoțit și l-a încurajat. Când s-au despărțit, Sextus l-a înștiințat că nu peste mult va fi arestat și el.

Ca diacon, Laurențiu administra bunurile bisericii și purta grijă de ajutorarea celor săraci, a văduvelor și a orfanilor. Încă de la început, biserica creștină a luat asupra sa întreținerea nevoiașilor. Pe listele de ajutoare ale lui Laurențiu erau aproape 1.500 de nume. Deși biserica trecea prin focul persecuției, credincioșii n-au uitat de cei săraci, ci fiecare își dădea contribuția sa bănească în mod voluntar.

Macrianus a presupus că biserica creștină trebuie să aibă mari bogății, din moment ce ajută pe atâția. Dorind să pună mână pe ele, a trimis soldați să-l aresteze pe Laurențiu. Aceștia l-au târât în fața guvernatorului. Când l-a zărit Macrianus, i-a zis: "Am auzit că voi care vă numiți creștini, posedați comori de aur și argint. Este adevărat?"

Laurențiu i-a răspuns: "Da, într-adevăr biserica are mari bogății".

"Atunci adu aici aceste bogății, zise Macrianus. Nu spun cărțile voastre sacre că trebuie să dați Cezarului ce este al Cezarului? Împăratul are nevoie de aceste comori pentru apărarea imperiului. Deci, trebuie să le predați".

Laurențiu a cugetat câteva momente, apoi a zis: "În trei zile voi aduna toate bogățiile bisericii".

Numaidecât guvernatorul a dat ordin să fie eliberat, cu gândul că va primi mari cantități de aur și argint.

Laurențiu s-a dus și a adunat pe toți neputincioșii, schilozii și a chemat pe guvernator să vadă bogățiile bisericii. Acesta când a venit a văzut un șir de orbi, altul de schilozi și neputincioși, altul de orfani, de văduve bătrâne. Laurențiu i-a zis: "Iată acestea sunt bogățiile bisericii".

Guvernatorul, infuriat, a strigat: "Ce e bătaia aceasta de joc? Unde sunt comorile bisericii? Unde e aurul și argintul?"

"Aceștia pe care îi vezi, sunt adevăratele comori ale bisericii, răspuse din nou Laurențiu. Ei sunt aurul, argintul, perlele și pietrele prețioase".

Aprins de mânie, guvernatorul strigă la soldați să-l arunce imediat în temniță. Acolo a fost greu torturat, dar Laurențiu a îndurat torturile cu multă răbdare și chiar cu bucurie. Un soldat numit Romanus, a fost foarte mișcat de comportarea lui și s-a strecurat în celula lui Laurențiu, rugându-l să-i spună și lui despre credința creștină. El a fost convertit, apoi plin de bucurie a mărturisit că și el e creștin. Guvernatorul a poruncit să i se taie capul. Astfel Romanus a fost martirizat cu o zi înainte de Laurențiu.

Laurențiu a fost condamnat să fie prăjit pe grătar. Dezbrăcat de hainele sale, el fu așezat pe un grătar mare de fier sub care ardea un foc puternic. Crudul guvernator se desfăta privind-l pe grătar, dar n-a auzit nici un oftat, nici un gemăt. Martirul primise putere să triumfe asupra suferințelor. El doar se ruga pentru biserică și pentru convertirea întregului imperiu, în cele din urmă și-a dat duhul.

"Ciprian la lei!"

Ani de zile, persecuțiile au pustiit Africa. Mii de nevinovați au fost uciși. Orașul Cartagena din nordul Africii a fost un mare centru al creștinilor. În fruntea bisericii era Ciprian.

Părinții lui Ciprian erau bogați și de viță nobilă. De mic copil, el a fost crescut în cultul zeilor Romei. El a fost foarte talentat. A studiat mult și a devenit bun filozof și strălucit orator. Când vorbea în public, sute se adunau să-l asculte.

Fiind bogat, Ciprian trăia în mare splendoare. Se îmbrăca excelent, făcea risipă de lux și era mândru de poziția sa. Se desfăta în orice fel de plăceri și parade. Dar păgânul acesta mândru avea să devină un umil urmaș al lui Cristos.

Un om numit Cecilius, creștin din Cartagena a fost instrumentul de care s-a slujit Dumnezeu la convertirea lui Ciprian. Uneori, El ia cele mai simple unelte spre doborârea celor mari. E minunat să fii la îndemână Lui.

Înainte de botez, Ciprian a studiat cu grijă Scripturile. Frumusețea și adevărul lor l-au făcut să ia hotărârea ca restul vieții să-l trăiască după preceptele Scripturilor. De aceea și-a vândut averea, banii i-a împărțit săracilor, el însuși s-a îmbrăcat simplu și a început o viață de renunțare și singurătate. După o vreme, a fost ales prezbiter al bisericii din Cartagena. Grija lui s-a extins nu numai asupra Cartagenei, ci și asupra Numidiei și Mauritaniei. Obiceiul lui era ca în orice acțiune, să ceară sfatul celorlalți. Una din maximele lui spunea că unitatea poate fi păstrată numai printr-o strânsă părtășie între păstor și turmă. El a trăit o viață curată și a fost mult respectat de toți.

După o vreme însă, unii păgâni au început să-l dușmănească din pricina influenței sale. Ei au început să-l acuze că e conducătorul bandeii celor disprețuiți de popor și care se numesc creștini. Ici, colo, au început să se audă strigăte care cereau arestarea, judecarea și condamnarea lui Ciprian. Curând a apărut un decret dat tocmai de împăratul Decius. În decret e numit Cecilius Ciprian,

episcopul creștinilor. Când s-a aflat de decret, în orașul unde altădată a fost onorat, acum au început să strige: "Ciprian la lei! Ciprian la lei!"

Sfătuit de prieteni să se salveze prin fugă, Ciprian a părăsit Cartagena și s-a dus în deșert. Cu el s-au mai refugiat și alți creștini, căci furia dușmanilor era mare. În locul retras unde s-au dus, au început să însămânțeze pământul. Timpul îl petreceau muncind și rugându-se. După doi ani, au primit vești că în oraș a izbucnit o ciumă pustiitoare, că mii de persoane au murit, iar alții contaminați se zbat în agonie. Atunci au decis să se întoarcă în oraș, spre a ajuta pe cei care i-au dușmănit atât de mult.

În Cartagena, molima trecuse de la casă la casă. Acum domnea spaima și teroarea. Bunătatea și mila au dispărut. Cei atinși de molimă erau scoși în stradă ca să moară. Orașul era plin de gemete și strigăte după ajutor, dar de groaza morții, toți aveau urechea surdă. Erau ca niște sălbatici lipsiți de milă.

În mijlocul acestei situații, a apărut Ciprian cu grupul de creștini ce fuseseră refugiați. A adunat în jurul său pe creștinii ce mai rămăseseră în viață, unii purtau pe trupul lor semnele torturilor ce le-au îndurat și Ciprian le-a spus că acum e momentul să-și arate dragostea față de vrăjmașii lor. Să-și aducă aminte că sunt urmașii lui Cristos, care a poruncit: "Faceți bine celor ce vă prigonesc". El a împărțit orașul pe sectoare și fiecăruia i-a dat locul lui de muncă. Cei mai înstăriți au contribuit și cu bani pentru ușurarea suferințelor celor lipsiți. De cei ce nimeni nu mai avea milă, creștinii din Cartagena au dovedit milă. În mijlocul întinericului, ei au fost lumină, unii cu prețul vieții. Ce frumoasă e mărturia creștinului dezbrăcat de sine și aprins de dragostea jertfitoare spre binele altora!

Dar ciuma abia s-a mai potolit puțin și dușmanii au început să acuze pe creștini că ei sunt cauza cumei. Valul de prigoană a început din nou, mai năpraznic. Durerea pentru cei pierduți și groaza de molimă a început să se reverse asupra creștinilor. Furia a fost sălbatică. Ciprian a fost arestat de proconsulul Aspasius Paternus, judecat și exilat la Curubis. Alții au fost torturați și omorâți. După un an, când un nou proconsul numit pentru Africa, a sosit la Cartagena, persecuția nu încetase. Curând el a poruncit ca Ciprian să fie adus din exil la scaunul său de judecată. Vestea s-a răspândit ca fulgerul. În ziua hotărâtă, o mare mulțime atât de creștini cât și de păgâni au venit de față. proconsulul i-a zis: "Tu ești Ciprian, episcopul nelegiuitorilor și al ticăloșilor? Preasfântul împărat îți poruncește să sacrifici!"

"Nu voi sacrifica!" - a răspuns Ciprian.

"E bine să te gândești, înainte de a refuza - i-a zis proconsulul - de ce să dai cu piciorul la viață?"

"Nu pierde vremea, întrebându-mă - a zis Ciprian - ci aplică-mi pedeapsa pe care o crezi justă; n-are rost să mă apăr".

Atunci proconsulul a pronunțat sentința să fie omorât cu sabia. Singurele cuvinte ce le-a rostit, auzindu-și sentința, au fost: "Îți mulțumesc, o, Dumnezeule!"

El a fost dus într-un câmp din apropiere, împrejmuit cu pomi. Mulțimea a venit aici, unii s-au cățarat printre ramuri, ca să poată vedea această scenă. La locul de execuție, Ciprian a îngenuncheat, și-a acoperit ochii cu mâinile și sabia călăului i-a despărțit capul de trup. Martirajul său a avut loc la 14 Septembrie 258 d.Cr.

Așa a murit Ciprian, unul din bărbații de seamă ai creștinismului. Viața lui a fost o mare binecuvântare pentru mulți. Cuvântul lui a întărit și îmbărbătat pe cei ce aveau de îndurat suferințe așa de grele pentru Cristos Domnul. Chiar retragerea lui în pustie a fost cu scopul de a-și ajuta frații. Pentru cei arestați și torturați în timpul prigoanei de sub Decius, Ciprian a avut o mare admirație. El a scris: "Cu ce cuvinte aș putea eu să cânt laudele voastre? O, frați eroi! Mulțimea martorilor a privit cu admirație lupta voastră spirituală pentru Domnul. Ei v-au auzit pe voi robii Lui, mărturisind numele Lui deschis înaintea oamenilor, cu o credință nestrăicătoare și cu un curaj divin. Ei v-au văzut neînarmați împotriva furiei lumii, dar apărați tot timpul de scutul credinței.

Sângele, care era să potolească setea prigonitorilor, a curs în râuri - glorios sânge ce stinge și flăcările iadului. O, ce spectacol pentru Dumnezeu însuși! Ce sublim, ce măreț! Cu câtă bucurie nu a luptat și a biruit Cristos în cei ce sunt ai Lui. El le dă tot ceea ce se pare că a luat de la ei. El e prezent în luptă, susținându-i și înflăcăându-i pe campionii Numelui Său. El, care pentru noi a biruit moartea, nu încetează a birui în noi. Fericită e Biserica noastră luminată cu o așa glorie divină și înnobilită în zilele noastre prin sângele martirilor. Mai înainte, ea strălucea albă prin curăția copiilor ei, acum ea a primit o mantie împărătească de purpură roșie scăldată în sângele lor" (Ciprian X, 3, 6).

Suferințele lui Dionisius și a celor din Egipt

Eusebiu, în "Istoria Bisericească" cap. XI, redă o scrisoare a lui Dionisius din Alexandria către Germanus, un episcop contemporan al său, care a încercat să-l defăimeze. Din scrisoare se poate observa cum erau arestați creștinii, cum prin amenințări se încerca coruperea lor, cum erau judecați și condamnați numai pentru faptul că se închinau viului Dumnezeu și nu acceptau compromisul de a se închina și zeilor.

Dionisius, împreună cu alți patru creștini au fost trimiși la judecată înaintea prefectului Emilianus. Iată ce scrie el: "Mă tem că în timp ce sunt forțat să relatez minunata providență a lui Dumnezeu, voi fi expus negliobiei și insensibilității. Dar, după cum s-a zis, e o onoare să ții tănuite secretele împăratului și e o glorie să faci de cunoscut lucrările lui Dumnezeu, eu voi înfrunta violența lui Germanus. Am venit în fața lui Emilianus nu singur, ci însoțit de Maximus, prezbiter, tovarășul meu de lucru, de diaconii Faustus, Eusebius Ceremon și de un oare care frate venit din Roma. Oricum, Emilianus nu mi-a spus dintr-odată să nu mai țin adunări, ca și cum aceasta ar fi fost de prisos, căci ținta la ce era de primă importanță; nu era îngrijorat că adun pe alții, ci că nu trebuie să fim creștini, de aceea mi-a poruncit să renunț, crezând, fără îndoială, că dacă eu mă schimb, ceilalți vor urma exemplul meu. I-am răspuns nu prin scurtele cuvinte că "noi trebuie să ascultăm mai mult de Dumnezeu decât de oameni", ci în mod direct i-am mărturisit că nicidecum eu nu pot să mă închin la altceva decât Dumnezeului adevărat și că niciodată nu voi înceta de a fi creștin. Drept urmare, el a poruncit să mergem într-o localitate învecinată cu deșertul, numită Cefro".

"Dar ascultă cuvintele care au fost pronunțate de ambele părți, așa cum au fost înregistrate. Dionisius și Faustus, Maximus, Marcelus și Ceremon fiind aliniați, Emilianus, prefectul, a zis: "Chiar eu personal am discutat cu voi despre bunătatea majestăților noastre, pe care și voi ați experimentat-o. Ei v-au acordat șansa de a vă scăpa, dacă sunteți dispuși să vă întoarceți la cursul naturii, să vă închinați zeilor, care i-au păstrat în domnie și să uitați acele practici ce sunt așa de nenaturale. Ce ziceți la aceste lucruri? Căci nici nu mă aștept ca voi să le fiți nerecunoscători, din moment ce ei vă vreau binele". Dionisius a răspuns: "Nu toți zeii primesc închinare de la toți oamenii, ci fiecare grupare se închină acelor pe care ei îi cred ca zei. Noi, deci, ne închinăm singurului Dumnezeu și Creator al tuturor lucrurilor, și El e Cel ce a încredințat domnia înaltelor excelențe și sacrelor majestăți Valerian și Galienus. Lui ne închinăm și îl adorăm, Lui îi aducem necurmat rugăciuni ca domnia lor să poată continua tare și nezguduită".

Prefectul Emilianus a zis din nou: "Dar cine vă împiedecă de a vă închina și acestui Dumnezeu, dacă este un zeu împreună cu acei ce sunt zei naturali? Căci vi se poruncește să vă închinați zeilor, acelor zei care sunt cunoscuți de toți ca atare". Dionisius a răspuns: "Noi nu ne închinăm la un altul". Prefectul Emilianus a zis: "Îmi dau seama că sunteți în același timp și nerecunoscători, și insensibili față de clemența Cezarilor noștri. De aceea, nu veți mai rămâne în cetatea aceasta, ci veți fi trimiși în părțile Libiei, în localitatea numită Cefro. Căci acest loc l-am ales conform ordinelor Cezarilor. Dar nici vouă, nici altora, cu nici un chip nu vi se va îngădui nici să țineți întruniri, nici să intrați în ceea ce voi numiți dormitoare sau cimitire. (Pe vremea aceea, creștinii numeau "cimitir", adică "dormitor", locul unde depuneau morții. În lumina Evangheliei, moartea e ca un somn. Aceste dormitoare, fie că erau peșteri sau catacombe subterane, erau locul unde se adunau creștinii.) Dar dacă se va găsi că vreunul nu s-a dus unde am poruncit, sau dacă va fi găsit în vreo adunare, va face aceasta spre pierzarea sa. Căci pedeapsa necesară nu va zăbovi. Plecați, deci, unde v-am poruncit". Astfel, m-a constrâns să plec, bolnav cum eram, fără să-mi dea măcar o zi de răgaz. Ce răgaz am avut atunci să țin sau să nu țin adunări?"

După ce scrie alte lucruri, el zice: "Dar departe de noi de a nu ne aduna laolaltă prin ajutorul divin. Din contră, cu atât mai mult am putut să-i adun pe cei ce erau în cetate, ca și cum aș fi fost în mijlocul lor: absent, într-adevăr, în trup, după cum am spus, dar prezent în duh. În Cefro, s-a adunat o frumoasă congregație cu noi, parte din frații ce ne-au însoțit din cetate, parte din cei ce au venit din Egipt și s-au unit cu noi. Astfel Dumnezeu a deschis o ușă pentru Cuvânt ca și acolo. La început, într-adevăr am fost persecutați, am fost împroșcați cu pietre; dar în cele din urmă nu puțini dintre păgâni, abandonând idolii, s-au întors la Dumnezeu, căci Cuvântul atunci a fost semănat pentru prima dată între ei, niciodată înainte nu l-au auzit. Astfel, parcă Dumnezeu ne-a condus pentru această cauză la ei, căci după ce ne-am făcut lucrarea, am fost transferați în altă parte. De fapt, Emilianus, după cât se pare, a dispus să fim duși în locuri mai rele, mai pline de orori decât cele din Libia, căci el a poruncit celor din districtul Mareotic să se adune în anumite sate separate. Dar grupa noastră, împreună cu acei ce trebuiau să fie primii deportați, el a poruncit să fie lăsați pe drum. Căci, fără îndoială, în planurile și pregătirile lui era ca oricând ar fi dorit să ne poată ușor lua captivi. Când prima dată mi s-a ordonat să merg la Cefro, deși nu știam unde e localitatea aceasta, căci nici nu auzisem de ea înainte, totuși am mers calm și cu bucurie. Dar când mi s-a spus că trebuie să mă mut la Coluthion, cei ce erau de față știu ce mult m-am necăjit. Pentru aceasta mă acuz singur. La început m-am necăjit, mi-a fost foarte greu. Deși aceste locuri s-a întâmplat să-mi fie mai cunoscute și mai familiare mie, se spunea că e mai lipsită de frați, de oameni buni și e mai expusă insolenței călătorilor și incursiunilor din partea tâlharilor. Dar am fost mângâiat de frați,

care mi-au reamintit că e mai aproape de oraș. E adevărat că Cefro ne-a adus un mare număr de frați din Egipt, așa că am fost în stare să lățim biserica, s-o ducem mai departe, dar aici fiind orașul mai aproape, vom putea fi mai des vizitați de cei ce în mod real ne erau scumpi și preaiubiți. Căci ei ar veni și ar întârzia cu noi și ca și în cele mai îndepărtate suburbii, ar fi și aici întruniri, măcar în parte. Și așa a și fost".

Într-o altă epistolă către Domițius și Didimus, Dionisius ne dă alte referințe despre persecuții. El spune: "Este de prisos să vă înșir frații pe nume, deoarece sunt și numeroși și voi nu-i cunoașteți. Dar trebuie să știți că sunt bărbați și femei, tineri și bătrâni, tinere fecioare și matrone în vârstă, soldați și civili din toate clasele și toate vârstele, care au primit coroana victoriei sub lovituri de bici și în flăcări, unii chiar sub ascuțișul săbiei. Oricum, pentru mulți scurgerea unui timp îndelungat nu a fost ceva suficient să-i facă să apară acceptabili în fața lui Dumnezeu, cum într-adevăr n-a apărut pentru mine până în momentul de față. Deci, am fost rezervat pentru un timp pe care El îl cunoaște mai bine și mai potrivit, căci a zis: "La vremea potrivită te-am ascultat și în ziua mântuirii te-am ajutat". Fiindcă ați întrebat și doriți să fiți informați despre toate cu privire la noi, ați auzit totul cum am călătorit, cum am fost duși ca prizonieri de centurioni și magistrați, soldați și ofițeri cu ei, eu și Caius, Faustus, Petru și Pavel; deodată a venit o grupă de mareoțiți, care ne-au târât cu ei, noi i-am urmat nu de voie, ci forțați. Acum Caius, Petru și eu suntem singuri, despărțiți de restul fraților noștri, suntem închiși într-un loc sălbatic și deșert din Libia, la o distanță cam de trei zile de călătorie de la Paretonium". După alte câteva remarci, el continuă: "În cetate, câțiva s-au ascuns și vizitează în secret pe frați: prezbiterii Maximus, Dioscorus, Demetrius și Lucius. Căci Faustinus și Aquila, care sunt proeminenți în lume, acum rătăcesc prin Egipt. Diaconii care supraviețuiesc sunt: Faustus, Eusebius, Ceremon. Eusebiu, care de la început a fost întărit de Domnul și care a fost bine calificat spre a îndeplini grelele îndatoriri ale celor credincioși ce se aflau în temnițe și să îndeplinească periculoasa slujbă de înmormântare a desăvârșiților și fericitilor ce sufereau moartea de martir. Căci până în prezent, guvernatorul n-a încetat să omoare pe unii, după cum am spus mai sus, în cel mai crud mod, ori de câte ori sunt dați în judecată, torturând pe alții cu biciuirea, exterminând pe alții prin întemnițare și punere în cătușe. În plus a poruncit ca nimeni să nu se prea apropie de ei. El însuși verifica să vadă dacă se respectă acestea. Totuși Dumnezeu, prin vioiciunea și bunătatea fraților, a îngăduit unele ușurări celor necăjiți". Dar Faustus nu la mult timp după aceasta a fost decapitat.

Martirii din Cezareea

În timpul persecuției de sub Valerian, în Palestina, la Cezareea, trei bărbați au strălucit în credința lor și au fost onorați cu martirajul, devenind hrană fiarelor sălbatice. Numele lor a fost: Priscus, Malcus și Alexandru. Cei doi din urmă au locuit la primul, undeva la țară. Ei păreau a fi fără grijă, nepăsători, dar când s-a ivit ocazia nimerită, ei deja ardeau de dorința de a obține premiul, coroana de martir. În scopul acesta, ei s-au dus la Cezareea și s-au prezentat de bună voie judecătorului, care i-a condamnat la moarte.

Marinus a fost un distins ofițer din Cezareea. El a primit deosebite onoruri pentru faptele sale militare. Era renumit pentru familia sa, precum și pentru averea ce o avea. Dar el a devenit creștin. Odată, romanii au vrut să-i încredințeze un post ce devenise vacant, dar tocmai când era să primească noua funcție, unul a pășit în fața judecătorului și s-a opus, spunând că nu e legal să i se dea această onoare, căci Marinus e creștin și a refuzat să jertfească împăraților. La început,

judcătorul Acheus s-a ridicat și l-a întrebat pe Marinus despre părerile sale. Când acesta a mărturisit cu îndrăzneală că e creștin, i-a dat timp de trei ore să reflecteze asupra problemei. La sfârșitul celor trei ore, fiindcă n-a fost dispus să se lepede de credința sa în Isus, a fost decapitat. A renunțat la o glorie trecătoare, ca să primească o glorie eternă.

O sclavă creștină câștiga pe fiica guvernatorului

Filipus, guvernatorul din Alexandria, avea o fiică numită Eugenia. Ea era foarte frumoasă și tatăl său era foarte atașat de ea. O sclavă creștină din casa guvernatorului i-a vorbit fetei despre bucuria vieții creștine. Prin această sclavă, Eugenia a fost convertită la creștinism.

Neîndrăznind să-și arate pe fața convertirea, de frica pedepsei, Eugenia a fugit de la casa părintească la casa lui Helenus, un bătrân prezbiter al bisericii. Ca să nu fie găsită, ea și-a schimbat hainele de față cu niște haine ce le purtau băieții pe vremea aceea. Deghizată în felul acesta, fără ca cineva să bănuiască ceva, ea și-a luat numele de Eugen și a intrat la o mănăstire de călugări din Alexandria, unde a primit o chilioara a ei. După câțiva timp, conducătorul mănăstirii a murit. Fiindcă tânărul Eugen dovedea cunoștințe deosebite și devenise stimat de ceilalți călugări prin comportarea sa, Eugen a fost ales conducător al mănăstirii. După un timp o femeie din Alexandria numită Melania, din sete de răzbunare, a învinuit pe Eugen și încă pe câțiva de anumite crime. Cei acuzați au fost aduși înaintea guvernatorului Filipus, tatăl Eugeniei. Cum arestații erau creștini, ei erau considerați vinovați de toate păcatele, chiar fără nici o dovadă. Eugenia dându-și seama de pericol și știind că se poate salva pe ea și pe ceilalți, ea se hotărî să divulge guvernatorului că e fiica lui. Astfel, ea îi ceru să-i acorde un timp și un loc ca să-i spună adevărul. Convingându-se că acuzatul Eugen e fiica lui, el și-a dat seama de nevinovăția ei și de acuzele false ale Melaniei. Atât Eugenia cât și ceilalți doi acuzați, Proteus și Hiacintus au fost scăpați. Nu la multă vreme după aceasta, însuși Filipus a devenit creștin și chiar episcop la Alexandria. La urmă, el a suferit moarte de martir pentru credința sa în Domnul Isus.

După moartea tatălui, Eugenia a mers la Roma. Acolo a fost torturată și în cele din urmă a fost legată de un pietroi mare și a fost înecată în Tibru.

Groznicul sfârșit al împăratului Valerian

Acest împărat tiran care timp de mai bine de trei ani a prigonit crunt pe creștini, într-o luptă cu Sapor împăratul Persiei, a fost luat prizonier, dus în Persia și tratat cu cea mai mare cruzime. Se părea că toate cruzimile exercitate de el împotriva creștinilor, s-au întors asupra capului său. Sapor, ca să-l umilească, i-a cerut să îngenuncheze, ori de câte ori vine în fața sa. Îl trata ca pe cel din urmă sclav. Când Sapor trebuia să încalece pe calul său, Valerian trebuia să stea pe coate și genunchi, ca scăunel, și împăratul urca întâi pe el, apoi pe cal. Ironic, Sapor repeta mereu: "Această formă ghemuită a celui ce a fost cândva împărat, demonstrează mai bine decât toate picturile pe care artiștii Romei le pot desena, cine a câștigat victoria".

Timp de șapte ani Valerian a fost ținut în această stare de sclavie. Apoi Sapor a poruncit să i se scoată ochii. Valerian devenise un sclav orb. Dar nici aceasta nu a putut potoli răzbunarea lui Sapor, căci după un timp porunci ca Valerian să fie jupuit de viu. În timp ce îi jupuiau pielea, în chinuri groaznice, Valerian o sfârși cu viața.

Pe tronul Romei, după prinderea lui Valerian, a urmat Galienus, fiul său. Sub domnia lui, biserica s-a bucurat de pace.

Martirii celui de-al nouălea val

Anul 270 d.Cr.

Lucius Domitius Aurelian a fost împărat roman între anii 270-275. El a urmărit să-și întărească autoritatea imperială, proclamându-se oficial "dominus et deus", adică Domn și Dumnezeu. Aceasta a declanșat un nou val de persecuție împotriva creștinilor. Declarându-se Dumnezeu, pretindea închinarea tuturor, iar creștinii refuzând aceasta, au fost supuși bătăilor, schingiuirilor și morții de martir. Din fericire, prigoana aceasta nu a durat prea mult, căci împăratul a fost ucis de proprii săi ostași la Bizanț.

Prigoana aceasta, propriu zis nu a fost oficială, căci nu exista nici un decret dat împotriva creștinilor de către Aurelian. Unii istorici spun că decretul ar fi fost pregătit și că urma să-l semneze, dar fiind ucis, a rămas nesemnțat. Toate persecuțiile din timpul domniei sale, au fost determinate de faptul că el s-a proclamat zeu și creștinii nu voiau să i se închine, nici să jertfească în cinstea sa.

Printre cei ce au primit cununa de martir în vremea aceasta a fost *Felix*, episcopul Romei. El a căutat să întărească în credință pe ceilalți creștini și, cum era natural, îi îndemna să se închine numai viului Dumnezeu și nu împăratului. El a fost adus înaintea împăratului, care l-a condamnat la moarte prin decapitare.

Agapetus a fost un tânăr roman, credincios. El a avut o inimă miloasă și plină de dragoste pentru cei săraci. Spre a-i ajuta, el și-a vândut averea ce o avea de la părinți și banii i-a împărțit celor nevoiași. Cineva l-a denunțat că e creștin și că nu se închină împăratului. Atunci l-au arestat și l-au dus la Praeneste, nu departe de Roma, l-au supus torturilor și în cele din urmă l-au decapitat.

Împăratul Aurelian a fost ucis la Bizanț de proprii săi ostași. După el au urmat Tacitus, Probus, apoi Carus, care fiind lovit de un trăsnet, a fost urmat la domnie de fiii săi: Carinus și Numerianus. Toți au avut o domnie scurtă și nu au prigonit Biserica creștină.

În anul 284, a ajuns împărat Dioclețian. El nu a dat imediat decrete imperiale de prigoană până în anul 303, când s-a pornit cel de-al zecelea val. Totuși, o seamă de creștini au fost martirizați fără edicte mai ales după numirea lui Maximilian ca regent în partea de vest a imperiului.

Felician și *Primus* a fost doi frați ce au trăit la Roma și au fost martirizați în această perioadă. Ei au fost foarte activi în biserica creștină. Erau săraci, munceau ziua, iar seara căutau să se strecoare în închisori ca să ajute pe frații arestați pentru credința lor. Pe unii mai fricoși îi încurajau; pe cei slabi îi întăreau; pe cei căzuți îi ridicau. Ei au trecut și prin alte prigoane și au scăpat cu bine. Erau plini de zel sfânt și experiența lor căutau s-o împărtășească și altora. Într-o zi au fost prinși și puși în lanțuri. După ce au fost bătuți crunt, au fost trimiși într-un orașel la vreo 20 km de Roma, ca acolo

să fie judecați. Ei au mărturisit că sunt creștini. Ca să se lepede, au fost supuși torturii, dar harul lui Dumnezeu i-a întărit în toate încercările. Fiindcă n-au fost gata să renunțe la credința lor în Cristos Domnul, la urmă, au fost decapitați.

Marcus și Marcelianus au fost frați gemeni. Ei se trăgeau dintr-o familie distinsă a Romei. Părinții au fost păgâni. Copiii au fost convertiți în tinerețe prin tutorele lor care era creștin. La arestare, ei erau căsătoriți și aveau copii. La judecată, ei și-au mărturisit crezul și au fost osândiți la moarte prin decapitare. Părinții au intervenit să se amâne executarea sentinței cu treizeci de zile, ca în acest timp să-i convingă să jertfească idolilor. Transquillinus și Martia cu nurorile și nepoții au venit la ei, la închisoare și cu lacrimi au stăruit ca ei să renunțe la credință, dar ei au rămas neclintiți. La închisoare au întâlnit pe un ofițer din garda imperială numit Sebastian. Acesta venise să întărească pe cei doi frați. În urma discuțiilor din temniță, în loc ca cei doi frați să fie doborâți, ei au reușit să determine atât pe părinți cât și pe soțiile lor să creadă în Cristos. La sfârșitul celor 30 pe zile, tatăl s-a prezentat la prefect să-i spună rezultatul. El a mărturisit că a încercat să-i abată de la credință, dar n-a reușit, din contră și ei au devenit creștini. Apoi a tăcut. Cromațiu, prefectul care i-a osândit, a fost foarte surprins. Tatăl a folosit așa argumente puternice încât însuși magistratul a fost convertit. El a pus în libertate pe cei doi frați. A renunțat la înalta sa slujbă, și-a vândut averea și s-a retras în afară de Roma. La fel a fost convertit de cei doi frați și funcționarul Nicostratus, care era cu evidența celor din închisoare. După liberare, Marcus și Marcelianus au fost ascunși în apartamentul unui ofițer de la palat, căci vânătoarea după creștini era în toi. Un apostat creștin, ce s-a lepădat de credință, a aflat de la cineva că cei doi frați sunt ascunși la palat. Numai de câțiva i-a denunțat și din nou au fost arestați. Prefectul Fabian, care l-a succedat pe Cromațiu, i-a condamnat să fie legați la un stâlp, iar picioarele să le fie ținute cu piroane. O zi întreagă i-a ținut în poziția aceasta, iar în ziua următoare au fost străpunși cu lancea.

Zoe, soția lui Nicostratus, funcționarul cu evidența deținuților, pierduse graiul în urma unei paralizii și vorbea numai prin semne. Ea căuta să se înțeleagă cu Marcus și Marcelianus în ce privește credința. Ei i-au vorbit despre mântuirea prin Cristos Domnul și au îndemnat-o să se roage chiar și pentru vindecarea ei. Ea s-a rugat și a reprimut graiul. Aceasta a întărit mult credința ei. De acum spunea tuturor că ea e creștină, împreună cu soțul ei. Convertirea lor a stârnit multă zarvă. Prefectul a poruncit arestarea lor. Aduși la scaunul lui de judecată, el porunci lui Zoe să sacrifice în cinstea lui Marte. Refuzând să facă aceasta, a fost spânzurată de craca unui pom, iar dedesubt au pus un foc lent, ca s-o chinuie cât mai mult. Trupul ei a fost dezlegat de la craca pomului și de funie a fost legat un pietroi mare apoi a fost aruncată în râu. Soțul ei a fost de asemenea martirizat.

Alban a fost un păgân din Britania. Odată, el a acordat adăpost unui creștin numit Amfibalus, care era urmărit pentru credința sa. Conversațiile avute cu acesta, au dus la creștinarea lui. Alban a devenit un credincios înflăcărat. Era conștient ce soartă îl așteaptă, dar era ferm hotărât să nu se despartă de Cristos. În cele din urmă dușmanii au aflat unde e ascuns Amfibalus și au venit la casa lui Alban să-l ridice. Dorind să-l scape, Alban făcu în fugă schimbul hainelor. Soldații l-au luat pe Alban în locul lui Amfibalus, dar când fu dus în fața judecătorului, acesta îl recunoscu și trimise din nou după Amfibalus, care între timp a scăpat cu fuga. Înfuriat, magistratul porunci lui Alban să jertfească în cinstea lui Jupiter. Alban refuză categoric și mărturisi că e creștin. Atunci îi porunci să îngenuncheze la picioarele statuii, dar arestatul nu se supuse. Aceasta îl înfurie și mai mult și ordonă să fie biciuit. Aspra pedeapsă, Alban o rabdă cu mult curaj. După biciuire, magistratul rosti sentința să fie decapitat cu sabia.

Istoricul Bede, relatând martirajul lui Alban, spune că pe drum, călăul însuși a devenit creștin. Ajungând la locul de execuție, el a aruncat sabia și a cerut îngăduință, fie să moară în locul lui Alban, fie să-l omoare împreună cu el. De față era adunat mult popor. Ofițerul însărcinat cu execuția îi acceptă cea de a doua cerere și amândoi au fost omorâți cu aceeași sabie. Martirajul lor a avut loc la 22 Iunie, lângă Verulam, azi St. Alban.

Martirii celui de-al zecelea val

Anul 303 d.Cr.

Timpul de liniște și pace pentru biserică a contribuit mult la dezvoltarea ei. Creștinii, au ajuns să fie foarte apreciați de societate pentru caracterul și conduita lor. Unii au ajuns să fie numiți în posturi înalte. Doroteus și Gorgonius, dintre cei mai devotați credincioși, au ajuns miniștri în guvern. În toate orașele, mulțimi mari de oameni au devenit creștini și s-au alipit de biserică. Serviciile de închinăciune erau de toată frumusețea. Cum vechile clădiri în care se adunau, nu mai puteau cuprinde mulțimile ce veneau la biserică, creștinii au început, în această perioadă, să-și zidească clădiri spațioase. Pe nesimțite s-a petrecut însă o deviere. Accentul a început să se pună cu prioritate pe zidirea clădirilor în care se întrunea biserica și nu pe zidirea sufletească a membrilor. Eusebiu ne spune că clădirile bisericilor au devenit frumoase, împodobite de toată măreția, dar excesiva libertate i-a făcut pe creștini să se împotmolească în nepăsare și viață lumească, ajungând astfel de unde au plecat. Ura și duhul de dezbinare a început să facă ravagii în rândurile lor. Conducătorii se certau și se rivalizau între ei. Poporul era învrăjbit și împărțit. Răutatea și prefăcătoria a început să macine Biserica creștină dinăuntru. Mulțimile veneau încă la biserică, dar lipsea vitalitatea și căldura dragostei de-altădată. Atunci a început judecata divină. Dumnezeu n-a mai putut îngădui situația în care ajunsese biserică. Persoane dornice de întâietate, oameni plini de mândrie au pus mâna pe slujbele Bisericii. În loc de a sluji, au început să stăpânească. "Ca și cum am fi fost lipsiți de orice pic de simț - zice istoricul Eusebiu, descriind vremea sa - noi nu am fost prompti în luarea de măsuri spre a liniști, spre a ne împăca cu Dumnezeu. Unii, într-adevăr, ca atei, considerau situația noastră ca fiind neglijată și neobservată de Providența și astfel au adăugat o răutate și mizerie la alta. Unii, care au ajuns să fie păstorii noștri, părăsind legea pietății, s-au aprins unii împotriva altora, s-au ținut de certuri, amenințări, denunțări, rivalități, lupte și ură... Atunci, așa cum zicea Ieremia, Domnul a aruncat în mânia Lui aprinsă, fiica Sionului în întunecime. A azvârlit din cer pe pământ podoaba lui Israel, i-a pustiit cortul sfânt, a nimic locurile adunării sale" (Plângerile lui Ieremia 2:1,6). Așa a procedat Domnul și în vremea aceasta. Valul de prigoană a început din nou. Creștinii au ajuns să-și vadă falnicele lor clădiri pentru închinăciune dărâmate, Sfintele Scripturi aruncate în flăcări în mijlocul pieței, iar păstorii poporului destituiți din slujbele lor și arestați. Ei au devenit obiectul de excese al dușmanilor lor. Mulți au fost zdruncinați de persecuție, mulți au naufragiat în credință, mulți s-au scufundat în adânc. Vai, ce ravagii a făcut persecuția aceasta! Creștinii n-au mai avut tăria spirituală de altădată și nu s-au putut bucura de biruințe, ca frații lor de mai înainte. Valul acesta de prigoană a fost mult mai cumplit.

La 17 Septembrie 284, Dioclețian a fost ales împărat al Romei. Originea lui a fost sărăcăcioasă, se crede că a fost născut din părinți sclavi. El a îmbrățișat cariera militară și a urcat treptele până la

tronul Romei. Spre a-și consolida domnia, el numește în 285 pe Maximian, un fost tovarăș al lui de arme, ca regent pentru partea de vest a imperiului, cu titlul de August, pe care și el îl purta, iar în anul 293 numește încă doi cezari, pe Constanțiu Clor pe frontiera de la Rin și pe Galerius la Dunăre. El a avut talente deosebite de organizare și mână forte.

Faptul că biserica în vremea aceasta ajunsese organizată, având grade ierarhice, a făcut ca Dioclețian să vadă un nou stat în stat. Galerius, cezarul din răsărit, a fost ostil creștinilor. El a exercitat o puternică influență asupra lui Dioclețian, determinându-l a dezlănțui prigoana. Un accent deosebit a fost pus pe cultul împăratului și pe slujbele vechilor zei.

În al nouălea an al domniei sale, la începutul lui Februarie anul 303, Dioclețian a dat primul edict de persecuție al creștinilor, urmat de-alte două edicte în rapidă succesiune. În timp ce creștinii se pregăteau de sărbătoarea Paștilor, care în anul acela cădea în luna Martie, în toate orașele s-a afișat edictul împăratului de demolarea tuturor locașurilor de închinăciune ale creștinilor. Alt edict porunca confiscarea și arderea în piețe publice a Bibliei și a cărților sfinte. Alt edict cerea degradarea tuturor creștinilor ce dețineau posturi înalte în dregătorii sau armată, iar ceilalți să fie deposedați de drepturi, dacă nu renunțau la credința lor. Toți slujitorii Evangheliei au fost arestați și aruncați în închisori. În anul 304 a urmat al patrulea edict care cerea tuturor creștinilor să sacrifice zeilor. Aceste edicte au declanșat o groaznică persecuție. Mii și mii de creștini au fost arestați, bătuți, torturați și martirizați. Executarea acestor edicte atârna însă în mare măsură de magistrați. Prigoana a fost mai crudă în Italia, Africa de Nord și în Răsărit. În partea de apus a imperiului, Galia și Britania, unde domnea Constanțiu Clor, a fost mai ușoară. El a distrus clădirile creștinilor, dar nu a torturat pe creștini în așa măsură ca în Răsărit.

Împăratul Dioclețian și-a mutat reședința de la Roma la Nicomedia, un oraș în Asia mică. De aici s-a dezlănțuit valul prigoanei. Prefectul orașului, cu un pluton de soldați, s-au dus la biserica creștină, au forțat ușile, au distrus toate cărțile, apoi au dărâmat clădirea până la temelie. Primul martir din această perioadă a fost tot aici. Imediat după ce a fost afișat edictul imperial, un creștin îndrăzneț a rupt edictul și a învinuit pe împărat de nedreptate și cruzime. Cuvintele lui au fost considerate insultă la adresa împăratului. El a fost arestat pe loc, torturat, apoi a fost ars de viu. După aceasta, șiragul martirilor a fost nenumărat. Iată doar câțiva mai de seamă:

Petru, demnitarul de la palatul imperial. Deși în zilele dinaintea prigoanei a fost foarte stimat și iubit chiar de împărat, după edictul de prigoană, nimeni nu l-a cruțat nici pe el, nici pe ceilalți de la curte. Nici Doroteus nu a fost scutit de valul de prigoană. Petru a fost luat și dus în mijlocul cetății în fața lui Dioclețian și Galerius. Acolo i s-a poruncit să sacrifice, dar el nu a vrut și a refuzat categoric. Ei au pus să-l lege la stâlp spre a fi bătut cu vergi pe tot corpul, până ce se va supune să facă ce i s-a poruncit. În mijlocul suferințelor, el a rămas neclintit. În unele locuri au apărut oasele goale, căci carnea s-a despuiat de pe ele. Bucăți de carne ruptă atârnav pe tot corpul. Totul era numai o rană. Atunci au făcut o amestecătură de oțet cu sare și au vărsat-o peste el. Usturimea și durerile au fost oribile. Întrucât a suportat și acestea, fără să se lepede de credința sa, schingiuitorii au adus un grătar, au aprins focul sub el și corpul ciopârțit al lui Petru a fost pus pe grătar. Li s-a poruncit să mențină un foc moale, ca nu cumva să moară dintr-odată, ci să fie torturat cât mai mult. În groaznicele chinuri, el a rămas totuși statornic în credința lui. Nimic nu l-a putut despărți de Mântuitorul lui. În cele din urmă, sufletul lui a plecat, lăsând pe grătar un morman de carne prăjită. Statornicia lui poate servi drept exemplu multora.

Doroteus și *Gorgonius* și mulți alți demnitari au suferit grele încercări și au murit strangulați.

Antimus, episcopul din Nicomedia, pentru mărturia lui despre Domnul Isus, a fost decapitat.

În aceste zile, nu se știe prin ce împrejurare un incendiu a izbucnit în palatul imperial din Nicomedia. Printr-o falsă suspiciune, creștinii au fost acuzați că au dat foc palatului. În consecință, familii întregi de creștini ce se aflau în slujba palatului au fost adunate, unii omorâți în masă, alții aruncați în foc. Pe alții, populația i-a legat și i-a aruncat în adâncul mării. Atât a fost de mare furia încât creștinii ce au servit la palat și care murind au fost îngropați, acum i-au dezgropat din morminte și osemintele le-au aruncat în mare. Mulțimi, aprinse de ură, au început să alerge pe străzi, ca nebunii, să pună foc caselor creștinilor. Creștinii au fost vânați și fără nici o judecată, erau măcelăriți. Cruzimile au depășit orice imaginație de a fi descrise. Nu s-a mai ținut în socoteală nici vârsta, nici sexul, ci femeile și copiii au fost omorâți la fel. Din cauza aceasta, nu se știe numărul celor martirizați și nici cum au murit. Persecuția a devenit generală și a durat zece ani grei. Ea a fost pustiitoare mai ales în Siria, Mauritania, Teba și Egipt.

Istoricul Eusebiu, vorbind despre scene pe care el însuși le-a văzut în Tir și Finicia, spune că nu se putea să nu rămâi uimit de credincioșia martirilor și de priveliștea ce o aveau în față. Unii după ce erau biciuiți, cu trupul tot însângerat, erau dați ca pradă fiarelor sălbatice. Atunci ceea ce se petrecea, stârnea înmărmurirea tuturor. Puterea divină a Domnului și Mântuitorului nostru Isus Cristos se manifesta în ei, nu numai prin seninătatea, răbdarea nobilă și bucuria ce o aveau, ci și prin atitudinea fiarelor sălbatice. Era de așteptat ca leopardzi, tigri, lei, urși hămesiți de foame, la mirosul sângelui, să se arunce asupra lor și să-i sfâșie într-o clipită. Dar lucrurile se petreceau altfel. Creștinii erau așezați în mijlocul amfiteatrului ca să poată fi văzuți de toți spectatorii. Din cuștile laterale se dădea drumul fiarelor, după sentința dată de magistrați. Acestea uneori înaintau puțin, apoi se opreau. Alte ori se repezeau în salturi și la o mică distanță de creștini, parcă erau oprite de o mână nevăzută și nu mai voiau să înainteze. Atunci începea asmuțirea lor. Și au fost mai multe cazuri, când, în loc să se arunce asupra creștinilor, fiarele se întorceau și se repezeau asupra asmuțitorilor și îi sfâșiau în bucăți. Uneori se apropiau și le lungeau rănilor, și numai după multă asmuțire, întărâtare, îi sfâșiau pe creștini. Unii martiri trebuiau să fie scoși de două, trei ori în amfiteatru și să se dea drumul la diferite soiuri de fiare sălbatice, căci nu erau atacați de ele. Așa scene, în loc să fie în defavoarea creștinilor, deveneau în favoarea lor. Păgânii recunoșteau puterea Dumnezeuului celui viu și unii din ei deveneau creștini. Scenele erau cu adevărat mișcătoare. Uneori era scos un singur tânăr sau tânără de 15-20 de ani și așezat în mijlocul cercului. Cum să nu rămâi uimit când îi vedeai lipsit de teamă că își ridicau mâinile spre cer și se rugau, iar fioroasele fiare stăteau în jurul lor și îi admirau? Gingășia tinerească se întâlnea cu ferocitatea și sentimentele spectatorilor erau răscolite, iar rezultatele erau contrare celor scontate de autorități.

Odată în Fenicia, tineri creștini au fost dați pradă unui taur sălbatic. Acesta, ca turbat, a apucat în coarnele sale pe îngrijitori, i-a aruncat în aer și i-a lăsat aproape morți, s-a repezit apoi asupra creștinilor, dar deodată s-a oprit. Se părea că nu poate merge mai departe, infuriat a început să scurme pământul cu picioarele, să lovească cu coarnele într-o parte și în alta și de iritat ce era, a început să mugească înfiorător, căuta să se repeadă asupra lor și iarăși da înapoi. Atunci au dat drumul altor fiare sălbatice, dar nici acestea nu i-au atacat. După momente de teribilă încordare,

după cele două încercări nereușite, au fost omorâți cu sabia. Omul s-a dovedit mai fioros decât fiarele.

La Teba, cruzimile au fost aceleași, doar metodele de torturare puțin diferite. În loc de a le rupe bucăți din carnea trupului cu anumiți clești, aici erau scrijeliți cu scoici până mureau. Femei dezbrăcate erau legate de un picior și cu un fel de mașinărie, ca macaraua, erau ridicate în sus și lăsate cu capul în jos până își dădeau sufletul. Alții erau legați de crengile unor copaci și lăsați acolo să moară de foame. Pentru smulgerea brațelor și desfacerea încheieturilor, aici nu se folosea scripetele, ca în alte locuri, ci cu un fel de mașinărie se apropiau mai multe bârne puternice, iar creștinul era legat cu mână de una, cu alta de-alta, cu picioarele de-altele, ca atunci când se lăsau slobode, să desfacă toate încheieturile, ba chiar să smulgă o mână într-o parte piciorul în altă parte, capul în altă parte. La fel s-a practicat uciderea în masă. Adunau șazeci, optzeci sau o sută de bărbați, femei și copii pentru a le măcelări cu sabia.

Uneori călăul obosea și trebuia să-l schimbe altul. Au fost cazuri când s-a frânt chiar sabia și a trebuit să se aducă alta. Dar nimic din toate acestea nu a înspăimântat pe creștini, nu i-a despărțit de dragostea lui Dumnezeu, care este în Cristos Isus, Domnul nostru. Din contră, cu cât ferocitatea dușmanilor și cruzimea torturilor aplicate erau mai mari, cu atât se părea că elanul și înflăcărea creștinilor creștea mai mult. Căci proconsulul sau magistratul abia pronunța sentința de condamnare la moarte împotriva unora ce au fost arestați, că alții de bună voie se grăbeau în sala de judecată, mărturiseau că sunt creștini și cereau să fie osândiți și ei. Și era cu atât mai frumos și mai uimitor, cu cât unii nu erau din clasa de jos sau dintre sclavi, ci persoane distinse, oameni învățați, din familii nobile, cu bogăție. Ei considerau fără importanță toate celelalte lucruri față de credința lor în Mântuitorul. Așa a fost Filoromus ce a deținut o înaltă funcție în districtul imperial al Alexandriei. Conform rangului său roman, el era mereu însoțit de o gardă militară. Era un fel de șef al justiției. Fiind creștin, a preferat să moară ca martir spre a fi încununat pentru veci.

Fileas a fost prezbiterul bisericii din Thmuis/Egipt. El a fost un bărbat eminent pentru conduita sa, om de știință și cărturar, un bun cunoscător al literaturii în limbi străine prin studiile sale. El devenise creștin și a fost adânc devotat credinței sale. De la el avem o frumoasă descriere a suferințelor martirilor din Alexandria. El folosește, în limba greacă, termeni de toată frumusețea cu privire la martiri; îi numește "purtătorii lui Cristos", "sfinții martiri". Scrisoarea a fost scrisă din închisoare, înainte de sentința finală și a fost adresată fraților din Thmuis pe care i-a păstorit, îndemnându-i să rămână tari în credință chiar și după moartea lui. În ea arată suferințele la care a fost supus el și alți frați din Alexandria în perioada întemnițării lor.

În Egipt, unii au fost îngropați de vii, alții au fost înecați în Nil, mulți au fost spânzurați până ce au pierit și o mare mulțime dintre ei au fost aruncați în foc. Biciuirea, scaunul de tortură, pumnalul, sabia, otrava, crucea, înfometarea și tot ce a știut mintea omenească, să născocască a fost folosit spre torturarea creștinilor.

În Frigia, populația unui oraș întreg era creștină. Acest oraș a fost înconjurat de armată și fără nici o judecată, au dat foc orașului distrugându-l până în temelie, iar locuitorii au fost mistuiți de flăcări. Cei ce au scăpat de flăcări, au fost măcelăriți cu sabia. În acest oraș, chiar și guvernatorul, magistratul, garnizoana și înalții funcționari, toți erau creștini.

Tot în Frigia, un demnitar roman numit Adanetus, om dintr-o familie nobilă italiană, ce deținea înalta funcție de prim-ministru, administrator general și șef al impozitelor, era creștin. Conform edictului lui Dioclețian, el trebuia ori să jertfească idolilor, ori să moară ca martir. Și el, ca atâția alții, a fost gata să renunțe la onorurile sale, la poziția sa, la tot ce îi oferea viața aceasta trecătoare și a ales moartea de martir. Ce slabi sunt mulți din creștinii de azi, care nu sunt gata să renunțe la nimicuri, dar de cum să aleagă moartea de martir!

În Mesopotamia, creștinii erau spânzurați cu capul în jos deasupra unui foc moale, care să nu-i omoare, ci să-i chinuie cât mai mult.

În Arabia, martirii au fost omorâți cu securea. În Pont, torturile au fost îngrozitoare. Se făcea smulgerea unghiilor - sau vârârea sub unghii a unor așchii ascuțite de trestie. Alora se turna plumb topit pe spate sau pe alte părți sensibile ale corpului. Magistrații se întreceau, de parcă ar fi fost la un concurs cu premii, spre a descoperi noi și noi mijloace de torturare a creștinilor.

În Antiohia, ca mijloc de tortură mai obișnuit, se folosea grătarul înroșit. Aici mai mulți creștini când au fost aduși la judecată și li se cerea să ia un bob de tămâie și să-l arunce în focul de pe altar, ei preferau să-și vâre mâna în foc, decât să sacrifice tămâie în cinstea zeului. O bună credincioasă din Antiohia, renumită prin bogăția ei, precum și prin virtuțile ei, avea două fete în floarea vieții. Ele au fost crescute în pietate și curăție. Când a venit prigoana, mama, pentru o vreme și-a ascuns fetele. Nu voia ca alții să-și bată joc de castitatea lor. Când dușmanii au aflat ascunzătoarea lor și era să pună mâna pe ele, fetele au fugit și cum în apropiere era un râu, au preferat să sară în râu și să moară înecate decât să cadă în mâinile dușmanilor, pentru a fi necinstite.

Tot la Antiohia, alte două tinere fecioare, distinse, deosebit de frumoase, adorabile în comportare, serioase în gândire și aprinse în dragostea lor pentru Domnul Cristos, se trăgeau dintr-o bună familie. Ele erau surori în toate privințele. Și ca și cum pământul nu era vrednic de așa perfecțiune, dușmanii le-au prins și le-au aruncat în mare.

Lucian, prezbiterul bisericii din Antiohia, bărbat proeminent pentru caracterul său excelent și pentru pietatea sa, a ajuns să proclame Împărăția lui Dumnezeu în fața împăratului și și-a pecetluit mărturia cu sângele său.

Din Fenicia, martiri mai însemnați au fost păstorii spirituali ai turmei lui Cristos, Tyrannio din Tir, Zenobius din Sidon și Silvanus din Emisa. Primul a fost înecat în mare, al doilea, care era un vestit medic, a murit în timpul torturilor aplicate pe coaste, iar al treilea a fost aruncat ca hrană fiarelor sălbatice. Silvan, bătrânul bisericilor din ținutul Gaz a fost decapitat împreună cu alți treizeci și nouă creștini, la minele de aramă din Feno.

Prezbiterul *Pamfilu* a fost unul din cei mai admirabili bărbați ai vremii sale și era gloria bisericii din Cezareea. El s-a tras dintr-o onorabilă familie din Berytus, cetate renumită pentru școlile ei de pe acea vreme. În tinerețe a urmat toate cursurile de științe. Apoi i s-a acordat onoarea de a fi magistrat. După ce a primit pe Cristos Domnul, ca Mântuitorul său, el a căutat să se adâncească în învățătura despre mântuire. Acest magistrat de seamă, cu un capital așa de mare de cunoștințe, nu s-a rușinat să devină din nou discipol. Spre a aprofunda studiul Sfințelor Scripturi, el a urmat școala catihetică a lui Pierius, din Alexandria succesorul lui Origen. După aceea s-a stabilit la

Cezareea, în Palestina. Pe cheltuiala sa, a procurat multe cărți și și-a făcut o mare bibliotecă, pe care a lăsat-o Bisericii. Aici el a deschis o școală publică de literatură religioasă. El a transcris cu mâna sa toată Biblia. Deși era atât de învățat, era de o umilință extraordinară. Toate bunurile ce le avuse ca moștenire de la părinți, le-a împărțit săracilor.

În anul 307, crudul guvernator Urban al Palestinei i-a cerut să se prezinte la scaunul său de judecată. A fost bătut în mod inuman și tare schingiuit. Cu clești de fier înroșite i-au rupt carnea de pe coaste, dar el a rămas plin de pace și statornic în credința lui, încât a uimit până și pe magistrat. Pamfilu a mai rămas doi ani în închisoare, în acest timp, guvernatorul a fost decapitat din porunca împăratului Maximian, care a numit în locul lui ca guvernator al Palestinei pe Firmilian. Dar și acesta nu a fost cu nimic mai puțin brutal ca înaintașul său. După mai multe vărsări de sânge, a poruncit să fie adus și Pamfilu în fața sa. Fiindcă a declarat că e creștin, l-a condamnat la moarte, întâi, a pus să fie bătut în chip barbar, până ce a căzut carnea de pe oase, iar intestinalele au ajuns să-i atârne în afară. Venerabilul prezbiter a răbdat toate în tăcere, fără să-și deschidă gura. Apoi l-au pus pe un foc moale, unde a murit proslăvind numele Domnului Isus, Fiul lui Dumnezeu.

La Roma, valul acesta de prigoană a înmulțit mult numărul martirilor. Creștinii, mulți la număr în această mare metropolă, au ajuns să fie secerăți. Cei ce se strecuraseră doar cu anumite scopuri printre creștini, acum au dat bir cu fugiții. Ei s-au dus și au sacrificat în cinstea zeilor și au scăpat de prigoană. Cei cu adevărat credincioși au dovedit mult devotament și înflăcărată dragoste pentru Cristos Domnul. Ca și în celelalte părți ale imperiului și aici ei au strălucit pe ruguri și au cântat amfiteatru în mijlocul fiarelor.

Sebastian a fost un ofițer creștin în garda imperială. El s-a născut la Narbonne în Galia. El a venit la Roma prin anul 284. Înainte de a veni la Roma, el a fost convertit la Milano și credința mărturisită odată pentru totdeauna sfinților, el a păzit-o până la moarte. El a rămas creștin în mijlocul unei lumi idolatre, nu s-a lăsat orbit de splendorile curții imperiale și nu s-a întinat de orgiile palatului. El a fost foarte prețuit de cei mai înalți demnitari și a fost mult stimat de inferiorii săi. În timpul său liber, a fost foarte activ pentru binele fraților săi de credință și pentru progresul bisericii. Cerceta pe bolnavi și nu uita de cei din închisoare. Vestea bună a Evangheliei căuta s-o împărtășească și altora. Prin mărturia lui, prefectul Romei, împreună cu fiul său Tiburțiu, au ajuns să cunoască mântuirea prin Cristos Domnul. După convertire, acesta s-a retras pe moșia sa din Campania. La plecare, a luat cu el mai mulți creștini spre a-i pune în siguranță. Sebastian a lucrat până ce Torquatus, un informator deghizat sub numele de creștin, l-a denunțat lui Fabian, iar acesta l-a denunțat împăratului Maximian. Împăratul auzind acuza, l-a chemat pe Sebastian și l-a învinuit de nescruștințea și trădare. Sebastian a mărturisit că e creștin. Maximian, în furia lui, hotărî să fie dat morții prin lovituri de săgeți. Cu executarea sentinței a fost însărcinat un numidian, căpetenia arcașilor africani. Porunca împărătească a fost să nu tragă în inimă, ca să nu moară dintr-odată, ci să-i provoace o moarte cât mai chinuitoare, trăgând cât mai multe săgeți în trupul lui. După execuție, niște creștini au venit să-i îngroape trupul și au constatat că în el era încă viață. Astfel, l-au ascuns în casa unui creștin, unde în scurtă vreme s-a refăcut. Dar aceasta numai l-a pregătit pentru un al doilea martiraj. Căci îndată ce a putut să umble, Sebastian a ieșit în calea împăratului, în timp ce acesta mergea spre templu. Văzându-l, împăratul fu uimit, dar mai uimit fu de cuvintele lui, deoarece Sebastian îl acuză de crime, de omorârea sfinților. Îi spuse că ziua răzbunării mâniei lui Dumnezeu asupra sa e aproape și îi strigă să se pocăiască cât mai are vreme. Din uimire, împăratul trecu în furii. El porunci ca Sebastian să fie omorât imediat cu lovituri de bețe. Porunca se execută.

O lovitură strașnică în cap îl prăbuși la pământ pe fostul căpitan al gărzii imperiale și îl învrednici de cununa vieții pe neînfricatul luptător al lui Cristos.

Victor a fost un tânăr creștin din Massilia, un oraș din partea de sud a Galiei. El a fost foarte zelos în lucrarea bisericii, mai ales în ajutorarea săracilor. El a fost învinuit că a ofensat pe preoții păgâni și a fost tras la judecată. Magistratul l-a chestionat și apoi l-a sfătuit să se întoarcă la închinăciunea idolatră spre a se bucura de avantajele ce provin din favoarea împăratului.

Victor răspunse că el e slujitor al lui Cristos și că nici o poziție care i s-ar putea oferi de un împărat pământesc nu poate să-l împiedece de la datoria sa față de împăratul cerurilor.

Auzind răspunsul său curajos, judecătorul îl trimise să fie judecat de cezarul Maximian. Acesta, sub amenințarea cu cele mai severe pedepse, îi porunci să sacrifice idolilor romani. Fiindcă Victor a refuzat, împăratul a poruncit să fie legat și târât pe străzile orașului. În timp ce se executa sentința, mulțimea l-a supus la multe cazne. Rămânând credincios în ciuda violențelor mulțimii, împăratul a poruncit să fie pus pe scaunul de tortură. Auzind înfricoșata osânda, îl cuprinse fiori, dar ridicându-și ochii spre cer, se rugă Domnului să-i dea curaj. După aceasta a suportat totul cu multă bărbăție. Când călăii au obosit torturându-l, l-au dus și l-au aruncat într-o celulă a temniței. În timpul cât a stat în închisoare, a convertit pe temnicerii: Alexandru, Felician și Longinus. Auzind împăratul despre aceasta a poruncit ca cei trei temniceri să fie decapitați. Sentința a fost executată imediat, iar pe Victor l-a condamnat să fie pus încă odată pe scaunul de tortură, apoi l-au bătut zdravăn și l-au aruncat iarăși în celulă. Când l-au adus la a treia înfățișare, în sala de judecată au adus și un mic altar cu un idolaș și i-au cerut să jertfească, el lovi cu piciorul și răsturnă și altarul și idolul, împăratul Maximian, superstițios cum era, când a văzut aceasta, a strigat înfuriat ca imediat să i se taie piciorul care a lovit altarul și idolul, iar el să fie dus în moara de măcinat pietre și aruncat acolo spre a fi sfărâmat în bucăți. Sentința a fost groaznică, dar trebuia îndeplinită. El a fost aruncat în moară împreună cu pietrișul, dar atunci s-a stricat moara și Victor a fost scos dintre pietre tot zdrobit, însă era încă în viață, împăratul nemaiavând răbdare până ce se repară moara, a poruncit să i se strivească capul. Lucru ce s-a și făcut imediat. Astfel, după lungi și groaznice torturi, Victor a plecat la Domnul său pe care l-a slujit cu atâta scumpătate.

Tiburțiu, fiul lui Cromațiu fostul prefect al Romei, a fost bănuț că e creștin. Deși ei s-au retras din Roma pe moșia lor din Campania, au fost urmăriți și cineva i-a denunțat cezarului. Acesta porunci arestarea lui Tiburțiu. La judecată, el mărturisi că e creștin. Spre a-l reîntoarce la religia idolilor, i-au oferit poziții și onoruri, dar el n-a vrut să se lase de credința sa, prin care a primit pacea sufletului său. Atunci l-au supus caznelor și schingiuirilor. Rămânând statornic, împăratul a poruncit să fie decapitat pe calea Lavicană, la trei mile de Roma.

Sergius a fost un distins ofițer roman ce l-a însoțit pe împăratul Maximian în Siria. Fiind acuzat că e creștin, i s-a poruncit să jertfească în cinstea lui Jupiter, dar el a refuzat. Atunci a fost despuiat de hainele sale militare și de armură și spre batjocură a fost îmbrăcat în haine femeiești, a fost încălțat în sandale cu cuie și forțat să parcurgă o bună distanță pe jos. În cele din urmă a fost decapitat.

Trei surori, *Chionia*, *Agape* și *Irina* au fost aruncate în temniță la Tesalonic. Ele au fost creștine, dar fiind o vreme de grea persecuție și spre a rămâne necunoscute, ele s-au retras într-un loc singuratic. Când totuși au fost găsite și arestate, ele păreau că și-au pierdut timiditatea și își

imputau că au fost fricoase. De acum se rugau să fie întărite de puterea lui Dumnezeu pentru ziua când trebuiau să fie duse la judecată.

Când Agape a fost examinată înaintea lui Dulcatius, guvernatorul, a fost întrebată dacă ascultă sau nu legile statului. Ea a spus că e creștină și că legile, care cer închinarea la idoli, nu le poate asculta, că e hotărâtă întru aceasta și că nimic nu o poate face să se schimbe. Sora ei Chionia a răspuns în același fel. Guvernatorul nefiind în stare să le clinească din credința lor, a pronunțat sentința de condamnare la moarte prin ardere pe rug.

Irina, cea mai tânără dintre surori, numai de 18 ani, a fost foarte frumoasă. Ea a fost dusă să vadă pe surorile ei arzând pe rug, cu gândul să o înspăimânte, să-i zdrobească tăria credinței ei. Dar când a fost adusă de la groaznică scenă în fața guvernatorului, ea a răspuns fără teamă, ca și surorile ei. În zadar a încercat Dulcatius să o îndemne să se întoarcă la idoli și să participe la festivitățile date în cinstea lor, căci ea a refuzat categoric, declarând că vrea mai degrabă să fie mistuită de flăcări decât să se lepede de credința ei. Văzând statornicia ei, guvernatorul porunci să fie expusă în stradă insultelor soldaților, apoi să fie arsă pe rug. Astfel au dezbrăcat-o și au pus-o în stradă ca priveliște trecătorilor. După ce s-a adunat o mare mulțime, au adus lemne, le-au stivuit în jurul ei și i-au dat foc. Pentru Cristos Domnul, ea a preferat să sufere umilința și rușinea, să îndure chinurile cumplite ale rugului, să-și piardă viața aceasta trecătoare, dar să nu piardă viața veșnică. Adânc devotament! Minunată credincioșie!

În anul 304, la Saragossa în Portugalia, Optatus și alți șaptesprezece creștini au fost aduși în fața scaunului de judecată al guvernatorului Dacian. Ei au fost supuși la fel de fel de suferințe ca să se lepede de credință, dar au rămas statornici. Atunci au fost condamnați la moarte și toți au fost executați în aceeași zi.

În anul 304, împăratul Dioclețian s-a îmbolnăvit, dar persecuția a fost dusă înainte de Galerius, precum și de guvernatorii provinciilor. Mai ales unii au arătat un deosebit zel întru a prigoni pe creștini.

În Dalmația, *Teodotus* un creștin devotat, avea un han. O mare parte din timpul său și-a sacrificat-o ajutorării celor nevoiași. Teotecnus, guvernatorul acelor părți, după ce a primit ordinul de a persecuta pe creștini, a răspuns împăratului că el va dezrădăcina creștinismul din orice loc de sub jurisdicția sa. Încurajați de guvernator, păgânii au devenit informatori contra creștinilor. Mulți au fost arestați și aruncați în închisori, iar bunurile confiscate. Unii au fugit în păduri sau peșteri unde s-au hrănit cu rădăcini, iar alții au pierit de foame. În aceste împrejurări, Teodotus a cercetat pe mulți la închisoare și pe unii i-a ajutat cu hrană. *Polycronicus*, un creștin, fiind prins, în timpul anchetei sub constrângeri a denunțat pe Teodotus. Acesta aflând de trădare, s-a predat singur guvernatorului. Când a fost dus în sala de judecată, guvernatorul i-a spus că încă stă în puterea lui să-și scape viața sacrificând zeilor. Teodotus a refuzat să renunțe la credința creștină și a tratat cu dispreț idolii lor. Păgânii s-au infuriat și au cerut să fie pedepsit. El a fost dat spre biciuire, carnea i-a fost ruptă cu cleștele și apoi a fost așezat pe scaunul de tortură. Deoarece nici sub torturi nu a retractat credința lui, au turnat oțet peste rănile lui, l-au presărat cu sare și l-au prăjit cu torțe. Dar nici aceste cumplite dureri nu l-au putut clinti din credința sa. Atunci i-au smuls dinții din gură. Din cauza că nici aceasta nu l-a doborât, l-au trimis iarăși la închisoare. Pe drum, a zis oamenilor ce-l

priveau: "Este drept ca creștinii să sufere pentru Cel ce mai întâi a suferit pentru noi". Cinci zile după aceea, a fost scos iarăși din închisoare, torturat și apoi decapitat.

În Mauritania era un diacon credincios numit *Timotei* și pe soție o chema *Maura*. Ei abia au fost căsătoriți doar de trei săptămâni când au fost ridicați de la casa lor și duși în închisori deosebite. Arianus, guvernatorul din Tebais a căutat să facă tot ce i-a stat în putință să-i despartă de creștinism și să îmbrățișeze din nou idolatria, încercările i-au fost zadarnice. Știind că el e cel ce are Biblia, i-a cerut să o aducă să fie arsă. La aceasta Timotei a răspuns: "Dacă aș avea copii, mai degrabă ți i-aș da pe aceștia să-i sacrifici, decât să-ți dau Cuvântul lui Dumnezeu. Guvernatorul indignat de acest răspuns a poruncit să i se scoată ochii cu un fier înroșit, zicând: "Cărțile în cele din urmă îți vor fi fără folos căci nu vei mai vedea să le citești". El a îndurat pedeapsa cu atâta răbdare încât judecătorul a devenit exasperat. A poruncit să fie agățat de picioare și să fie ținut cu capul în jos, iar de gât să i se lege un pietroi mare și să i se pună un căluș în gură. I s-a făcut și aceasta, fără nici un succes, căci el a rămas statornic în credința lui. Atunci cineva a spus guvernatorului că e proaspăt căsătorit cu o tânără pe care o iubește mult. Imediat tactica de doborâre a fost schimbată. Arianus a chemat pe Maura, soția lui, i-a promis multe, a făgăduit că îi va elibera soțul, dacă ea reușește să-l facă să jertfească doar odată idolilor. Cu vorbe dulci a căutat să o corupă de la credința ei și prin ea să-l corupă și pe el. Maura mai slabă în credință și din dragoste pentru soțul ei, s-a angajat să facă aceasta. Maura a fost dusă la celula lui. Ea l-a certat pentru statornicia lui, a spus că e încăpățânat și cu cuvinte pline de dragoste a căutat să insiste ca el să jertfească idolilor. Când i s-a scos călușul din gură, el a muștrat-o aspru pentru dragostea ei greșită și a spus că el e hotărât să moară pentru Cristos. Maura a mai încercat încă odată să-l înduplece, dar el, conștient de ispita diavolească, a certat-o că a acceptat o așa slujbă și ea a plecat îngândurată. Fiindcă n-a reușit, guvernatorul a poruncit acum ca ea să fie torturată cu mare asprime. După aceasta a rostit sentința de condamnare la moarte. Timotei și Maura au fost răstigniți unul lângă altul. Aceasta s-a petrecut în anul 304 d.Cr.

Filip a fost prezbiterul bisericii din Heraclea, Asia Mică. Un ofițer numit Aristomachus a fost trimis să închidă biserica creștină din Heraclea. Filip i-a spus acestuia că închiderea unei clădiri făcută de mâini omenești nu poate distruge creștinismul, de oare ce adevărata credință nu este în locașul unde Dumnezeu este adorat, ci în inimile oamenilor.

Cum nu mai putea să intre în locașul de închinăciune, Filip a început să predice în fața ușii sale. Din această cauză, el a fost luat și dus în fața guvernatorului. Acesta a strigat la el și i-a cerut să aducă vasele sfinte ce le folosesc la închinăciune și să predea imediat Scripturile din care citește și învață pe alții; mai bine să le aducă de bună voie decât să fie forțat prin torturi.

Filip a ascultat nemișcat, apoi a răspuns: "Dacă îți face plăcere să ne vezi suferind, să știi că suntem gata să suferim ceea ce ne poți face mai rău. Trupul acesta neputincios e în mâinile tale, fă ce-ți place. Vasele ce le ceri, îți vor fi predate căci Dumnezeu nu este onorat de aur sau argint ci de credința în Numele Său. Cât despre cărți, nu e în puterea mea să ți le dau și nici în puterea ta să le primești". Răspunsul l-a infuriat pe judecător și a poruncit torturarea lui. Atunci poporul a alergat la locașul de închinăciune al creștinilor, au spart ușa, au jefuit ce au găsit, au luat Scripturile, le-au ars și au dărâmat clădirea.

Filip a fost luat și dus în piață. Acolo i s-a poruncit să jertfească zeilor romani. În apărarea sa, Filip a vorbit despre adevărata natură a lui Dumnezeu și a spus că păgânii se închină la ceea ce în mod legal poate fi aruncat sub picioare, că și-au făcut zei din ceea ce Providența a îngăduit să fie pentru uz comun. Atunci mulțimea l-a luat, l-a târât pe străzi, l-au biciuit groaznic și după o vreme l-au adus iarăși în fața judecătorului. Acesta l-a acuzat de încăpăținare și neascultare de porunca împăratului. Filip a răspuns că el s-a gândit că e mai înțelept să prefere cerul decât pământul și să asculte mai mult de Dumnezeu decât de oameni. Judecătorul l-a condamnat să fie ars pe rug. Din mijlocul flăcărilor, Filip a cântat laude lui Dumnezeu până ce a fost mistuit.

La Ancyra, șapte femei bătrâne au fost arestate pentru credința lor. Ele au fost anchetate de guvernator, care și-a bătut joc de credința lor, a râs de vârsta lor și a poruncit ca ele să ia parte la ceremonia de spălare și curățire a zeitelor Minerva și Diana. Acest ceremonial se făcea odată pe an cu mare paradă. Ele au fost duse cu forța la templu, dar au refuzat să facă ceremonialul de spălare a zeitelor. Atunci guvernatorul a poruncit să li se lege pietroaie de gât și să fie aruncate ele în bazinul cu apă în care trebuiau spălate statuile zeităților și toate șapte au fost înecate. Au preferat să moară decât să facă cel mai mic compromis. Adevărata dragoste nu cunoaște compromisuri.

Încheiere

În primele veacuri ale creștinismului au fost zece valuri de prigoană grea. Forțele fanatismului iudaic coalizate cu cele ale păgânismului, îmbibat de superstiții, au căutat stârpirea lujerului slab și firav al creștinismului abia, răsărit în pământul uscat. Clericii și militarii, cezarii și gloatele au dușmănit de moarte pe urmașii lui Cristos și și-au revărsat otrava furiei, asupra lor. Apostolul Pavel redă foarte bine situația aceasta în cuvintele: "Căci noi cei vii, totdeauna suntem dați morții din pricina lui Isus".

Willston Walker, profesor la Universitatea din Yale, în cartea sa "O istorie a bisericii creștine", vorbind despre cauzele care au declanșat prigoanele, zice: "Învinuirile aduse contra creștinilor au fost ateismul și anarhia. Faptul că s-au lepădat de vechii zei părea ateism, iar refuzul lor de a lua parte la închinăciune în cinstea împăratului îl considerau trădare. Credulitatea populară i-a bătut de crime deoarece ei căutau să se întrunească aparte. O înțelegere greșită a învățăturii creștine despre prezența lui Cristos la Cina Domnului (vorbeau de frângerea trupului Lui și vărsarea sângelui Lui), a dat loc la acuza de canibalism, iar celebrarea și adunarea lor seara, în secret, a presupus săvârșirea de păcate grosolane. Multe din persecuțiile guvernamentale din această vreme au fost provocate de instigația gloatelor contra creștinilor".

În unele cazuri, Cezarii doar au legiferat și au dat curs liber valului de prigoană pornit de mulțime. Această înțelegere greșită, aceste acuze pe nedrept, au determinat pe unii să scrie apologii de o rară frumusețe prin care căutau să pună în lumină crezul lor.

Realitatea e că urmașii lui Cristos Domnul au trebuit să fie purtători de cruci. Și ei și-au îndeplinit cu scumpătate această înaltă chemare. Eu am redat doar un număr restrâns de cazuri, dar în istoria martirilor, ele sunt mult mai multe. Chiar dacă ași fi putut să le înșir pe toate, și atunci ar fi trebuit

să mărturisesc că încă nu ar fi fost toate, fiindcă mii, sute de mii, milioane de martiri nu au fost înscrisi nicăieri pe pământ, ci evidența lor este păstrată doar în cartea vieții din Cer. Numai în catacombele Romei sunt câteva milioane de oseminte ale martirilor. La numărul acestora trebuie adăugați cei înecați în Tibru, cei înecați în mare, cei prefăcuți scrum pe rug, precum și șiragul nenumărat de martiri din celelalte orașe ale Italiei și din celelalte părți ale imperiului roman.

Cred că cei a căror suferințe le-am redat aici, demonstrează din plin dragostea ce ei au avut-o pentru Mântuitorul lor, dragoste ce azi a răcit în inimile multora. La fel arată curăția primilor creștini ce preferau mai bine să moară decât să spună o minciună, să arunce un bob de tămâie pe altar sau să semneze o declarație de lepădare de credință. Și sângele lor - cum spune Naomi Mitchison în cartea sa "Sângele martirilor" - strigă din pământ împotriva oricărei tiranii.

Trăim zilele din urmă când urmașii Celui răstignit vor trebui din nou să fie purtători de cruci. Există încă locuri vacante la martiraj. Numărul lor trebuie completat înainte de arătarea în glorie a Împăratului împăraților. În primele veacuri, martirajul era considerat ca cea mai înaltă onoare ce o poate avea un creștin. Era dovada supremă a dragostei pentru Cel ce ne-a iubit și și-a dat viața Sa, ca noi să avem viața veșnică.

Prietenul meu, care ai citit aceste relatări a suferințelor, ești tu un adevărat creștin? Ești tu un creștin de tipul celor din primele veacuri? Ai venit tu la Domnul Isus pentru iertarea păcatelor, ai primit tu darul vieții? Ai tu aceea Viață pe care oamenii să nu ți-o poate lua? Ai tu bunurile nesticăcioase care să-ți fie mai scumpe decât toate cele de pe pământ? Dacă ai fi tras la răspundere, dacă ai fi supus torturii, ai fi tu un apostol al lui Cristos sau un apostat?

Toate prigoanele au avut ca scop stârpirea creștinismului. Mai ales cea de sub Dioclețian a fost pustiitoare. Ea a fost dusă cu o furie sălbatică. La un moment dat se părea că toți creștinii au fost stârpiți. Împăratul credea că a câștigat biruința și a pus să se ridice o coloană comemorativă și să se bată o monedă cu inscripția: "Pentru că s-a șters numele de creștin". Dar a fost o amarnică înșelăciune. Răbdarea cu care sufereau creștinii toate schingiurile și cântările lor din arenă sau din mijlocul flăcărilor arăta de partea cui e biruința. Și n-au trecut decât zece ani de la această aparentă stârpire și tronul Romei e ocupat de un împărat ce se numește creștin. Iar faptul că azi în toate părțile pământului poți să găsești credincioși, care aprinși de ardoarea dragostei se închină lui Cristos Domnul, demonstrează puternic înfrângerea tuturor prigonitorilor, iar cântarea biruinței a purtătorilor de cruci, în marșul lor triumfal, a cuprins întreg pământul. Cristos a biruit în ei. Glorie Lui!